ma
pótr
więce
Który
był
objaś
rozw
pło
do
Tem
połtę
a u
musi
Ktod
cres
ogól
zyt
Sum

1 2

Histo. teoryi etyczno-polityczn. w XIX stul.

ma być wcześn. wykład. o Etyc. socyal. w mińo

1900/1

półroczu zimo (90/91), ale ma być także coś

więc. Ma być dla słuch. cało. zrozum. nawet dla tych

którzy nie słuch. owych wykła. o Ety. socyal. Tam

był pogl. histo. tyl. uwzględ. ile wymag. teg.

objaśn. tez, któr. broni. lub zaczep. Teraz mamy

rozwój różn. szkół etycz. przedsta. na tle syste.

filozofi. bo wszystk. etyk. jest zależno. jakieg. syste.

do rozwiązy. proble. życ. społecz. a że ety. na

tem polu życ. narodów nie da się oddziel. od

polityk. i każ. ety. musi doprowadz. do jakiejś polity.

a na odwró. każ. polity. polega na jakiejś etyc.

musi. pod obu. obu uwzględ. syste. z

któr. wyrosł. Opiszę tym syste. pominę wiele

ocen., tyl. tyl. ile potrzeb. do uzasadn. głosz.

systemów ~~wszyst.~~ metafizyczn., postaw. się jed. zeb. ~~...~~ wszystk.

syste. przewodniczy. kierun. etycz. i polity. w

Europ. od czas. wielk. rewol. były dotychcz. wyczerp.

Rozkład będz. moż. najpierw. wed. narod. a wład. wedł. starsz. wpływ. na ludy nan. kontyn. na pierw. miejsc. psycho. Angl. pot. Fran: naresz. Niem. Każ. z tych trzech nar. wyd. wielk: jeśl. nie zaw. metafi. to w każd. razy. etyk. i polity. któr. teor: zaw. w wiel. organ. pot. że jej graniż. dziś. lub krót przeszły nie przez. Bo w histo. nie naczeł dowol.

Ale w histo. takż. nie nie jest ściśle: każd. myśl. bezpośred. lub pośred. wywoł. nowe myśli, z któr. wchodz. w nowe kombi. i pod któr. wpływ. mien. się do niepozna. A wład. dobr. zapyt. co powst: z teor: głoś. któr. w dziedz. ety. i polity. w razy. ubieg. stul. powsta: i zjak. dziedzict. daleko: powst: się na drodz. postę. Taki pogl. retro-spektyw. powst. nie jed. prawd. na przyszł.

Porów. godzi się nie wol. będz. w tem lat. późn: bo wedł wszy. oblicz co nie zajęć.

(nie przyszli do szkoły bo zawsze dzień) 3

w Kwiet: ~~29 . 30~~ . = 2

[w maju: ~~2 . 3~~ . | ~~6 . 7 . 9 . 10~~ . | ~~13 . 14 . 17~~ . | razem przekreśliłem te, które już wygłoszone

~~20 . 21~~ . | ~~30 . 31~~ . | = 9

w czerwcu: ~~3 . 4 . 7~~ . | ~~10 . 11 . 13 . 14~~ . | ~~17 . 18 . 20 . 21~~ . |

~~24 . 25 . 27 . 28~~ | = 15

w lipcu: ~~1 . 2 . 4 . 5~~ | ~~8 . 9 . 11 . 12~~ | . = 8

czyli razem 25 lekcji odbytem

Pierwsza Kwest. wstęp: Czy Ety. ma wogół

kości: Wiele temu przeczy jeno dziwiej

jakoby nie przyrow. źródł. różni. międ. pojęt. etycz.

Budd. lub Sow. a ucze.

Zob. o tem arty. Dr. James Lindsay — odczyt.

w Aristotelian Society w Lond. a tem prze

Ludw Busse w Ztschr. f. Phil. etc. Bd.

117 H. 1–2 (1900 Nov. – 1901 Apr.)

pp. 110 sq 190 sq.

Hist. Ety. za tem świad. bo najprzód okaz.

one pew. orzg. — średniow. filo. nie zdoł. odsun.

Jej wpływ. od zieb. a rozwój. ety: zezw. jest zależ.
i od greck. ety. i od średnio. o p. 111 –

Choć Wundt uważ. ety. dopie. datu. od Grek.
przyp. jedn. ocer. gdz. także wschod. nwic:
Indyi i Pers. przyzn. ety:

ale ideał etyq. wscho. jest potwor. i duszący,
dopier. w Grec. spotyk. się z wolno. oporą. – 112 –

Na spod. każd. etyq. postęp. leży idea
obowiąz: τὸ δέον – rozwój tej idei stano.
głów. treść hist. Ety.

Istniej. probl. etyq. jest wynikł. długi. rozwoj.
ale pomi. oczyto. spełn. etyq. należ. uw. że
ety. nauko. ~~jest~~ bard. późn. powst. 112 –

Ety. Grek. i Rzym. nie miał. ścisł. logiq.
podstaw. – ety. średniow. był zbyt zależ.
od teolo. Nau. filozofi. staje się ety. pod
działa. refor.: zwana przez pietyz. i racjonal. 112

Bello. wpływ. był w Ety. bez. ustawcz. – dzię.
jemu rost. ety. uwol. od niepraw. opiekuń.

teolo. i metafi. a przez to mogła nowy ideał etyc.
utwor. posług. się jedyn. obserw. jego natur. i fakt.
życi. moraln. Wag. która który. B. na empi. także
wywarła Ety. na dal. Wprawd. nie post. syst. ale
był mimo to poprzedni. angiels. empiry. i utylitary.
w moralno. a zarazem interesy. rzeczy. zasad. potęgi,
prakty. życiow. i przysp. dobroby. ludzko. – 113

Dek. choć mało zajmow. się etycz. względ.
swoj. nauk. przyg. jedn. do niej nie tyl. mądro. etycz.
Sokr. i stateczn. umysł. Stoi. ale przygot. tak. drog.
dla teorji. jak ją stwor. Leib. i jak panow. aż
do V. Cno. któr. nauczy. Dek. poleg. na tem,
żeb. rob. to, co jest w naszej mocy a co uważ.
za lepsz. Ruch umysł. przez Dek. był płod. pomimo.
pochod. nasze. życi. moral. w niejakiej. rodzaju.
do coraz. większ. i lepsz. – 113 –

Gdy wyjaśn. Bak. hordi. empiry. w ety.
zwolenn. Kartez. więc: powod. się zasad. intell.
lub racyonalist. Niedostat. metafi. naturalis.

XVII stul. spraw. że w XVIII ~~ety.~~ myśl, ten siln. zwróci. się do Ety – 113

W tym ruch. etycz. przyp. Hobb. rolaczyni zachęcaj. i poprzedzaj. gdy Shaftesbury był jako światł. wskazuj. drogę i przez to ułatw. zrozum. probl. etycz. w ow. ruchu zas. 113.

Zadowal. rezult. nie osiąg. Hob. metod. bowiem postęp. się odwrócił. się do dowiadcz. na korzy. swoj. teor. determi. gdy Reid energi. bron. indetermi. i przez wiel. lat wywiera. wpływ przeważ. na myśli. ang. i amerykk. – 114 –

Nauko. i postępo. ducz. nauk. który. uważ. ety. daj. się pom. jako następ. koniecz. rozwoj. i wzrost. świado. moral. czy. rozwoj. się osobisto. Rozw. odbyw. się wszę. od jedn. do społecz. nie w kierun. odwrot. – 114

A daj. się pom. nie tyl. rozwój moralno. lecz także sąd. moraln. czy. zdolno. etycz. rozwój. i formuło. – 114

Nie tylk. wszystk. przedmioto. wyż. pogl. etycz. lecz
także podmioto. wyż. stopn. urzeczywist. Pokaz. się,
że warun. tej. rozwoj. moraln. ugrunto. w isto.
rzeczy (t. j. ontologii sposob.) jedyn. mog. doskon.
potrzeb. świat. potrzeb. nam do ich rozum. Chociaż
obecn. nauczan. etyk. bywaj. im szkodl. nie są. 114.

Now. uzasad. ety. i zatoczen. od któr. ona musi
zaczyn. wr. jeszcze ukaz. się w dział. Spencera,
Janeta, Stephena, Gizycki. Interes. się etykar
i sposob. etycz: dość powszech. zost. uznan. jako
warun. naukowo-praktyczn. ety. tak iż pod tym
względ. stud. ety. nie. inn. niż przygot. jak to,
co jest niezbęd. do każd. inn. przedmiot. 114.

Pokazał się także wr. jeszcze, że ety. nale.
do najważniejsz. rzeczy tego świa. to każ. postęp
naukow. zależy na nią wpły. Każ. nowy tryumf
wied. wywie. także wpły. na obo. i dział. stąd
a ten wpływ należ. w pierwsz. rzęd. zwraż. jeśli
chod. o rozwój jego teorii i nauk. 114.

Aut. zacz. rozw. sprawozd. o postęp. ety. Ten ...

... James Mackintosh – Ethical Philosophy – 1830 – ... – któr. ... na rozwój Ety. mów. o ... etyc. 17° i 18° wk.

Ale aut. ... ograni. się ... ety. ... nie ... , któr. ... – 115

Aby mogł. Ety. analizo. świado. moral. musi one uwzględ. stron. ... jako całoś. – 116.

Jest niemoż. ... woli ludzk. i świadomo. któr. za ... podrzęg. pod ... fizy. przyczynowo. bez ... – 116

Działan. woln. ... determinizmu. ja musi być uzn. jako fakt. – Same ... świado. na któr. nie ... : przedstaw. Mill'a ... ludz. osobisto. ... okaz. się nieobronn. bo ... widz. jasno ... ja – To woln. ja nie jest ... abstrak. lecz okazu. się tem, co we wszyst. funkc. abstrakcyjn. jest ... w prawdzie i rzeczyw.

jest i konkret. dziel. Jest stosow. do przedstaw. i zaraz
jest apryory. w nauce. logicz. a 116.

Nie mniej od nauce. jw, takie wszechśw. z bog.
w środ. czyli duch, wszystk. obejmuj. we wszyst. rzecz.
żyje i je ożywiaj. — jest fakt. niezaprzecz. Tył. z punkt.
widzen. teisty. może dojść do zadecydow. poza. o
ducha świe. Temu przysług. osobisto. Jako pierwszst.
jedno. wszech rzeczy powin. mieć źródło. sieb. Wyster.
jedn. w inter. teiz. twym. się pozn. moral. zobo-
wiąz. które w znacz. praktyczn. choć może/nie teoretyczn. —
jest zasadn. pozn. ety.: Bo w niem wyobraż. cał.
ideał, jako pochodz. od Bo. i równoczn. z Jego
zamie. — Bo czyli właśc. ideał istot. nie jest w isto.
identy. z tem, co Bóg dla nas ukrić. i zamie.? Czyż
nie znik. wtedy samowol. z ety. jeśli ją tak pojma.
że objaw. rząd. ~~tutaj~~ istotn. ideał. moral. z zamierz. 116
który Bo. ma wzgląd. nieg. jako wreszcie w isto-
bie? Nam: etycz. o wiąd. nie kończ. się zobowiąz.
stoją o sad wiąż. wyż. od moralno. utylit. choć zaw.
więcej. rzecz drugo. 117

Bo utylitaryzm, (którz. wzrok) obracaj. się tyl. wew. zbyt wązn. dziedzi. subjektywiz. i naturol. przyr. nie potrzeb. uczeń. wyższ. probl. etycz: Pozost. prześwi. praw że poszcz. prawo jest zgoła nie zrozum. bez poj. obowiąz. Pojęc. zobowiąz. zjawia się przy rozw. oświec. rozu. w rozwoj. sumień. Post. filo. moral. zale. od now. czynni. któr. roz. zdoła w ety. doprowad. do znacz. a przez któr. ona podnieś. jej jedno. i siły – 117 –

Nigd. więc. jak na polu ety. poszcz. niezależ. i wszech polegz. wiedz. rozu. być zachow. i to w wyż. stopn. niż rob. to zwykl. Ale zarazem. wid. jeszcze poznaj. że życ. moral. człow. może tyl. być pozna. przez spostrzeż. analiz. i reflex. i że treść. idea najwyż. Jest. nie mo. koniecz. dostęp. i naukow. studyum krytycz. ~~etycz.~~ życie. ludzk. jego sumie. woli, zamiar. obowiąz. i moraln. poglądó. — 118 —

U nowoż. moralist. niem. nie braku. dowa

uznan. religii i metafi. założ. ety. (Dorner, des mensdl. Handeln 95 –) Musim. w isto. bezwzględ. znal. rękojm. na harmo. która zdaj. się być cel. porząd. świata. poniew. przyro. i dalb odno. się do tak. prabytu, jako swe. wspól. źródł. W nowsz. spekul. etycz. wytwo. się przekon. że przyro. jest ducho. isto. i porząd. zat. ~~wied~~ isto. bezwzglę. choć b. jak najbez. wywyższ. się nad tości osobiste, musi co najmn. być pojmo. jako coś osobist. Tak pojmo. Bo. jest koniecz. poniew. nasz zyst. moral. musi koniecz. pozost. w tem. dąż. nie obejmu. w sob. takie rozu. bezwzględ. i praby. – 117.

<u>Bóg jest źródł.</u> moral. idee. w nas i to ideału, któr. opie. się praw. moral. w nas. Ale Bóg nie jest przyczy. tego idea. sporo. zewn. lecz jako żywo. w nim i w nas działaj. a w nas sprawiaj. chcen. i dział. jemu miłe. Nie może potrzeb. ~~ety~~ moralno. któr. brak. ~~[illegible]~~ i któr. nie dost. żyoz. Najwyż. nam przystę. doskonało. nie leży w kierun. tak. ety. 118. 7

Usiłow. doskon. lub uzasad. na nowo ety. Ktoś. wnicliś. za właści. nie tra. nic ze wzgl. uczucz. powi. świat. dedukcji. próby Spen. zeb. ety. tak zreformo. aby ze pomo. zasad. powszech. przyczyno. przez rodz. determin. odpowiadaj. naukom. skłonno. teraźniejsz. stanu. na gran. niewzru. 118.

Zapew. pok. kierun. ewolucji. wyraw. się także w ety. Szelliń. i Heyf. ale u nich jest ona raczej logicz. niż empiry. rodz. Naturalist. zaś kierun. darwiniz. zemć. życ. moral. w części wypadk. przyrodni. 118.

U Spenc.: Ktoś. w części. zostaw. podstaw. Darw. i Romin. żyt, napotyk. więc zadowala. stósow. zasad. rozwoj. do probl. etycz. 118.

Stósow. to poleg. na założe. Hedoniz. na ewoluc.: Spen. etycz. postul. jest sekularyza. moralno. stanowcz. wzrost systemu ewolucji. w dziedzi. moralno. 118.

Nie ma rozwąd. powo. do zaprzecz.: że prawda

zawar. w teor. ewolucyj. odnoś. do ortod. nie we
być pożąd. lub nie miałab przyczyn. się do postę.
etyce. 118

W każd. raz. mej. teor. te zostn. się usiło. wytłum.
społeczn. sposob. zamien. a przez to podnieś. naś
po nad dawniejsz. czyst. indywid. pojmo. tegoż 118.
Przyczyn. się także te teor. do jaśniejsz. wykaz.
stosun. wzajem. międ. potęgami moral. w ortod.
a niemoral. ist. przyro. 119.

Prawda że post. socyal. będąc. cel. ostat-
nych teor. potrzeb. jeszcz. usprawiedl. z punk. widz.
etycz. Tak jak go potrzeb. teor. pomocn. biolo.
przez nie uzysk. a tej. usprawiedl. nie zat. moż. 119.

Cokol. sądzić. sąd. o prób. Spen. aby drog.
dedukcyj. stwor. ety. naukę. nie uleg. wątpli.
~~że~~ postęp. to jest nauko. bo na wzór tej. co
zasto. meto. ewolucyj. w inn. dziedzi. wied. usiłow
zbad. poz. obecn. moral. poreko. i powst. obyczaj.
pewnej. w życi. ludz. 119 —

Im dalej jedn. posuw. się te bad. etycz. tem więc. wyjaw. się, że są w natu. rzeczy pew. szranki, któr. wstrzymu. dalsz. pochód, bo _ 119 .

1° analiz: odwrot. (regressio) zjawis. moral. z coraz więk. trudno. otrzym. pierwia. prawdzi. poje- dyn. poniew. natu. tych pierwias. bar. skompli.

2° pot. wszystk. ewolucyjni. dotkną. jakaś nie poz. ślepo. nie mog. dostrzedz faktu, że isto. i zna- cze. moralno. są zupeł. niezależ. od ich pochod. histo. a bynaj. nie zas. uwarunkow.

3° Ety: jest nau. normatywn. a nie tyl. przyrod. ~~[illegible]~~ niepraw. że moż. mieć stw. przyrod.

4° Z bad. treści świad. moral. nie moż. Ety. zaniech. jakikol. był jego pocz.

5° Ale w miejs. dawniejsz. zarzu. żeb. wyprow. życi. moral. z jak. teor. jest teraz. prób. żeb. z życ. moral. wyp. poszczeg. teor.

6° Jeżeli. ety. nie powst. wyprow. z fakt. nauko. powin. Ety. zacz. od wtedy ale rozwija. 119

i to nie dla niej - lecz dla celu moral. leżąc. w niej

a który - poza niej - nie być urzeczywis. 120 -

7° Jakikol. bądź. wzgl. dalsz. ułoż zawsze - go obowiąz.

ten cel moral. i który ma gwarantu. być. poza najwyż.

zasad - osobisto.

8 A w ten sposób - zo. wolność taka Bóg - jest

ułoż, bo podstaw. ety. jest ia, urzeczywis. i wol.

Ta wolno - jest głów - postul. życ. ety.

9. Jasn. Schopenh. sformułd. znaczy - tego probl.

w pyta: czy ułoż. jest wyjąt w całe. przyro - czy

ten ułoż. który oddziały, - kończy - nie pow. zaw. pobud -

i który. napęd. zależy od pobud. zaw. - (Die beid.

Grundprobl. p. 21 - Leip. 87

10) Wolno. tej - ja, która jest i wolno - jego

woli jest dla Ety. przedmio. wierzby - któr. powin.

nieści. -

11) Ety. bron. musi przedst. wolno - ale nie jest

to wolno. któr. porozu ... bo wolno. przed.

musi być właściwo. istot. nasz. ducho. czynna.

przyp. fakt, że ja jest jedn. z ogniw w łańcu. rozwo.
nie zno. wolno. jedn. twórcz. determi. Jestem wolny, ale
przez to, że staję się wolny. Natura wolno. jest fakt. ale
byw. nabyw: Jest wolno. dojrz. świado. woli; leży
w moral. doskonal. się, przez któ. natura zdol. do woli.
i odpowiedz. decyz. byw. wzmacnia. i spotęgo. – 120

12/ Do tej" wolno. moż. odwoływ. się, jako do fakt.
prakty. Doświadcz. nie wchod. w teor. usprawied. któr.
nale. do metafi. – 120 –

13/ Tak. ż. na tym prakty.-stanow. daje się nare
konieczno. przej. nadprzyrodzo. – Etyk. moż. tyl.
prób. ideał. bytu do ideału: Ideały. nie moż. wyw.
121 – z ideału. bo jest wiecz. natu. ludz. ideał. posiad.
takiego ideału. Musi zat. uciek. się do rzecz. bezwzgl.

14/ Deist etycz. nie sprzeci. się duchow. nau.
boż. jest jego. wieczn. i konieczn. założe. Oba
usposob. mają. źród. swoj. w metafi.

15/ Więc. przechodzę. od czyst.-prakty. stano.
jest uczyt. Siebecka (Lehrb. der Religionsph. 93)

że wolno. jest idea: etycz. i zewn. nie posiad.; nie
moż. też ideał nigd. być urzeczywist. ale zawsz. po za
sięg. empiry. do kraj. prawdz. wolno. 121 –

16) Ja nie jest przyczyn. w znacz. fizy. słowa;
przyczyno. istnieje. tyl. dla ja. Niedorzecz. były. przypis.
z Mill'em, że także istot. wolno. mogł. b. niemoż.
nau. o duchu. Nawet wolno. moż. tyl. być względ.
jak przypuszcz. Kant i inni a jedn. jest niezaprzecz.
a moral. zobowiąz. bez niej niemoż. 121 –

17) Gdy przestaje. broni. urzeczywist. wolno.
woli, stoi warunko. i ograniczo. moż. ety.
samo – a ten. fakt nigd nie zale. stra. ~~zwycz~~ 121.

—

Nowsz. kierun. etycz. stara się przedewszy. zedrzeć
wszystk. zasad. altruiz. Ale pozwal. i odkr. nie za
wszystk. zasa. wtedy dowcy, ważne – do
całą ety.; madro.: która nie moż. ~~uzasadnić~~ zachow.
przeprowadz. doskonał. wtedy dojrz. nie wol. wzd.

Nie moż. inn. łowi. tej. oraz. sam nie posiad.
Ustaw. któr. inn. wyższ. nie moż. mieć warto. 120

jeż włas. życ. moż. nie ma warto? 190

Zarzuca. samorzecho. i samodosko. na korz. altruiz. jest niedosz. bo drugi bez pierw. nie moż. Zasa: rozwoj. jest rozwoj. nasz. własn. praw. je altruiz. zaś wyłącz. ..... niemoral. i szkodli. jak wyłącz. egoiz. Altruiz. dopie. wtedy moż. zaj. miejs. sob. przynależ. gdy stad. się osobisto. które moż. ors. do dosw. 190

Aut. nie zgod. się z Wundt. bo mak. świa. nie jest wszystkich moral. zdąż. Wedł. Wundt. (Zweit. Absch. c. IV a) doskon. jest koniecz. zewn. doskonał. czegoś a to coś moż. być tyl. wszystko. — Zapew. ..... aut. musi każ. doskon. być doskon. czegoś, ale to coś — 190. nie potrzeba być wszystko. Wszak Wundt mówi także o celach moral. samodoskon. Ale to przeczy na: że doskon. się moral. osobisto. która w pewn. mierz. jest jeszcze na począt. rozwoj. ku doskone. jako doskona. wzglę. 191

Etycz. ~~Doskon.~~ rozwój Takiej osobisto. jest z pewno. doskonal. czegoś, ale zadan. tak. doskon. może się być odnos. do szczęśliwo. jako do następs. dodatko. nie zaś jako do celu głów. 191.

Jest zad. etyk. naprow. poprzez. ale czy. niebezpie. zdąż. do szczę. Tak. roz. jak samo wodz. w doskonal. charakte. osobi. ideał mor. zadowol. — 191

Czy Wundt rozu. że dziedzi. celów naszy. dziedzi. osobisto.? Nie potrzeb. żeb. perfekcyonizm łącz. się alb. z egoizm. alb. z utylitaryz. bo łącz. się z jed. i drug. 191.

Za przedst. w sob. cel, który wart jest, aby był osiąg. dla nieb sam. ale to jest nigd. nie istn. dla nieb. sam. lecz zaw. dla inn. Rozw. osobisto. oznacz. dla nas najwyż. cel rozwoj. moral. 191.

Obiekty. urzeczyw. urzeczywistnie. w życ. pow. jaźni nie moż. być pominię. w żad. subjekt.

ideale morala. doskonało. jak to rob. zwolenni.

Green'a. Nie mamy powo. odnaw. rozgłaszo. miejs. znaczn. w ideale etyc. ale nie moż. zaj. miejs. najwyż. dobr. nie moż. uchod. za lepsz. norm. dział. ani za ideał szlachetniejsz. ani za
(wyższ. cel, by zaj. miejs. zasad. perfekcyjno. — 191.

Choć rezult. do któr. doszła ety. ewolucyj. zaś pod niejed. wzgled. mało zadowal.; przyczy. się jedn. do postę. co do meto.: i ożyw. na now. inter. się ety. Przyczy. się, że ety. obra. drog.: po któr. moż. się wiel. spodzie.; reprezentacyi histor. stro. moralno; rozwój idei moraln. i urządz. bad. sporo. nauko. — 191 —

Nowsza ety. sprowad. częs. począt. moralno. do relig.: maj. owoc za urzeczywist. tej drog.: w ideale — 192

Prawd. że pewn ideal. obsza. się w świecie moż. tyl. wted. urzeczywist. się pełn. i trwal. sporo. gdy przyby. relig.; dusz. ogarn. i oświe. —

ale ety. nie powin. stan. na podsta. zytory.

religijn. porzęd. musi. już wrzr. ze należy. usprawiedl. przez argum. niezalez. i niereliq. 192 –

Relig. prior tej. poleg. na świado. moral. która jest jej kamień. próbierz.

Moral: wobec relig. jest dawniejsz.

Może istn. niezale. od niej, bo może przyzn. pozi. moral. tam nawet gdzie relig. jeszcze nie rozwi. swoj. dowaj. 192

Świado. moral. robi relig. dla nas ziel. ; urdal. nas do prawdz. zad. o jej objawien. ale te odwrot. się do nas. zmys. moral. 192

Z drug. stro. występ. relig. jako potęg. ... nad sumie. i rozjaśn. – oboje raz. w nieust. oddział. wzajem. stały się tem, czem są dziś.

W tem znacz. stano. relig. najwyż. usprawi. moralno. i najgłęb. źród. etycz. natchnie.

Moral. ujaw. nam obowiąz. do postęp. ale relig. wytwa. go i godzi nas z wiecz. naszy. los. który odróżnie może. i t.d. 192 –

8424

Fragment wykładów [w wydz. filozof.] z półrocza letniego r. 1900/1, pt. „Historya teoryi etyczno-politycznych" w XIX stuleciu" (~~[illegible] §§. 1-8~~ są tylko §§ 9-12)

Rzecz inedita.

Przy tem dotyczący zeszyt ~~z pracy szkolnej pierwszej lekcji~~ [prelekcyi] (6/5 ~~[illegible]~~ ?)

oraz wyciągi ~~z~~ artykułu ~~[illegible]~~ Lindsaya.

Część pierwsza.

" W pierwszej będzie pytanie o przyczynach
rzeczy,
które przyrodzenie dało człowieku
albo
i drugiem zwierzętom.

408 w pośrodku lekcji

26

1

Historya

Teoryi etyczno-polityczn. w XIX stul.

A. Wstęp ogólny

§ 1. Czy etyka może mieć histo.?

§ 2. Rozkład treści

§ 3. Ruch etyczny w znaczeniu ścisłejszem.

§ 4. Ocena krytyczna ruchu etycz. i towaryst. kultu etycz.

§ 5. O Sekularyzmie

§ 6. Znaczenie i krytyka Sekularyzmu.

§ 7. Etyka ateizmu

§ 8. Czy ateizm ma etykę? Czy ją mieć może?

§ 9. Etyka pozytywizmu

§ 10. Religia pozytywizmu

§ 11. Krytyka religii pozytywizmu

§ 12. Etyka ewolucyonizmu

§ 13. Etyka Kosmizmu

§ 14. Stosunek Etyki do Religii

§ 15. Poglądy Paulsena na ten przedmiot

§ 16. Religia, Etyka a wola ludzka.

Histor. Teor. etyczno-polityczn. i t. d.

Hist. Ety.
a

<u>Histo. teoryi etyczno-polity. w XIX stul.</u> Mają być te wy-
kła. wrapeł. moj. Ety. sozyal. która zajmow. się podoz. miacio. ziemy
ale mej. być i czemś więc. Będ. wrapeł: bo wte. nie mogliś. ~~śledzić~~
rozwoj. ~~doktr~~ nauki. moral: po przez róż. szko: lecz uwzględn. przeciw. pogl.
o tyl. o ile to potrzeb. było do wyjaśnie. ~~teob~~ ustal. tez, któr. mieliś.
za prawdę. Chodz. bow. o zestaw. jakieg. syste. etycz. choć w ogól.
zarys: przyczy. należ. zbij. zdan. z nim niezgod; przyjmo. i bron: zgod.
bez różni. czas. i osób. Genety. ich związ. tutaj hist. ich powst.
lub rozwo. uzgadn. nie dotyk. wcale, bo było wte. zad. uczy. nakreśl.
z grubsz. jak. syst. któr. b. mógł przyd. się w prakty. oryento. się
po wśród zagad. życ. indywid. i społ. a przedewszyst. służ.
za kanw. któr. b. każ. mógł wypełn. wedł. własn. potrze. i doświad.

Dziś. stan. wb. zad. uczy. odmien. choć nie mniej prakty.
i nie mniej społecz. nate. Tyd. jakie dziś panuj. ~~...~~ poglądy etycz: wśród
lud. przyczyn. się do zachod. ośwía. a że każ. pogląd przed. czy później
dobij. się miejsc: ~~...~~ chciw. jest panow. w wszelk. czas: i także
polity: mój. zagadn: jak. ~~...~~ idejaty etycz. polity. porusz: lud:

cywilizo[a]? Jaki. mają: aspirac; do ciąg. dąż. w przód. układ. stron. społecz.?

Że te idea: nie wszyst. są jednakie, że nie tyl. różn. się wedł. narod. lecz nawet w obręb. każd. tej. sam. narod. przybier. ~~się~~ ~~ze~~ róż. Np. dział: typy, ~~mają~~ swoich wyznaw. nie/na wszy. rob. stronach. to wiado. A to także pew: że nie wszyst: są tej sam. warto; nie wszyst. posied. te sam. siły życ. O niektór. już dziś. wol. twier. że obumier; inn. widocz: wznoś. się ku pełni dojrzewa: ale są i takie: któr. drzem. uśpione. ~~a mają zapew. sob.~~ w łonie przyszł. i mają zapew. kied: święt. porow: Kto na te zagad. potra. odpowi: wszyst: zrozu: ducha ~~wieków~~ w następ. wyprzedz. mogę. bo duch nasz: nie jest [illegible] ~~wiele~~ etycz. ideałów ludz. zat. odpowied: jak ~~tudz~~ w pewn. czas: następ. i wyrozumieć: przedstawi. nam. wedz: poj: ~~przed~~ życ. lub co na zad. [illegible] zagad: wrachiw. Bo probl. etycz. jest zaraz. probl: kosmicz: jak słusz. twier. Schopenh; cały byt istn. wedł. niej. rozt. w najściśl. związ. z los. człow. a znacz. bytu wszyst. poleg. na Etyc. (d. beid. Grundprob. der Ethik p. 261 - wyd. 2e 1880 =

Hist. Ety. 6

Tak. jedn. bad. ducha wiek: i wnik. w jeg. dzysik: pewn. sprzecz. etycz. ~~wychod.~~ z założen: że pogl. etycz: mien. się, przest. i giną, a walcz. międ. sob: uleg. zupeł. losow każd. walki, dzysi. zwycięz: tem który jest silniejsz. Kaz. zwrot. ow. stronnic: walcz. w tem przekon: że jej. pogl: etycz. polityc: jest lepsz: od poprzed. i od współcz. syst: Bez tej. przeko. żad. stronnic. żad. szko. nie miał. racj. bytu. Ale wted. nasu. się zas. pytan:

§ 1. Czy Ety. moż. mieć histo. – Wielu tem przeczy, jakob. moralno. zaw: była i zaw. pozost. tą samą. =

Zob. Lindsay, die Entwickelg der Ethik – übers. von Ludw. Busse – Wykł. mian. w ~~Vortrag gehalt~~ dawn. uczytel: londyj: a ogłosz. po niem. w Ztschr: für Phil. u. philo. Krit. Bd. 118. H. 1 – Nov. 900.

Ale pomijaj. do konkr: przykł: wystar. choć jeden. rzeczyw. niezmienno. pojęć moral:

Buckle, histo. of civilizat. in England – Leipz. 65 –

Brockh: =

niem. przekł. Arnolda Ruge – 7e wyd. 2 Bde – Leipz. 1901 Wieder-

Przekł. polski bard. staran. Wł. Zawadzkiego: Historja cywiliz-
cywiliz. Lwów 64–67 =

zob. moj. o nim uwagi w Przegl. Pol. kwie. 70 – p. 53 nast.

Chocia Buk. uwag.: dwa ognisk. cyw.: jedno moral. drug. umysło-
wem w szcz. potrzeb. drug. w głow.. nadaj. jed. albo wyższ. przewa. drug.
Im mniej naród jest oświecon.: tem większ. rolę w jego życ. odgryw.
uczu. i z niem i przew. relig. im więc. zaś rozwój. się, tem
bard. zmniejsz. się wpływ prawd moral. a górę biorą praw. umysło-
we. Im lepiej ludz. poznaj. przyro. i warunki bytu swej. tem więc.
trac. zaufan. do reguł. moralno. i przesąd. relig. Uczucia relig.
kości. traca swoj. znacze. a roz. staj. się jedyn. sędz. i prawd.
Skut. tego im więc. wzrast. nauki, tem mniejsz. jest wpływ
i tem lepiej maj. się jednost. Powin. przeto ludzk. z wszystk.
sił podno. wied. a zmniejsz. wpływ relig. i kości. Opie. kości.
zawsz. zgub. jest a następ. będ. w świec. gdy każ. będz. wolo.
a wtedy drug. się nie spyt. o co wierzy. –

2.5.901

Tomicz. moralno. poleg. ne wra. i relig: przeto odgryw. mało rol: w rozw. narod. i dochod. do wrażliwo.

„Zdoby. moral. są nietrwa; jedn. pokol. nie może ich przekazy. następ.; Każd. ~~[illegible]~~ na nowo tę mozol. musi rozpoczy. pracę a ze zmier. osoby, że zmie. jedn. pokol. gin. niepowro. i drob. moral. Zresztą wzr. lub zn. nastrój moral. dla społeczeń. ~~[illegible]~~ któr. może być szczeg. Jak wszyst. czyn. ludzi przyno: tyl. chwilo. złe, tak i wszys. ~~[illegible]~~ chwilo. dobro, zaś [illegible] następ. pokol. [illegible] mimo [illegible] ruchem po sob. idących wieków" (I. 148 poł. tum.)

Za to wstawi on odkry. wielk. ludzi, jako nieśmiert. bo zawier. w sob. wszyst. prawdy, któr. przeżyją: upad. państw i walki współzawodnicz. stronnictw relig. i t. d. W IV ~~rozd.~~ rozd. 1° tomu (ang. I. 166 nast.) rozwa. się nad drob. wpły. pobud. ~~[illegible]~~ moral. na post. życia. Twierdzi (I. 166) że nic w świe. tak. mało się zmieni. jak wielk. dogmy, z któr. skł. się syst. moral. czynić dobr. bliźni; poświęc. ne ich korzy. wła. życze; kochać bliźn. jak sieb. sam.; przeb. nad nami; czcić rodzi. i t. d. były to wszyst. znane przed tysią. lat i nie nie dodano do tej. przez wszystk. kazań. homil. i ksiąg któr.

Kśd. Ety.

+ Act. Apo. 17, 28: in ipso enim vivimus et movemur et sumus; sicut et quidam vestrorum poetarum dixerunt: Ipsius enim et genus sumus.
Tit. I. 12. Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malae bestiae, ventres pigri. 12. Testimonium hoc verum est. et.
[illegible] auto. ~~twierdz~~: że żad. prawd. moral. nowa nie zost. objaw. w dzisiejsz. porządk. nie znana i że naw. to prawie: u korzy. chrześc. że ~~sympat.~~ ono tak od porząd. prawie. moraln. ludzko. w wszyst. wiek.

moraln. lub teolog. potrzeb. [illegible].

Dod. naw: (166. n. 14) że syst. moral. wyłoż. w N. T. nie zawie. żad. zasa: które popr. nie zost. wygło. oraz że niekt. z naj- piękn. ustęp. w apost. pism. są cyta: z pogańs. auto. O tem więc kaz. nowo: jak twier:

Niest: cyta: redukt. się do dwóch (w list. św. Paw: do Tyt. i w mow. ~~przed~~ na Areop.) a nie każd. będzie się wydaw. wszystko: cyta: * takich Mackintosh'a, który tak był uderzo. niezmiernie moral. ~~pięk~~ pięknem, że przez moją ~~jej~~ ich pustą twierd. naw. że nic now: odkryć nie może w ety:

Były rob. uwaga. Po wszyst: przypomn. że Chr: w przyp. o miłosier. Samaryt: (Luc. X. 25 sq.) wielk. praw. miło: bydź. Kocha. Pana Bog. twego i t. d. nie pod. jako now: lecz jako zapis. w Zako: (Deut. 6, 5. Lev. 19, 18)

Paw. zaś św. (Rom. I. 19 sq.) że pogan. mogli pozn. Bog. ze stwor: że pogan. mają w sercu swoich ~~wypis.~~ praw. przyrodz: (II. 14 sq.) mog. je wrestwes. i t. d.

zat. jak. ogół. praw. moral: przyjm. naw. pis. N. T.

2.5.901

Hist. Ety.

Jednakże istnieją pewne zasady etyczne nie dowodzi ani a/ że były należycie przestrzegane, ani b/ żeby to przestrzeganie musiało przybierać kształt mniej doskon. lub więcej doskon.; ani c/ nareszcie, żeby filozof. pojmow. tych prawd nie podnosiło się w ciągu dziejów do coraz większej jasności i nie wnikało coraz głębiej w samą istotę zasad moral. Wskutek nieuznania tych trzech form rozwoju nie było, nie można mówić o histo. Ety. ani o rozwoju etycznym narodów. Ale że wszystkie trzy były i są, wymowne świadectwo zachowuje dzieło pojmowania czy rozwoju obyczajów w ciągu pewnej epoki lub pewnego narodu, czy rozwoju nauki etycznej towarzyszącej systemom filozoficznym, które wskazują znaczny wzgląd, jakość etyki, więcej wznoszącej się od etyki w systemach poprzedzających lub współczesnych.

Dobre przykłady: Lecky'ego: Sittengesch. Europas von Aug. bis auf Karl den Grossen — übers. Jolowicz — 2 to. Leip. 70 Winter = lub

Leop. Schmidt'a, Die Ethik der alt. Griechen. Berl. 82 2 Bd. Hertz

Jodl, Gesch. der Ethik in der neueren Philos. I. Bd. 82 Stuttg. II Bd. 16. 89 Cotta —

Z dziej. tych moż. się przekon.: że w róż. okres. w tym sam. narod. i w róż. docz. w róż. narod. już to jed. ino. dow. pierwsz. przed im; już to prakty. tej sam. ino. pojmow. incz.:

N. p. porzucen. dzieci w Grec.; Rzym. nie uważ. za nie zło. Zob. Komed. Terencj.:

O samobójs.: ustn.: w róż. okres: zupeł. odmien. opin. róż. zabo.: publi. n. p. skadyst. ięny. i d. p.

Trud. wobec tak. przyktł. zaprzecz.; że prakty. czał i sporzyw. jej dzie sum. publicz. przechod. rozmai. zmie.

Ale tak. sam. zmian.: podleg.: naukow: etycz. bada.:

Międ. Sokr.: Arysto.: Stoi. Epikur. zachod. znacz. różni. teorety.

Zwrot. od kilkadzies.: lat zaszo. rozgałęz. się w ety. Ewolu.: któr. zasc. jest, że prawd. etycz. ciąg. podleg. zmian. i zdąż. do coraz doskon. form.

3.5.

Hist. Sty.

§. 2. Rozkład treści.

Poniew. ruch etycz: zwłaszcz. w drug. poło. XIX stul. rozbudzon. i coraz większ. rolę odgryw. w życ. społecz. polity. a razem z nim wznosz. się literat: etycz. czy nauko. czy popular. i naraz. rozrost. ruch: społecz. i liter. towarzy. równo. bieg: życ. religijn. objawiaj. się już to w ożywian. się życ. nowem daw. kościo. już to w powstaw: now: sekt lub związ. religijn. będz. dysponow. nasz. wykł: przedewszy. zmierz: do ograniczen. tej dolozal. rozmaito: zjawis. zwiaz. się religii. etycz. społecz.

1° Wyłącz: wszyst. wypad: i ruchy czysto relig: nota. czy zdąż. do reorganiz. istniej. kościo. lub założ. now: bo jakkol. one mnieg lub więc. oddziały. na etyk: swoich wyznaw: i nadaj. tej pew. nastroj odmien; pew. typowo. charaktery. odbieglib. w głów. przedm: który nie jest histo: życ. religijn. lub dzp. lecz przedewszyst. ideałów etycz. polity. który ~~formułu~~ w ubiegł. stul. lady czystko. a po większ. części jenn. twórcz. Te zaś idea: w wiel. stroj. za niew. współ. ludz. uder. do zwi. kościo.

Przyd. się mnie: L'évolution religieuse contemporaine par le Ct Goblet d'Alviella – Paris Bruxelles 84 Germer Baillière =

Należ. 6. tekst. pom. olnen. 12k. biogr. Tiruc IX, Verd. Wurmann

+ Zrobi. wyjąt. tyl. dla tych forma: relig. któr. wyros. wprost z drzew. etycz: jak n. p. religie moralno. Saltera, relig. pozytyw. Comt'a, agnostycyzm. sekularyzm i t. p.

i Mazzinge, pol. lit. przedstaw. angielscy ~~powtarzaczy~~ niem. i amery. i t. p. +

2) Wyłącz. zat. z mem. wykł. mater. czys. religijn., robi jeszcze dalsz. redukc: Nie wykł: Histo. etyki, lecz teor: etycz: moi. pomin: z mem. mnie: wszyst. syste. filozofij: w któr. jak zaw. w syste. etyk. wprowad. zajmu: miej. naczel. i jest wiej. wykończ. syste. poz., społecz: znacz: w rozwoj: narod. tegoczes. Właśc. chow. ubezp. stal. czy. trwałość. jak inni chw, jest płodno. syste: z któr. każd. ma swoj. ety: i polity. Ale ta produk. liter: szkol: nie wywier: bezpośred. wpływ: na życ. narod. Dla tej. z syste: filozo: wszyst. tyl. te ety. któr. stały się śród. i wzor: jak: stronnic: czy polity. czy litera. artyst. Taka n. p. pocz. jest pesymiz: genetycz. wzięt z ety. Schopenh., anarch. dał. się powiąz. z aforyzm. Nietzsche'go, lub jeszcze. wcześn. z książ. Stirnera; ewolucyoniz: dał. się wprow. od Darwi. i Spen.

3° W tych zwężo. granic. jeszcze. zamy. się mater: bez. obfi. Chcąc go uporząd. wygod. i przejrzys. moż. alb. wzię. ~~mato~~ ~~zrem~~ ... geograf. jak. zrob. n. p. Jodl w drug. tom. swoj. Hist. Ety: (Gesch. der Ethik)

Zacz. od Niemc: i przechod. jed. zyst. po drugi, od Kant'a do Schopenh. Beneck'ego i Feuerb; pot. zwróc. dziej. Ety we Fran. i Angl: tem tak: gdy moż. wybiér. przerw. ety. nauk. róż. zyst. filozofi. Ale Jodl mógł się tego: tej wygod. meto. bo daje Hist. Ety. w związ. filo. jak trzeba całkowi. zyst. jego dzie; pot. pomi. cały ewolucyoniz. i Spence: pod pretext: że veruld. tej ety. jeszcze nie są dosy. ustalo. ab. moż. pisi. ich hist. (str. IV przedmo.); nawet. nie wspomi. nawet o Ameryc. choć tam były. zwob. dla ruchu etycz [przy braku zyst. filoz.] f. Nowszej i przy Fran. a bard. jesz. przy Angl. mamie: pomin. cał. wiedzę. ruchu. etycz: religii. odbywaj. się w życi. prakty. społecz. a nie stronno. w żad. zyste: O inn. zaś kraj. i ruch podob. nic nie słyszy.

Hist. Ety 6

Chcąc uzupeł. tych niedogo: a przedewszyst. zaj. się idea: etycz: ile przejaw. się w życi: nie moż. ich grupo. według. narod: bo każd. z nich. nie obchodzi: stąd się wiecznie. wszyst. lud. uczestnic. a choć wedł. właściwo. narod: przyb. czas: nieco odmienną. form: jest on jedn. ten sam w grun. rzeczy - N. p. ruch etycz. choć powsta. w Ameryc. rzeczy. się zakorzeni. w Niemczech: z nieznacz. modyfi: ewolucyjny. choć zrodz. w Anglii, którą rzeczy. został. rozwini. we wszyst. kraj. i t. d.

Ugrupow. zaś zjawis: społecz. ~~natur~~ wchod. w skła. tak zwa. ruchu etycz. i związ. z niemi ideał. moraln: da się najłatw. zrozumieć dokon: wszyst. ich stosun. do relig: Bo relig. w jakiejk. form. się zjaw. ma zawsz. preten: do dyktow. wyznawc. swoim pewn. praw moral. i ukazyw. im jak. najwyżs. cele moral. Może zat. ruch etycz: alb. odbyw. się w ścisł. zwią. z relig: i być wykonaw. jej postul: wted. relig. jest mistrzyni: on tyl. posłusz. sługą: Alb. też może usamowol. się, wydziel. niej: wspól. majątk. na dwa oddziel. gospodar: etyk. wted. jest rów. [noprawn.] potęg. któr. zost. w związ. z relig. pod tym warun: żeb. przez nią była uznawana: ale od niej nie przyjm. rozkaz: dziedz. prakty. moralno: jest wted. ścisł. odgrod. od dziedzi. kultu boż: Może jedn. etyk: tak być przekon. o swej praw. do niezależn. od danej rzeczyw. wszyst. potrzeb. natu. ludzk. że uważ. relig. za niepotrzeb. lub co także się wydar. nieb. za relig: Nareszc: może etyk. stworz. nową relig: od niej zależ. i z niej ciąg. swoj. zasad. życiow.

Wszyst. te różn. stosun: jak. zachodz. mogą międ. post: etyk. a post. relig: nie da dedukow: z porówn: tych post:, nie za matem. meto. z góry określ. lecz daj. się indukc: zestaw.

Mamy rzeczywiś. liczn. sekty i stowarzysz: uważa. się uprawian. ety. bez żadn. religii, n. p. Tow. kultu: etyczn. w Stan. Zjed. i w Niemcz; Mamy sekularystów, którzy potęp: obow. ety: wielk. ... religii gdy przeciw. Tow. kult. etycz. nie zabran. go, choć nie uważ. za potrzeb. Mamy i tak. którzy chcą uważ. religii. zlać z praktyk. moraln. w relig: moralno: jak. robi Salter i tyl. To są róż. form. jed. ogól. typu doskonało. etycz. bez wsz: określo. w jakieś Bóg.

Ale mamy przykł: że ety. usiłow. rob. stwor. relig: nową, nie w tem znacz. poprzedn. że przyjęcia. wb. pew. sentym. religii. lecz nakreśl. kompl. syst. dogm: obowiązuj. wsz: Za przykł. moż. stać. Comt. i założ. przez niego. relig. ludzko: Inne. drog: Totter ułoż. relig. kosmiczną a niektór. wielbici: Spenc: relig. ewolucyi, choć on sam jej nie uznaj: Mamy więc nowe formę: religii. wyrosł. na bazie: grun. etyczn. spekul:

6.5.907. 34 9

§ 3. Ruch etycz. w naszem stuleciu. odby. się w towarzyst. osobn.: zajmuj. się szerzen. tak zwan. kultu. etyczn. Zacz. się w różn. sekt. protest. a pierw. pobud. było zerwan. z relig. chrześcijań. Ale to zerwan. miało swoj. hist. przedstęp. z któr. mow. tyl. dotkn. kil. punkt.

Hist. Ety
a

Wśród emigr. któr. zaludn. w XVII w. St. Zjedn. byli dzi. kelowie. któr. rzuci. ojczyz. angiels. aby wolni się od ~~prześl~~ prześlad. kościo. rządo. Utrzym. w now. ojczyz. komplet. swobo. religijn. rozwij. swoj. idee polity. w duch. scr. ~~bardz~~ demokrat. a religij. w kierun. antytrynitarn. nie wiele różn. się od Socynian. któr. w Pol. mieli tyle adheren.

Z tych sektów powst. amerykań. unitaryjanow. stowa. gminy w Bost. 1825 a gdy w r. 42 um. Channing uzyskał. teol. unitaryzm, który gmin. religijn. wyznaw. monoteizm antytrynitarn. zarazem świeckie ~~wyż~~ ~~katol~~ pracow. nad obniżan. treści dogmaty. w chrześ. a wyrabian. jego strony uczucio. ~~ide~~ ~~obrzęd~~ moral. ~~wiele~~ ~~propag.~~ w celu zbliż. do sieb. ludzi ze wzgl. prakty. cnót i usiłowa. uzdrowien. społeczn. Zwłaszcza pod działan. Emerson i Parker'a uczyn. postęp. unitarystów, któr. zgorsz. konserwaty. frakcji

unitaryanizm wytworz. się z kalwinizm

Zob. Goblet d'Alviella

obiecw. wr. wszkoz. niechęć do wszystk. sztucz. kościoł: do dogmatów i strony nadprzyrodz. w relig: chrześc. i t. d. aby zlew. się już to z poetycz. panteiz. już to z racyonaliz. ostrow. uczątny. że chrześc. musi. się wydow. niedalek: gdy. oni rew. zaped. nowe. z nauw. relig: Parker um. 1859. po ukończ. wojny secessyi i emancyp. murzy: która taki. figuro. na progra: postęp. unitaryst. miało: w Tow. unitarystów, który. coraz bardz. rozbi. się na wierz. i niewierz: dojść do jakiejś: zjednocz: ale nikt: w New. Yorku 1865 nie wzięty pomyśl. obro. zgodzo. się tyl. po dług. spor: do celów i tyln: nov. słow: zgodz. się na chasło: przyzio. formuł. że stowarzy. będz. spełn. obowiąz. który spoczyw. na wszystk. uczniach P. J. Chr: t. j. że mej. obiecw. swoi. wiar. poświęć. swoj. życ. i swoj. zasob. służb. Boga i urzeczywist. królest. jego syna.

Ta formuł. nie podo. się frak. radyk. bo upatru. w niej jak: dla nieb. zależ. od przynależ. do Chr; To też na zjedz. następ. w Syrack. 66 jed. z ich przedst. Abbot przedsta: zamiast owej formuł. taką deklar: [zadań] poprzednio. chrześcijań. jest powszech. rozszerz. miłość. wszystkiego i prawdy ... że dalej swobo. myślen. jest praw. i obowiąz. każd. członk:

6.5.907 35 10

Księdz. Ety 6

(sentymentu)
narzecz. że każ. organiz. religii. powin. racz. poleg. na jednoś. ducha niż na współno. wiar.: Narzecz. zebr. na kongr. kościoł. chrześć. (jak Nt. się nazyw.) miały się orzecz. kościo. niezależ.

Dalla: Abbot'a nie rozt. przyjś. przez większo. deleg: zrob. tyl. jedn. ustęp(st) że do tyt. „Konfer. narodo. Kościo. unitaryjsk." ma. jeszcze dod.: „oraz inn. Kościo. chrześcijań." Wted. p. Abbot wystąp. z unitarz. a r. 67 w Boston zatoż. „wolne relig. stowarzysz." którego cel. miało być po za wielk. społeczno. chrześcijań. wykony. jego progr. (t. j. rozszerz. miło. wszelkiej prawdoś. i prawdy)

Postęp. Abbot'a było wyp. logicz.: jeż unitaryści doszli do nieograniczo. racjonaliz. i przez. krytyk. w kwest. religij. nie tyl. gdy chodz. o kwes. Pisma Ś. jak u dzis. protes. lecz nawet co do wszystkiego: histor. faktów w niem podan. jeś. więc. uważ. już Pis. św. za księg. czysto ludz. a Chrys. za zwykł. człow.: którego znacze. od Channinga po przez Parkera i Emersona szło ciągł. decrescendo aż do epigon.: nie. go za zwykł. człow. to nie mieli prawa zamyk. wrot swojej owczar. przed tymi, którzy nie chcieli być uczni. Chrystu. ale jedn. jak twierd. Abbot były uczni. prawdy, zet budyst. mahomed. wszystk. ateiści. tylko Kości. prawdy

Goblet d'Alviella p. 23.

i cnoty. – Trent. „religie wolne" Abbot i nie żąd. od nich zrzecze-
nia się swoich dawn. partykul. wiar relig: ani należ. do ich. Kościo.
żąd. tyl. wspólnot. ducha: w nieograni. toler:

art. I Karty oddaw. się interes. prakty. czystej relig; rozbud.
w sob. i innych ducha: wspólnot., uwzor: ~~oddaw.~~ rozszer. się i upraw.
stud. nauko. nad wszy. relig. i histo. relig.

art. 2: Tow. zostaje oddan. swoim odpowiedz. za ich osob. przekon.
a nie miesza się nigd. do ich stosunk. z inn: stowarzysz." Nigd.
ani do tych ani do kwestyi. tow. nie będz. nic dodaw. [illegible] mogło
takowe ograniczy. czy do ~~[illegible]~~ uwolni. pewn. wiar spekul. czy też
określ. jego położ. wobec podob. wiar czy wszel. jakiejkolw. zgroma-
dzeń. się w bezwzględ. wolno. myśli i stowa., będą. praw. przy-
mioty. Karty. jest. zasad.

Odpow. do tych zas. „woln. stow. relig:" przyjmow. chrześc. i
niechrze. intell. odcieni. Od r. 82 zacz. rozwij. większ. czynn. i
zakład. wiedz. filie. Usposob. stow. się co do przekon. dogm. coraz
mniej chrześć: a nav. 14 przyj. zapewn: że więcej wpływ. wywie-
na Kar. dogm. chrześ: a więcej i na swoj. przyj: zaś [illegible] wszyst.
przyszłej.. jak. więc. późn. wszyst. chrześ. = nie przynależ.

6.5.401

Hist. Ety

Do kości. i korpor. relig. nie ptaw. podat.

Pomi. zupeł. rozdziel. mię. kości. a państ. pozost. wiel. zyzny. dziś w Stan. Zjed. Zob. Goblet d'Alviella 233 =

1° Kongr. St. Zjed. i sejmy (legislatury) poszczegól. stan: mają swoich kapel. kat. same wojsko, flota i więzie.

2° Wzyw. Boż. w' pozycję. rado. i administr.

3° Konstytu. Pensylw. dopuszcz. do urzęd. tyl. tak. obyw. którz wier. w Bog. i w życ. przyszł.

4° Konsty. Maryland. przyzn. wolność. sumie. tyl. deist.

5° Prawo przeciw bluźnierst. nie zost. wyd. zniesio. i mog. być stosow.

6° W niektór. stan. trybun: powied. odmawi. nad odpowi. niedziel. u. p. w r. 88 sąd jed. nie przyj. skarg. o zwrot dług: powied. ten zost. zaciąg. w niedz.

podróż. któr. w niedz. ~~jed~~ przyj. rozbici ~~poszaga~~ ~~zostali~~ zost. zranio: i ~~poszkodz.~~ nie otrzym: wynagrodz. a ponieważ nie było pozw. podróż. w niedz. i t. d.

Goblet p. 234

O usposob. wolu. stow: relig. wśród: wyznow: co się zdarz. w jego Kongreg: związ. w miejscu Providence – Pastor tej. związ.: wolu: religii. wraz otrzym. od rząd. przyzw. bezpośr. małżeń: Prawo to przystug. tyl. minist. wyznań uznan. ze relig.; wszyst. urzędow. uczynił. tylko.

Rząd. Komisj: udał. się do pasto. Hinckleya, aby zbad. czy jego gmina jest uznaną. Kongreg: religii. Poniew. w stat. wolu-stowarzy. relig: wyd. się że jego cel. jest = prakty. cno. bada. praw. i brater. ludz. ~~przez~~ komis: oświad. past. Hinckleyowi, że nie ma do kogo wiary. modlić się jego gmina

Na to past. Hinckley: jako jedno: rości. sob. prawo do wszech. krytyk. i wolu. badan. ale jako gmina mamy coś podob. do kult. Bo wszys. ludz. wszęd. uznaj. jak. potęgę ponad nami i ponad nas. Uznaj: tę wielk. zasad. wszech rzeczy, choć jej nie uznaj. na spos. inn. kościoł.

Komisja: Kogo czcicie?

Hinckley: Jest gotów uznać to pozwod. ale nie sąd. że należ. do atrybu. past. określ. to, co ludz. poznać lub mog. czcić.

Człon. Komi: Zwyczaj: jedno z obrzęd. dzi że pan nie uznaj. ani Boga. ani Chrystus. ani B. b. +

6.5.901 37 12

Hinckley: powszech. tyl. że nie wói. ich uznan. ~~...~~ jak. i jak. to rob- wyr. wszy. Uznaj. Pokaż. kiedy. działa. na ludzi i ponad niemi. Hist. Ety.

Ciało. komi: Co wy uważ. Pokaż. nam to uważ. Bog.

Hinckley: wted. Tom jui swoj. definic. Ale od tej chwili zaczął równi. a niepojęd. tak wewn. kościo. jak po za niemi.

Mimo to Hinckley dla swoj. gmin. i ziel. otrzym. przew: bezpośr. wszyst. maltjasi. i to za ustaw. się pastor. należ. wiet. do sekt unitaryjs: lecz wewn. do tak wsz. kościo. bisk:

Zat. toleran. ogrom.

Zob. rozwój duchow. Pottera od unitaryzmu do zupeł. pogańs. wraz z całą brodą swoją w New-Bedford — u Gobl. p. 236!

W związ. najbliż. genety a wolu. relig. tow. zost. tow. dla kult. etyc. które nas sperzyt. obchod: że idee obu tow. nie bard. się różnią a co więcej w tem że pierw. wola. uważ. się tow. religijn. a drug. etycz. widać to następ. stąd, że założyc. drug. był przez kilka lat i przez. pierw.

Felix Adler (Goblet p. 238 sq) syn rabin. wychow. w New-Jor. Sam kształ. się dalej dla pozycji rabina, ale pod. do Niem. dla dalsz. stud. stracił tam wiar. w Jehow. i wyrzekł się

kaznodz. rabin. Powró. do Amery. w 73 wykład. ety. w uniw. Cornell'a w Itace niedal. od Now. Jor.; a w 76 założ. w Now. Jor. etycz. assocyac.: „Tow. dla kult. etycz."

7.5. 38 13

Hist. Ety

a

§. 4 Krytyk. ocena ruchu etycz. i towarzy: Kultur. etycz. Liczne stowa: pracuj. pod tem hasł; częst. zbieraj. się na wspóln. kongr: i maj. teraz taki. org. centr. Ethical Record wychod. od r. 900 w New-Jor. za prze liczb. członk: i przez niek. utrzymy. instytu. już to nauko. już to humani. taki. przez naukowi: sdolno. liter. swoich pojawiaj: bard. potęż. zjawis. który nie wol. lekcewa. a wobec który. każd. powin. zaj. stanow: jasno określo. Wymag. tej. samo znacze. takich mężó. jak Carus, Stanton Coit, Ritchie, Royer, Salter, Seth, Sheldon, Simmel i t.d. w Stan. w Angl: Sidgwick, Wallace i t.d. w Niemcz. i Austr: Jodl, Lipps, Paulsen, Theob. Ziegler, w Danii Höffding pomij. umarł. a wiela żyjąc: oni to nietyl zasłuże. w liter: ale to przew. wytaj. praktycz. interes. stowarzy. wśrdz.

Uwzi. krytyk. prof. Stra. w Bibl. Warsz. tegorocz. że bard. wyczerpuj. i po szczegół. tem odsył. Ona górnj. w dwoch myśl: że ruch etycz. wspomn: najpierw chce zastąp. relig. swoj. ety/etyką a powtóre, że ta etyk: nie poleg. na żad. prawd. ani zasad. bezwzgl: a brak takich podstaw. kazi. ety: prawdz. istotę żywotn.

a)

Do uwag. prof. warszaw. dod. kilka uwag: bran. z in. punkt. widzen.

1° Ile ruch ten zwrac. się do ludz. ~~stoi~~. [nie przyznaj. się do żad.] ~~przeciw wszelk~~. konfes. chrześć. i nakł. ich do prakt. cnotli. wznios. altruist: trud. go nie pochwal. gdy zaś odciąg. ludzi wierz: przeciąg. do swoj. obo. i zaprzest. swe. cel: jest on co najmn. zbyt. a pożyt. niew. ~~zbyte~~. szkodli: bo zabier. czas i pieniądz. mog. dalek. pożyte. być obra: na potrzeb. braci tej sam. konfes: Deist. zresztą. i Mar: żeb. się w obręb. chrześcijań. konfes: nic nie robi. na polu ety. Dla tego w Fran. ruch ten prawie się nie rozwij: bo ani wśród katoli: ani wśród wierząc. sekt rozmaitych nie znal. on żad. odzew: Tłuma. to przeskr. polity. ale nie słusz. bo w Fran. takiż zapał panu. do miłosier. cnoty: i humanit. we wszyst. obo. że nie moż. wyjść z podziw: iż siły tego kraj. na to wszyst. starczą. Różni. w tem, że we Fran. cześć katoli. mało o tem pisze, co rob. a Ameryk: lub rekla:

Tak samo w inn. kraj. katol: a w Hiszp. lub Portu-gal. katol. nic nie rob: owe stow: ety. takż. leż. odłog.

2° Nazwę: te stowarzy. wiara. na kontyn. europ. wyjątk. agresy: przeciw wszelk. relig: i wkład. posit. natural. pozyt. czy mog. ją zastąp. Stanton i Lindsay któr. takż. przyto. prac: ~~tamten~~ wykaz. ani uzub: obfi: że ety: nie moż. podj. się

przynależ. relig. i tył. przez nią daj. się zpedz. Ale nad tem nie
będ. się ter. zastan. Wolę, na dost. przypuść. że tak być może. Wted.
mam praw. żąd. żeb. pozwol. mi ety: któr. ma zastąp. relig; mamy
jej nie przypatr. mamy (?) przez: Stw. ogranicz. się głów. do krytyk. nowej
nad Giżyc. bo Amerykn: po wszkol. etc: nie napis: system. wykł.
ety. lecz praktyk: reguł: wed. któr. żyć trzeba: ogół: mało blis:
i t. d. może być wprowadz. w życ. Może. jedn tę kwest. rozwiąz:
Wieś. osob. Amerykn: osob. Niemc. i zaprzt: co wart. ety:
teoretyk. któr. ma nam być dana w zamian za porzuc. relig:
Zaczn. od Niem. Nie będ. krytykow. Giżyc. bo należ. do niebozcz.
i pism. jego się przeżył. Jego zasad. był hedonizm: – zob. o hedonis.
wyżej. dobr. przez młodzież. Gomperza = wyd. prof. (red.) Przegl. Filoz:
Ale co ochomn. że zasł. Giż. zwalcz. zwalcz: o ety Paulsena,
który tak. nale. do nien. rach. etyk. i któr. relig. praw. zredukow.
do mitów: przypomn. że jest gdzieś jakieś x niezn. i t. p.
Przedost. Höffding, który chce relig. zastąp. przez humane ethik.
Takż. zwolenn. tej. rach. – wereszcz. Jodl – prow. materyalis.

Sheldon ruch etyczny – tłum. Potocki i Kozłowski Lódź – Warsz. 900.

Ralph Waldo Emerson – Sa vie et son oeuvre – par Dugard Paris 908 Colin = Essays on represen-tative men – Lond. 49 Pierwsze dzieło: Nature 36

3) O Ameryk.: mo[ż]. powied. że nie mają ind. syst. Tolerancyj. – za to Sheldon „W jego ślady" – tłum. Gizycki: Leipz. Berl. 85 (Co uczyniłby Jezus? – Warsz. 900 Gebeth.) { Salter D. – Religion der Moral Vorträge gehalt. in d. Gesellsch. für moral. Kultur in Chicago v. William Mackintire Salter =

4) Krytyk.: ameryk. punkt. widzen. Brak im dzisiaj wiary: a) zamiast historyi – bo nie mają tradyc.

b) zamiast metafizyki: – nie odpow. jasn. na pyt: jaki jest cel słowa:

4) Ich ety. mo[ż]. być uważ. tyl. za form. przejśc. która albo zamieni się w nową: ety: taką jak da rozwij. się przez nią relig. – albo też odrodzi się w jak. reli. pozyty =

5) Stosun. ety. do relig: podaj:

a) relig. jest uzupeł. ety.:

b) relig. jest podstaw. ety.:

6) W jak. zakres. ety. jest niezal. od relig?

§ 50 O sekularyzmie. Jeżeli: tow. dla etycz. kultu. nie chce być żad. relig. ani żad. nie oddaw. kult. Istot. naprzyj. o któr. nie dyspu. nawz. a zado. się uznać. porząd. moral. — inne tow. w gran. takie. uprawiają etyk: ale więc: agresyw. wob. relig: wyklu. i wzr. relig. i uzna: ale w drodz. norm. oton. swoi. jeżeli nie kult, to jakiś rytuał: a jeżeli w wszy. oprzyj. ono jest sekt. wśród ludz. inn: to zasad. jego w pew. któr. dziedz. wiedz. polity. zw. franmas: owar bardz. i inne. za przeprowa. w życ. narod:

W r. 46 bracia Holyoake założ. National Secular Society któr. najprzenow. i najdzielsili. apost. był zło. ateis. Bradlaugh. Ktoś podkwal. wszyst. jego wyczerp. ~~w dziedz~~ filoz. i polity. które na zgrom. szyag. być niepopularn. stamtąd sekularyści wystąpi. ze związ. i założ. nowy podt. British Secular Union któ. należ. do najbar. wybitn. stowarzysz. angiels. wolnodumst. Gdy Bradlaugh był otwar. i namiętn. ateis: nowa ta gałęź sekular: odróż. sekularyzm od ateiz: ale to różni: jest w teor: nieb znacz. w praktyc. zaś ~~wynika~~ nie jest żad.

Zasad. naczel. wszy: takie: 1) Tyl. o życiu doczes. możn. coś wiedz to też niem wytęż. każd. usiło. się powin. 2) O Bogu i życ. przyszł.

Hist. Ety.

George Jacob Holyoake ur 1817 w Birmingham założ. w r. 46 czasop. the reasoner t. j. Myśliciel — na obronę sekularyzmu czyli naukowo-moraln. poglądu na świat wedle zdrow. zasad. przeciw panowan. ortodoxyj. teol.-polit. +

Goblet d'Alviella r. 178 sq

Flint, antitheistic Theories p. 220 sq

+ Jego dziełko: Logika niewier. czyli dla nag. ateiści mieli obowiązi się znieść? z r. 48 doczek. się (…) w r. 74 wyd. 82. Jego autobiogr. wyszła w r. 92: Sześćdziesiąt lat życia agitatora — widzenia swojego.

nie moż. ani nie twierd. ani nie przecz: 3/ Życ. zaś doczes. ma za cel głów. szczęś. osobi. które nie należ. odłącz. od szczęś. powszech. To najwyż. mądro. i najśw. obow. 4/ Jedy. środk. do osiąg. tak wzniosł. celu, jest praca ludz. opar. na wiedz. i doświadcz. Ale ta prac.: nie może. bez dwóch warun.: a/ 1° bezwzgl. wolno. myśle; b/ 2° prak. obow.: w dziedz. doświad. Każ. spekul. oparcie: to pol. jest marne i szkodli. c/ O postęp.: Każd. należ. sądz. po owoc.: doczes.: Co prowad. do szczęś. ogól. jest dobr. a złem, co od nieg. odwod. To są zasad. pozytyw.: obowiązuj. wszystk. O wszystk. inn. kwest. mog. stront. uczyn. spis. co im się podo. ale pod własn. odpowiedz.

Międ. cel. Tow. wymienio. oprócz zwykł. środk. agit.: jako to konfer. publicz. mnożen. zakład. i środk. materyal. Tow. ~~wymienia~~ przedewszyst. znoszenie ~~budż~~ wydat. ~~ono~~ w budż. publi. na rzecz religii. i wielk. pienię. i względ. nich obowiąz.; pod. sekularyz. zupeł. wychow. publicz.; wreszc.: wielk. refor.: polity. społec. lub religii. mog. podnieść dobrob. świec. w ogóle.

To zastęp. „świeck. stowarzy. ułoż. także do wszyst. okoliczn. „świeck. podręcz. śpiewów i cerem.: „przy „nominacyi" (= chrzest) dzieci, zawier. ślub. odbyw. pogrzeb., których cerem. śpiew. podr. zebra. wszyst. to suche, banal. ucz. oczy. imiej. — Goblet s. 183.

9.5.

§ 6. Znaczen. i Krytyk. Sekularyzmu. Sam dla sieb.; oderwan. od wielk. prąd. polityk. nurtuj. europ. i amerykań. społeczeńs. sekular: nie byłb. zjawisk. zasług. na dłuż. uwag. bo że pewna liczb. wolnodum. (libres penseurs) uważ. relig. za niepożyteczn. uw. za szkodl.: nie tyl. w części dogmaty ich i wierzeń:=emocyonal.= i przyg. życ. wyj. uważ. na podsta. jedyn. rozu: i z uwzględ.-tyl. korzyś. docze.: nie budzi. b. żadn. zdziwie. w naszy. czas. O wiele zaś etycz. kat. przedsiębiorst. Tend. co porząd. przy brak: porządk. statys: Nie moż. zat. przekon. się, czy ludz. ci są lepsi od in. a przedewszyst. najgłówn. bo nie wzn. przedewszyst. czy jednost. nie postęp. się masów. motywów pozareligijnych.

Ale sekularyzm jako dążno. polit. społecz. jest w powiet. wszęd: a naw. w niejed. państ. przew. w zupeł. przeprowad. Franc. przewodn. na tej drod: Z/Wszyst. dziedzin życ. polityczn. cerem. kościel. usunięt w życ. prywat. od kolebk. do grob. moż. się jednost. nie spotyk: z kapłan. a jeśl. to robi, uczyni się, zwłaszcz. jeśli urzęd. na przeszkodzie: W szkoł wykl. z jej: jaw. wolu. Katoli. zakład. sob. szkol: zaszczep. stworzen: dobroczyn. i t. p. to jak pokaza. nowo uchwal. prawo o zakonach

Hist. Sty. 6

Flint, anti theistic theories, Lond. 80 2e wyd. p. 212 sq. powia. że o statys. tej sekt. mało wiemy że wiele autor. sekty nie uzyskali. przyr. relig: a nie odwrót wiele ludz. nie należ. do sekty, wyznaj. sekul: że przyzw. między sob. bywaj. nie są gorsi od in. twierdz: że wyzn. wszyst. nie wyznaj. się do sekularyz. ale

i usposob. tych, którz. rządz. każ. przeważ. coraz. szkod. zniesie.
swobód religii. Jest to w największ. zrozumie. wykonuj. progr.
sekularyz. cząstek. z tą tyl. różni. że u Francz: jak zwykl. w
tak. raz. daleko jaśniejsz. pojęcia: wolno. sumie. i swob. obyw:
Ten ruch uwzgl. we Fran: pod wielu względ. ponosi: Jeśli. na-
spodz. jest jakaś opozy: przeciw relig: państwo. to pouka. się
prawo dziejo. że ile raz. opozy: ~~opl~~ zwalczaj. wszelk. ona rzadko.
przeprowadz. idee, za któr. walczy: – w tym raz. nieznaczn. sumien.
od rządo. wpływów – lecz sprowadz. coraz tyran: w form. nierozsądniejs.
Aczk. oraz: można. oddziel. państ. od relig. a relig. od
ety: należ. uważ. dzie ...: że niewątpliw:

1° żad. prawd. nie szerz. się przez siłę mater. lecz przez perswa.
i dobr. przykład.

2° że państ. posia: zwykł. pokus: ~~która~~ takiemu jak ludz. przyna: – nadużyw: [nadpisane: tej]
swej sił. materyal: na poprzed: inter: czysto duch:
Kto przyjmu. te dwa pewni: będz. twierdzi rzecz: że każd. oficyal.
popieran. czy religii. czy etycz. syste. jest ukróceń. obywat. wolno.
które. państ. powin. być przedewszyst. stwór. i obron.

Teiz. wed. Platnera (Philos. Aphor. I. § 1069 – Berl. 1790) ateiz. — Hist. Ety. a

jest nega: zdanie, jakob. iż skąd sięz. być dziel. rozumn. przyczy. sekulary.

za niewątpli. ateist: bo Bradlaugh we wszyst. tomy powt. że

świat nie mógł być dział. najwyż. mądro. – przed nim Mill mniej — 1)

więc. to samo powiedz. Tu także. nale: głów. argu. Jerzy Jakub ~~Austin~~ Holyoake — 2)

(który. częst. pomag. brat jego Austin) o twórcz. boz. bez który. Bóg — 3)

nie mógłb. wyst. a który. gotów dot. nie mał. Ten dosyć śmieszn. argu:

tak się międz. podob. że powta. go now. w filozofji. ciąg. Niema-

n.p. Dubois-Reymond go wyst. w nieco odmienn. form.

Albo Bradlaugh, który nierelig. wszy now powta. że Bóg będ. — Flint p. 517

sama doskonałe. nie mógł sięz. stwor. który mniej doskon: od Niego – lub — 4)

znow. że Bóg będ. Nieskończo: nie mógł nic. stwor. coby jem.

przyb. do Jego Nieskończo. bo i coś musi. być dod. do Nieskoń. — 5)

Są to sofizmy wszystkim. wsp. który. był. dowod. że iżby ta alko

nalez. do inn. porząd. rzeczy, niż jest. stwor. i t.d. Skoro Bóg — 6)

nie podleg. pod czas. i przestrz: wszyst. co przyb. w czas. i przestr: nie

może. Jego istnie i nie powięk. Jego wiel.

Ale pomij. te wszyst. antyteisty. argum: a podnos. był. fakt — 7)

81) Flint p. 222

wieku- że mimo tej cał. wal: przeciw Bogu, który i powsz. wszu sekularyst. a wsp. nowo. sam Bradlaugh odróż. sekularyzm od ateizmu, twierd. że sekularyzm jest to teor. życi: i obowiąz. poleg. wytycz. na stud. i znajo. praw przyro. Teizm zaś, panteizm. ateizm. są to hypote. o porząd. tych praw. Znaj. zaś prawa, moż. życ. nieza. od ich stwórcy. choćbyś. się nie wiedzie. o ich porząd. lub nawet nigdy nie miał hypote. co do tej. porząd. Nar. istnie. jest fakt. i ludz. mogą go przyj. choćby ich pogląd. w zapatr. nie zgadz. co do życi. przyrod.

87) ibid. I dal. Holyoake: Nie wszy. czego nie jest to samo, co przez. Chod. jed. droga nie jest to przez. że mog. być dla inn. osób inne drogi - Podob. lad. nie znacz. przecz. że wody takie - moż. Chemik nie zna archit. ale jej nie przeczy. Tak sam. sekular: zajmują się sam tym świa: ale nie przeczą ani nie dyskutu. o jak. inn. świe. ani o porząd. tego świa. ani o exyst. drug."

Widoc. sekularyś. (w tem szczeg. podob. do comtyst. i agnostyst. według ~~moj~~: ~~jasn~~ potrzeb: wyrzeczenia: jed. chorąg. lub drug: na pierw. uczyń: tyl. ten świa. jest a innego ~~zaiste~~. nie ma = na drug: wyzn: ten świa. jest, ale moż. drugi jest, ale nie zajmujemy się nim wcale. #

W prakty. jest to ten sam ateizm:

Po tych przesłan. moż. spokojn. traktow. kwest. [podając.] czy ety. moż. być oddziel. od religii? i drug.: czy ety.: zbudo. na nieg.: relig.: lepsz. jest ś sob. a pożyteczniejsz. dla ludzi, niż ety. raz. z relig. praktykow.? Hist. Ety. 91 a – 6

Ze punkt wyjś. do roztrząs. tych dwóch proble.: obied. sekularyzm i wykaz. że każd. ety.: przez nieg. utworz. jest i być musi ety. ateisty.

§ 7. Ety. ateizmu. Że sekularyzm w znacz.: ściślejsz. jest naj-pospolitsz. ateiz. też to uznac. przez wszyst. krytyk. Jeśli pierwsi założyc. sekularyzm. wymyślili tę nazw.: aby uniknąć zarzu. ateiz.: a Bradlaugh później głośniej afirmo. ateizm, co wkró. doprowadz. do rozpadania tow. na kilk. gałęz.: nie zmien. to faktu, że sekularyzm czy w ciaśn. czy szerok. znacz. ma tyl. uprawnie. i sens zrozum. jeśli się go uzupeł. przez neg. bóstwa.

Sekularyzm, któr. nie znalazł. ani w słow. Eislera (Wörterb. der philo. Begr. Berl. 99.) ani Edm. Goblot'a (Vocabulaire philoso. Paris 01) = utwo.: z saeculum, bierz. z kolei: w znaczeniu: Oddzie. się sprawy. tego świa.: choć coś niepięknego jako szkodli. dla życ. przyszł. Vulgo: więc. ~~[illegible]~~ = sob. filii hujus mundi = homines (saeculi) saeculares = dediti negotiis saecularibus =

Kto więc tak.: każd. obiec.: występu. niezapłi. przeciw chrześ...

Flint p. 221

b/ a)

Pomiędz. zai różności. z ten kierd. Tacy się zak: zejmow. się Bog. nego kasto to najzapet. ateisty:

Jesie. niektó. sekularyś. ówkej: wyr: ateiz: jakob. był nacecho: moral: zła reput: to tez. w wypar. nie ma, choć niewątpliwie ta nota niemora: przygepio. razy. do wyr. saecular.

Ateista jest kaz. któr. sądzi: mieć wystarcz. powody do niewierz. że Bóg jest lub też któr. sądzi, że nie ma powod. do wierz. że jest Bóg. W tem drug. znacz. każd sekular: konsekw. musi być ateis; bo gdyb. miał pow. do wierz. że jest Bóg lub niemiał dosyć pows. do niewier. że Bóg jest – nie będ. ~~jeszcze~~ sekularys; nie będ. mógł uznać. że relig. jest rzecz. zła a cześć oddaw. Bogu lub zwrac. się duszy do Boga jest przeciw. jego zasad.

Jedn: sekulary: angiels: wystąpi: przeciw zejmow. się jakim. porządk. pozarmiąd: w świcie mow. ogół. napular: walcz: przeciw dowod. na któr. dot. opier ~~[illegible]~~ wiar. w Bo: ci dowod. czysto rozumow. czy zapożyczon. z Objaw. i schodz. się wted. z defini. ateisty u Holbacha z 18° w: że ateis. jest to człow. który niew. chimery szkodli: rodzaj. ludzk. alb. ludzie sprowadz. na powr. do przyrod; do doświadcz. do rozum (Syst. II ch. 11 p. 320

Hist-Etyka

§ 8. Czy ateizm ma etykę a czy ją mieć może? Jakiekol: róż. przeczyciel. bóst. robi. wysił. aby wzniośl. jak. zasad. wskaz. ludzk. działan: pomij. sławę. miłych: tych, którzy wsk. i grub. ... wszel. lub zadowol. interes. egoist. wytkn. za cel ... chorzy. jedn. występ. maxy. moral: na brak. sprzeciw. życiodaj: i na powag. ... do zabaw. głosu. Brak sprzeci. bo ... zaprzecz. zn przy ateiz. czyny ludzk. najwyż. ostat. celu, który nie ... z ... przyczyn. jak twierd. więcej. Hedoni. a brak. takiż tym sztuk: należy. powag: bo nie wszak. w czyj. im. i ... Owszem. w im. spraw. mog. każ. mów. w swoj. imien. i ... zdrow. rozsąd. ... lub do ... ... - ale w ety: która ma być ... normą: trzeb. nam wskazi. z czyjej. polecen: pod czyj. nakaz. lub przymus. mamy spet. lub zasięg. pew. czyn.

Otóż ateizm, w którejkol. form: czy bezwzględ. dogmaty. czy względn. sceptyczn. nie może wskaz: żad. zasad. żad. polec. ... a co najważn: żad. praw. moral. którb. nas obowiąz.

Die Religion des Buddha u. ihre Entstehg von Carl Friedr. Koeppen. 2 Bde. 2e unveränd. Aufl. Berlin 906 – pierw. wyszło w r. 57 =

Kleine.
Zob. (Kern, der Buddhismus u. seine Geschichte in Indien. Leipz. 82 2 to. przekł. z holend. ~~Herm.~~ Jacobiego

Buddha. Ein Kulturbild des Ostens von Jos. Dahlmann. Berl. 98.

Może b. wyraźn. uwag. na budyzm, któr. najkomplet. jest ateizm: w teor: i prakt. zarów. istnie. Bóst. jak nieśmiert. duszy, a pomi- to stwor. ety. z ucz. wzgląd. powagi: dziś. nw. przez pewne pozory nadludzkie: zwykłej: uwielbiani: wśród pewnych: dzieln: etycz. angielsk. Jedn. budyzm, o któr. wspomn. obecn. przy pesymiz. może ten tymczas. tego pomin. i w ciąg. on właśc. po- twierdz. nasz. twierdz., że nie może żadn. stwory. ety. zapomn. ateizm. Bo budyzm choć w teor: zaprzecza: boga i nieśmiertelno. lud- ja uważ. za wynik ludzk: ętypo: nie mniej doszedł do znacz. i zdobył pół świa. nie w form. filozofii. ściślej. któr. jest w społ. ani ~~w~~ dla umiejęt. form. etycz. pragni. bo te ostatn: znajdz. się równ. dobr. wyłożo. w relig. bram. lecz jako nowa relig: z bard. rozpowsz. ascezie, któr. odd: pod straż tam piekieł. ustroi: jak. wzgląd wyobraź. ludz. wymyśl. Jeśli w teor: teolog. budyz. przez uczeń. poś. bud. duszy i życ. przysz. w prakty. nirwana zost: zamienio. w tryumf: ~~zbawient~~: wznosz: ludzi: który już w tem życ. uchodz. za święt.

13. 5

Sam Budda w najdawn. czas. zbład podob. szczyt. punkt wszystk. jak. dzisiejsz sekular.: tzn. do inn. zdarz. się. Gdy się Bud. pyt. o życie przyszłe, odpowiad. że ani nie twierd. że jest ani też nie przeczy. Gdy jed. z uczniów. tak. się odezw.: czy doskon. po śmierć. dalej żyje: czy też doskon. po śmier. dal. nie żyje? a zaklin. mistrz: żeb. mu całą prawd. wszyst. wypowied. jako ostateczn. prawdę: ten z całą szczer. oświadcz. że nigd. nie miał preten. mądr. coś powiedz. o życiu po śmierć. bo wiedzen. o tych rzecz. nie popiera postęp. w świętobliw. nie pomag. ani do pokoju ani do oświecen. Co służ. do pokoj. i oświecen. zawar. swoich nauk.: prawd. o cierpien.; prawd. o powstan. cierp.; o zniesien. cierp. i o drod. do zniesien. cierp. – Gdy wiel. jeg. uczn. wszystk.: wyprow. z prastar. wiary w Brahma, wstąpi wytrwan. przezwyc. cierp. przez spekul. nad duch. i mater. duszą i rzecz. bóstwa i świat. Bud. oświad. jak sekulary: że te wszyst. tyl. wywołuj. wewnętrzne niezgo. do drug. ludz.; że o kwest. ost. ostateczn. nic wiedz. nie moż. a mimo to, wyprzed. jak. wszystk. sekular. i ateiz.: traktow. je, jak. gdyb. coś o nich wiedz.: bo z jed. stro. opart drogę odkupie. na przekon.: że dusza jest śmiertel.; że osobist. ludz. raz z ciał. przepad. na zawsz. a z drugiej. kierun.: wszystk. gdyb. ktoś nie badał drog. przez niej.

Hist. Ety 6

Dahlmann p. 33

wskazan: nie potrz. obrządk. relig. przez nieg. ustano:

A ter. wracaj. raz jesz. do sekularyz: czyl. do wszystk. ateiz. upiękno: sceptycyz: Każa przedewszyst. zajmo. się życ. docze: bo o drug. nic nie wiemy, każ. przeciw. życ. jak ustanow. świata. i doczesn: odda. spraw: ~~[illegible]~~ a itd. wymaga wszyst. o życ. pozagr. Niestet. wszys. ucz. dzisie. to robi. dziś potrzeb. zaczyt. towarzy. aby ich do ~~swego~~ zachę: W każd. razie sposob zachęc. jest dziw. Bo gdyb. nam mówi: dobrze robi. że nie troszczy. się o życ. pozagr. choć rozumie. że cena przed wszyst: dobrze robi. bo wasza relig. ~~nie~~ jest błędn: niema życ. pozagrobe. zatem nie co się o nie troszcz: ale oni tak. mówią: nie wiemy, czy wasza relig. jest prawdz.; nie wiemy, czy jest życ. pozagrob. – ale radzi. wam zajmo. się przede. wszyst. zaśd. rzecz. tem życ. które jest przed wami, bo to życ. pewniejsz. od pozagr. =

Krt. przykład. z hist. i życ. codzien.

Czy doprawd. życ. docze. tak. pewn: Jeśl. to ma znaczy: że ~~pozagr.~~ ~~istnie~~: ~~docz~~ istniejsz. jest pewniejsz. od pozagr. ~~istnie~~ pozagrobo. to ne to wied. kto się zgodz. Naw. ci co nie wierz. w życ. pozagrobe, uwaz. docze. za rzecz najpiękn: jeś. chodz. o życ. jednost., nawet o życ. narod. =

14.5.

A jed. to nie znacz. że dla tego nie mamy obowiąz: wzgląd. życ. przysz. powst. zar. pytan. czy obowiąz. wzgląd. życ. doczesn: (który przecież przyjm. wszystko: ateist.) może być zpełn: bez względu. życ. przysz. A now. możnab. kwest. tak postaw: czy za wogóle życ. dozes: obowiąz: które b. nie miały na celu życ. przysz, któr. b. nie były obliczo. na to, aby przez nie zasłuż. na życ. przysz.

Cały ten kierun. ateist. nie ma tendencyi etycz: Porów. pięk. artyk. p. Caldwell o pragmatyzmie – Mind Oct. 900 o pracy amerykańsk. prof. James „Filozofi. Pojęc. a praktycz. rezult" autora „Woli do wiary" = The will to believe – i nazyw. tę całą szkołę: new ethical Philosophy = a kierun: pragmaty. polegaj. na tem, że się sąd. o warto. metafizy. systemów wedł. jej skutk. praktycz =

Ostatni brak szekularyzmu. nuty etycz: on podob. do bogacz. w ewan. (Luc. XII. 19) który mówi: duszo, masz wiele dóbr doczesn. zgotow. na wiele lat, odpoczywaj, jedz, pij, używaj – i t.d.

Dodamy jeszcze kilk. uwag: o warto. etycz. tych form ateiz: które cierp. się jakimś dobrotliw. ignorow: istn. nadziemsk.

Hist. Ety.

Aut. zalicz. do niej w Niemcz: Sigwarta n.p. Simla, Euckena i t.p. we Fran: Fouillée Brunetière i t.p.

46 21

1° Czy wiedz. jest jedyn. zasad. wodz. któr. należ. postępo. oraz dobre a unikać złego? Tak by się zdaw.: gdy się słysz. deklam.: o potrzeb. poznaw. praw przyrod.: a nie spuszcza. się na boż. opiek.: nie uciek. się do modlit. i t. d. To jest wszyst.: prawda. ale nie daj. żadn. innej gran. pod ety. Znaczy: praw przyro. jest potrzeb. ale nie daj. ani uwagi. ani żadn. wskazów. postępow. moraln. Nauki przyrod. dostarcz. nam coraz nowych środk. ale wszyst. dobr. lub złych, któr. z nich zrob.: zależ. od innej wiedzy, któr. ateizm. dać nie może, Nauk. daj. zdrow. majątek. i t. p. ale jak ich używ.: to niestety. skomplikowa. wiedza, któr. z pewno. nie osiąga. przez odrzuca. świa. nadprzyrodz. i nauk: z niem łączą.

2° Wszak. Tak że kto nie wierz. nie potrzeb. Opatrzno. i nie spodzie. się niczego: od Potęg wyższej; nie modli się do nich. Ale tak mów. dowodzi. tylk. że nie rozum. ani psycholo. istot. modlit. ani stosun. serca wier. do Boga:

3° Największ. zaś obrońcy. za samodziel. ety. wobec Boga i religii; gdy jedn. pyt.: jaką jest teoria prakty. ety.: słysz. najpowszech. utylitaryzm. Nie mogę teraz wchodz. w krytyk. czy moralno może być zupeł. samodziel. wobec religii, bo dowodem tego dzieło: cztery pisarzy. oraz pewny: mówią: że pewn. że utylit.: rodzaj. z wszy. w jak. Boga opieka. stwór. rodz. ludz. zaś ewol. można istnieć. ale moralno +

+ bez Boga i pozbawio. religii i sankcji wszystk. nie ma nawet podstaw. można. utrzym. się, bo jest pozbaw. sankcji z góry

17. 5. (1901) 23 47

§ 9. Ety. pozytyw: Właściw. ety filozofi Comte, założ. pozyty. nie stworz. W hierarch. nauk zostaw. w porząd. dydakty: jak je wyło. w swoj. Cours de philosophie positive - po matem. następ. astro. i fizy i po nich chem. i biolo. naresz. socyolo: która najobszer. trakto. z trzecim tom. wypeł. trzy ostat. Zrazu był zdania: że nau. moralno. powin. wydziel. się międz. biolo. i socyol. a właściw. być sformułow. na podsta. tej ostat. (Blignières), ale później sądz. że powin. być nauk. osob. Jednak. nie opracow. jej, i może być że jej przeznacz. miejs. w swoj. Synthèse subjective, z któr. jedn. ukaz. się tyl. część pierw. obejmuj. logi-dialekty: Ale w form. religijn. przedst. ją w Polity. pozyty: mow. w osob. § - poniew. jedn. nie wszysc. pozyty: (Littré) przyjęł. tej relig. a w pierw. dział. Comt. są takż. pewn. pogląd: na ety. niezależ. od religij przedstaw. - odpowiad. teor. na pyt: jak wyglą. ety. pozyty. bez relig:

W ostat. rozd. swego "Kursu" (VI, 836 - 859; cf. IV L. 46e) mów. o niezmierd. przew. moralno. któr. powin. zawsze być opart. na spekul. teor. świa; o ważno. etycz. swojej. syste. ~~...~~ nie osiągn. przed nim ani przez ety. teol. ani metafi; że jego syst. zmierz. do tego, żeb. rozwij.

Hist. Ety Q

Jodl p. 344 19/

Jodl 346

w dusz. powin. zależno. i ~~[illegible]~~ Tożsamo. z cał. życ. ludzko. w ogó. i
one stronie. i żeb. rozumien. ogól. porząd. świata. rzuć. koniecz. podsta
tak życ. prywat. jak publicz.

Późn. w Discours sur l'esprit positif (r. 44) dowod. że każ
prawdzi. teo. ludzko. znajdu. w ety. prawdzi. cel i sumi. [illegible]
Tom I 345 Nareszc. w Catéchisme positiviste i w Système de polit. posit.
rozwij. że etycz. pogl. jest najwyż. jaki zaj. moż. wobec życ.; że
on powin. przew. w myśle. i życ. Ale w tych dwóch dzieł. nakreśl.
także swój now. plan reform. życ. społecz.: i swoj. ety. która ~~[illegible]~~
jako siódm. nau. po ow. sześciu z „filozo. pozyty." wyłła: w tak.
znacz. i relig.: że wszego cnota, obowiąz. i dobr. najwyż. za
wszelkiego przykazan. now. relig.: Bo ~~Ale~~ więc relig. jest komplet. jedno.
naszego istnien. tak osobist. jak społecz. gdy wszyst. jego części
Catech. 42 tak moral. jak fizycz. zmierzaj. stal do wspóln. celu .. Relig.
zat. poleg. na uregulow. każd. natu. indywidual. i połącze.
wszystk. indywidualno.; w ostatecz. za tych dwu wypad. jedn. proble.
i t. d.

ib. 43. Istniej. tyl. jedn. relig. powszech. i ostatecz. do któr. zdąż.
owar bezw. wszystk. syntez. częściow. i tymczaso. ile na to ze-
zwal. odpowiedn. warunki położen. każdoczas.

17.5. 48

Jednak. tej najważ. źród. nau. któr. bom. oraz. nauk. etyk. oraz antropol: która miała być wiedzą o tych nau: ludzk. natu. indyw., nau. która należ. zrozum. (jak mówi Mill 188) jest więc. specyal. i bard. skompliko. niew. od nau: o społeczeń. bo pomim. rozważ. różni. konstytu. i tempera, któr. stan. dost. niedokła. zrozum. bard. roz waż. dla jedno. a mog. być pominię. w teor. społecz. — bo różn. się od osob. do osoby, neutralizu. się, gdy dział. w szersz. rozmiar. — tyl. nau. ciągn. się przez całą syntez: tych polit. porząd. raz. z tą wiela mogą. tak samo Mill jak Litt. odrzucili. — Hist. ety. 6

Gdy więc pomij. relig. porząd. a trzym. się tyl. tego, co Comte w „fizyce społecz." w rozdz. „wstęp. uwa. o statyce społecz. oraz ogól. teor. porząd. spontaniczn. w ludzk. towarzys. (IV L. 50e) znajdu. ten najważ. myśl. Co. o isto. i podsta. moralno. Rozum. przez nią sumę warunk. potrzeb. do istnie. dla kaź. społeczno. ludzk. w przeciwsta. do praw, rządz. każd. postęp. Ety. wkład. należ. b. do statyk. społecz. — Jodl 346

Littré: moralno. jest suma reguł, któr. rząd. nasz. postęp. względ. nas sam. i względ. drug. dobre moral. jest idea, któr. (kaź. epo. częściow. wyrab. się w opin. i obyczaj. co do tej. postęp. Złe moral. jest to wszyst. co obraż. tę idea. — ib. 577.

Todoci się zdaje (p. 577) że Litt. do swoj. defini. przej. wzgląd.
i moż. rozum. moralno. w każd. epo. czyli czynnik. dynami.

Dobr. jedn. przypo: że taka wzgląd. do epo: zastóso. ety-
nie odpow. zamiar. Co. który w swoj. relig. przyty. chciał dać
stałe, niezmienne. przepisy moralne. bo jak mówi w Catech. 45
nast. – trzeb. wszys. porząd. wyżs. [illegible] od wszelk. indywidu. ciąż. [illegible]
naw. w najdrobn. przypad. wego. prawdz. skutecz; opart. na ocen.
społecz. która nie zważ. nigd. na indiwid. (p. 45) ... że relig. nie
moż. dojść do komplet. ani trwa. harmo. bez miło. i bez wiary (46)
że te jedno. nie da się osiąg. bez uzna: potęgi wyż: któr. nasze
existen: przez. zewn. się poddaw. naw. w te. gdy ją modyfik. (47)
Ta exyst. wyż. jak wiado. jest wszelki fetysz zewn. i t.d.

Tod 347

Sensualist. osiemnast. stul. (Condillac, Helvetius) zawsz. staw.
Co. że 1° organiz. umysło: nadali niesłusz. przewag. w prowadz.
i urządz. życ. ludzk., 2° przecen. wpływ potrzeb na powst. ludzk.
zdolno. (IV. ~~540~~. 530 – Littré XXIV. 165). Przeciw nim dowo. Co.
że stan społecz. ani nie powst. wyłącz. z obrachu. ani nie zost. wytwor.
przez potrze. lecz istnie. jako wrodzo. instynkt, działaj. przeciw egoiz.
Co. nazw. ten inst. altruiz.

17-5.

Ta podsta. organi. moralno: wyroż. bo. od uczel. utylitary. ale także. od spirytualis: [illegible] a zbliż. go do realist. Moralno. nie daj. się wedł. nicz. wyprow. ani z uczucia woln. ducho. ani z nasz. potrzeb. Jego począt. nie mieści się ani w naszej. woli ani w nasz. świado. jak wszyst. inn. funk. nasz. organiz. — Kult. Ety. Jodl 348

Z wraż. i spostrzeż. nasz. tworz. świat zmys. i wyobr. z uczuć zaś moralno. chociaż w obu zas. ze współudzia. rozu. Rozum nie jest twórcz. lecz tylk. przekształ. i ukła. materyi. dostarcz. nam przez świat zmys. ale siła przekształcaj. jest olbrzym. jak wszy odstęp kolor. utwor. od jego. składn. (Littré I. 358. vi. 6)

W ten znacze. moż. moral. uważ. za równ. za płynąc. jak za utwór rozwoju. Jestci. moraln. istn. od urodz. ale moral. ludz. musi. się zrob. jest dzieł. ułatw. i kształ. (Littré XXIV. 169: le moral est inné, la morale est acquise)

Com. nie utwor. opiew. te uwodzo. insty. na korzyst. Galla, poniej. jego wpływ. identyfi. egoizm z popęd. alimentar: altruiz. zaś z popęd. płcio: ale to nie bytob. się zgodz. bo on te dwa popęd. także do egoist. zalicz. — ale pozost. w pozyt. wspól. przeciw. u potrzeb. — Jodl 349

organizm. podkład. pod wzgl. altruist. w przeciwstaw. do niezmien. ciałości.
Pol. 349 Bo tak Co. jak jego wszęd. przyzn. zmienno. moralno. a ją sam. za wytwór rozwoj.; nie przypisu. towarzystwo. ani stał. treści ani bezwzględ. wartoś. Towarzystwo jest kiełk. któr. się rozwij. Który umożeb. współżyc. pierwot. niemyśląc. ludzi; a potem w ciąg. rozwoj. odkry. reflex. że skłonno. społecz. wytwarz. uwag. jednost. i zachow. je mog.
350 Stąd postęp życ. zależ. od organo. nowo. intellig.; tyl. przez nią rozwij. się rodz. nasz w społ. stały, regul. wyzw. od zmian.

Zob. Catéch. 278 Discours 75.

Cours IV. 648.

Cours IV 629 (L. 58): samet. hist. obyczaj. ponosz. być i rozwij. przez świeże coraz bard. wytęż. now. najwyż. zdolno. czy to zmniejsz. bezustan. panow. poprzed. fizy. a pobudz. roz. organ. społecz. czy to wzmagaj. działan. funk. umysło. now. najwyż. i pomnaż. z wiecz. inicjaty. wytężon wzgl. rozum. na postępow. otoczen.

Littré 17. 22 Tak rozum. egoiz. i altruiz. nie za jak zarod. doświadcz. organizmu i oraz je wyrab. W ten to sposób twor. się syste. moralno. zawsz. postępow. w miar. jak ludzko. rozwij. się i oswabadz. z więzi. egoiz. a rozszerz. altruiz.

20. 5.

Rozwój etycz. dokonyw. się pod działan. dwóch czynni: umysło. i altruist. (serco) Hist. Ety

Gdyb. pierw. nie było, nie istni: żad. rozwój etycz. ale postęp jest powol. bo działan. tego Todt 351

czynni. umysło. jest ostrzymyw: a) trudno. każd. funk. umysło.

b) i względn. tyl. przewag. umyst. nad uczu.

Co do drug. czynni. t. j. altruisty: tego przewa: nad poped. egoisty.

jest taki. wzgl. tyl: i nie zaws. stanow: Gdybyś. doszli do zupeł.

uniżen. poped. egoisty. byłob rozwałob. się to zniesien. ety. wogół.

rozlewaliby. się w sam. czyny altruisty: bez cel. i powodów lub

w askez: niszczącą; byłob. przy tych altruisty. wyłam. potrzeb. należy.

balcont. dyrek.. tak jak. zupeł. podden. roz: pod zasad. być

myślen. ucz. zanieczy. b. się w sam. ucz. =

Cours IV. 530 sq. Catéch. 47-49. 180

~~Littré~~ Philos. Posit. XXIV. 167.

Poleg. zat. rozwój ostoś. na współdział. i wyrówn. się tych dwóch poped. Todt 352

tak iż w końc. udoskon. poped. społecz. który. przewag. nad egoiz. który.

z grunt. natu. musi. być zawsz. silniejsz. Podob. stosun. zacho. międ. stro.

uczu. a rozumo. w ostoś. Silniejsz. rozw. altruiz. (filantro.) mus.

w dział. społecz. to samo, co wzmoc. ludzk. umysłowo. bo układ. ostoś.

? nie dyl. będz. rob. lepsz. wyt. ze swego. rozu. lecz nie będz. expensow. dyl. rozu. na okiełzne. egoiz. Na odwrót taki. prawd. jest, że wzrost intelli. prowa nie dąż. do wzmoc. natural. życzliwo. ponie. już to wzmoc. panow. ośrod. nad namiętno. wogól. już to robi ośrod. przystępniejsz. dla wpły. społeczn.

? Zaw.: moral.: niedostateczn. często podno. przeciw kultu wszystko. poleg. na błęd. ocenie. Nie ~~daty~~ odnosi się do rozwoj. intelli. wogól. lecz do rozwoj. pewn. intellig. które zastąb. są dla pełnie. swego. zadan. społe. i któr. przy braku samod. potrzeb. pomoc. coś przez zawsze. wyżej. t.j. najmniej bezinteresow.

Cours IV. 536; 649 sq.

Podl 352 Późn. jedn. Co. porzu.: tę równow. umie i rozu. i dał przewag. umie: Na przewad. umie: sympaty. czy. prépondérance affective opart Co. rozwoj. odrodz. społeczeńst.

Catéchis. 229 Polit. I. 402. 405. 435

353 Przeciw temu poddan. rozu. pod serce wystąp. Littré i wraz. tak zwani pozyty. naukow: Odrzuc. taki. relig. zbudo. przez Co właśn. na tej przewad. serca.

Litt. podno. że przyjąw. współist. egoisty. i altruist. skłonno. a przewag. egoisty. nie moż. rozum. jakim sposo: umie. symp.

nom. biór. góry, dopó. nom. wolej. z nom. a nie przysto. się do wal. rozum. Hüd-Ety.
Bo dopie. rozum odkry. że nom. altruist. dla osobliwo. warto. swoj. za-
sługę. na pielęgno. i wzmoc. Nie moż. przeto wywo. myśl. z moralno. Jodl. 353
bo tyl. rozum ma chcw. osobis. wydalonej. go do prowadz. wbrew wszyst.
norm. i nemigtno. Tyl. to, co nieosob. zdołało na osobistn. wywódz te wszyst.
Konieczn. na któr. poleg. powstan. i wzrost moralno.; tyl. to, co nieosobis.
jest ~~..~~ cement. dla olbrzy. gma. sprawiedliwo. w któr. roz. i norm.
powsz. między. zgod. obok sieb.

Littré. Aug. Co. III ch. 4 p. 529 sq.

Jodl II 580 = o ~~pr~~ raison impersonelle = u Comte'a i Litt.

Ale gdz. mieszk. wted. sank. praw moral.?
Wedl. pozyty. wcale. siła moralno. poleg. na dwóch rzecz: Jodl. 354

a) przyrodz. podsta. norm.

b) na warto. którą moralno. posia. dla dobrobyt. jedno. i społe.

Zwycz. moral. dziec. lub niedziec.: z dobr. lub cierp. nie zaw.
jest bezpośred. ale nie wraz z ustnej ~~...~~ i jest skutk.
Każ. czyn ludz. w swoj. kole wywoł. pew. skut. któr. dosięg.
i dzieci. i jego stron. Skut. te mog. być róż. ale w obręb.

Jodl, 354

pewn. stanu społecz. post. pewna regularno. któr. powod. wyrab. sob. sąd jakiś o warto. pewn. postępo: tak dla dziatej. jak dla otocz. Dziwnadz. ustgromadz. wiąże szeregu pokol. sobi wartość pewn. sposob. dziete. i postęp. zupeł. niezależ. od przypadku. wewnęt. pomocy wydarzei a tak powstaj. pojęc: prawne (Normalbegr.) zakreśl. owe sposob. dziet. jako dobr. lub złe, z oddan. symp. lub niechęc.

Że pod tych ogól. sąd. nie moż. nikt się usun. ani z pod ich skut. przyrodz. swoich czyn. Każdy wedł. ow. prawd. i sądzą jest i sądz. innych a wreszcie sieb. sam. Ogól. poch. lub niechę. ocenę. stanow. bezpośred. w któr. zostaj. czyn do ocen. wnoś

Jest rów. pewn. jak aksyom geom. że nie moż. pozwol. sob. czego się potępi. u innych lub odwro. nie moż. zarze. inn. co się sobi samemu. Chodzi po ciebie się gore: przeciw tej zasad. nikt publ. nie śmie jej przecz. A tak formuł. etycz. pozytywi. daj się pomnoż. o dwie nowe, któr. zawier. sank. moralno. czyli najskutecz. środk. do ustale. i zachow. jej rząd. nad jednost: vivre au grand jour, ne rien faire qui ne soit avouable — Catéch. 299 =

Cf. Paul ad Rom. II.

Cf. Littré - origine et sanction de la morale = XXIV -
Mismer, la sanction de la morale XXV
Pompéry, la thèse de la morale XXVII } Jodl II. 580

20-5. 52

Hist. Ety.

Todton się zdaje, że ta teor. moralno: na któr. zgod. się Litt. i zwolen. Todt 355
ścist. pozyty. nie wyklu. utylitar. lecz go obejmu. tak jak przypomina
się tut. teor. Ad. Smith'a nie dosię: usun. utylita: Hum'a, lecz psycho.
więc. wyzyskb. Ale pomi. [przyzna.] powszech. dobrob. jako kryt. moralno.
pozytyw. fran. ~~nie~~ ~~zaw~~ ~~nie~~ dobr. zrozum. (tak sądz: Todt), że jest bezwzględn.
ustaw. dosię wyłum. z pojęc: dobrob. powszechn. gene. moralno,
że raz. należ. wyjaśn. pobud. które skłoni: ortow. do przyjęc.
tego punkt. widzen. i działan. wedł. niego. Tej różni. nie
uwzględn. niektó. syste. utylit. i dla tego nie potrzeb. stwor. sob.
trudno. To też Mill głów. zaj. się podniesien tej różni.

Littré i Pompéry w VI. 20 XXIV 165 XXVII 256

Todt 580 =

Moralno-społecz. u Co. poleg. na dowod ~~ey~~ instyktu: natreż. i
społeczno. Wedł. niego nie [przedb.] pomię. rodzi. w analiz. moralno. Todt 356
bo ona jest prawdzi: jedno. wszelk. życ. społecz. Ani też nie moż.
przedsię w. jakiejkol. organiz. życia ~~prakty~~ społecz. nie pojaw. [~~...~~]
ze przygoto. i podsta. W rodzi. i przez nią ortow. wycho. ze sfery
zaklęt. swego ja i zaczy. żyć dla inn. i pokocha owe. najsil instynkt.

Todt 356 Żad. (inny) społecz. ustr. nie moż. się równ. z rodzi. pod wzgl. demo. siły, i potęgi obyczajo[wości]. Pomi. wszyst. pojęć egalitar.: żad. społeczność nie moż. istn. bez pewn. hierar. bez rządu i pewn. celu, bez pewn. ilo.: altruist. senty. Co do tej. rodzi. najdosko. urzeczywis. tego element. każd. społeczno. na podst. czysto przyrodz.

Cours 560. 565. 577.

W rodzi. stoj. obok. sieb. i uzupełn. się w przeciw. płciow. oba organi.: na których. poleg. postęp moralno. = a) wyższo. niewątpli. mężcz. co do zdolno. rozumo. i wytrwa. w ich funk.; b) wyższo. organ. uczucio. u kobie. zwłasz afek. sympat. i altruist. Skutk. tych różnic organi. mężcz. przysłu. rządy w obrę. rodzi. i w społeczeń.; kobie. zaś zadan. przez swoj. pobudz. instynkt. sympat. ukształce. życi. wspoł. przez rozum lud. udelikatn. i uspołecz.

Cours IV 570 sq.

Todt 357 W drug. połow. życ. przyzn. bo żeńsk. połó. w rodzi. większ. wpły. na rząd. domo. a przedewszyst. na chow. dzieci

Zob. Catéch. 25. 27. 29. 281 = Todt 581

Od now. relig. kapł. i kobie. tworzą le pouvoir médiateur

20.5.

Zadan. jego ma być de moraliser la puissance materielle, à laquelle le monde réel est nécessairement soumis. Wspól. dział. obu potęg tak się odby: le coeur y pose les questions que résout l'esprit; l'homme pensant sous l'inspiration de la femme, pour faire toujours concourir la synthèse et la sympathie, afin de régulariser la synergie etc. Catech. 23-24 =

Hist Ety.

Trzecia zmiana: metrian. lub przeobraż. gra podstaw. równ. rodzaj. zew. Co występo. – urzą. ustrój te wiele. ze oblic: społecz. dezorgani.

Todt 357

Cours IV. 562. 568. 579.

Todt II–357 do porówn. – twierd. – że rodzi. wpraw. dawne rów. modyfik: ze stw: społeczn. rozwój. ale w głów. zarys. pozost. ten sam był: podporządko. Kob. pod wpływ decyzj. męż; chow. dzieci przez rodzi. i przekaz. im wszyst. rodzim. A z tem łączy się poję. tradycji, polegaj. na czasie. dla przodk. a odpowiedz. dla potomst. na co Co wielk. uwagę kład. Ustrój. mimo nieb. urzą. ze przeszło. przeszło. a ogół jeg. obyczaj. i instytu. ma nawiaz nadzieję przyszłość. do wspom. przeszło.

Cours 563. 569. 579. 581

Zob. Jaki. w Catech. i Polit. posit. rozw. uwag. delik. o zeda. i natu. małżeń. i niektó. dobr. propoz. potrzeb. reform.

Ind 358 Dział. społeczeńs. na życi. moral. człow. jest ina. niż rodzi. w tej prawie. organiz. moral. t. j. ważn. sympat.; w życi. zaś społecz. prawie. organiz. umysło. Wprawd. towarzystwo. człow. dozyć wiel. aby w nim wyrob. sympat. do obyczaj. ale jest za słab. aby na tem oprzeć organiz. społecz.; wszakże zaś lud. za mało rozsąd. umysło. aby brak żyw. sympa. zastąp. jas. zrozum. wartości: zaszczyt. społecz.

Cours IV. 590 sq.

Rodzina przeto zost. zaw. szko. wstęp. następ. i t. d. do wyrob. czuć społe.

Cours IV 594. 598. Catech. 58.

Ind 359 Szczyt. dział. wzaj. na sieb. rozw. os.: społeczeń. powst. zasad: Oddaw. się siła: dla słab; zaś słab. dla siln. Będ. to fund. przyst. społeczeń.

Cours IV. 609. Catech. 302.

Polega ona na świado. uzasadnio. przez nau.: a przez naukt. i rychow. zmienio. wskaź. przem. społecz. przymuszalno. Jest to

20-5

najważ. podst. ety. prawdzi. ideal. i racyon. Formuł: żyć dla drug. w ktor. porząd. zemy. samo nar. obowiąz. nie jest to nic innego, jak zamien. pod for. etycz. prawo dla woli ludz. fakt niewątpli. pamięci ned cał. ludz. rozwoj. że tyl. przez inn. żyje. Najzdol. naw. i najczyn. mo. ludzko. tyl. orzst. tego powró. co od niej odbier; jest to zależnd jednost. od społeczno. której należy. dru worei ani dozu komplet. przez adnk: wyraj. w innyc.

Catéch. 276. Cours VI. 836-865.

W wal: Kierun. zachow. i postęp. na której poleg. ruch ludzko siła poprz. wyko. od strony. społ. gdy przeci. odosobnio. ota. zwłasz. gdy jego umyst mało rozwin. odrz: najwięk. konserw. w swoi. zwyczaj. Dopiero potrzeb. i żądan. postęp. z poz. współ. i niepok. wnosić. do życ: przez intellig. gdy przewdz: to co przyjść ma, pchnie. do ciąg. przeobraż. tego co jest.

Cours IV. 538.

To tkun. powolne. rozwoj. nar. i t. d. Jodl II 360 –

V. ai. praca kultur. wyko. od przyro. i do niej wra: ona jest uszlachet. przyro. ale najśmiel. polot duch nie moż. nas oderw. od met. przyro. i t. d.

Zob. Jodl II. 360 i 587 !!

Hist. Ety.

Jodl 359

Jodl 360

Ostat. formuł. pozytywiz. w któr. zamyk. się wszyst. dawniej. pozost: l'amour pour principe et l'ordre pour base; le progrès pour but.

Krytyk. etyki pozyty wystawia w pierw. epoc. życ: (Cours de philo. positive) i przez t.zw. nauko. pozyty. któr. nie przyj. religii ztoż. w Polityq positive = jest bez-Tała. jeśc. nie daj. się ustanow. przez wiel. piękn. fraz: któr. po wszk. częś. zgadz. się w dawniej syst. etycz. ale tem więc. rzecz. odmien.

21. 5. 55 a

§. 10. Religia pozytywna. Zakwit. przed inn. kraj. w Angl. gdz. mniej. brano poważ. niż w ojczyź. gdz. Lafitte pełn. obowiąz. kapł. ludzk. bo w Pary. odczyt. oddaw. wiel. bez nazwy. Po śmier. Com. Ryszard Congreve, prof. oxfordz. w r. 57 urządz. kapli. w Chapel Street w Lond. która 10 lat później była już w pełn. rozkwi.: W głębi sali kazalni: przed nią Tronik, po ścian. biusty 13 wielk. ludzi. patron. 13 mies. bo sekta ma swój odręb. kalend. — Hist. Ety. Goblet d'Alviella 163 sq

Congreve ułoż. liturg. eng.: po częśc. złożo. z cyt. de imit. Christi, któr. mistyc. zam. czytyw. i wzn. do rozpamięty. polecał, z tą wyjątki. uchar. ieb. zam. wyra. Bóg ozn. zam.: Ludzko. Naoor. środ. któr. był na obelo. „święta ludzko" któr. przyp. na 1 styczn. wedł. Comte. styl., oprócz: zacz. się od inwoke: Żyć dla drugiego, niech miło: będz. zasa; porząd. jako podsta; postęp celem. — ib. 164

Vivre pour autrui, l'amour pour principe, ~~le progrès~~ l'ordre pour base, le progrès pour but —

pot. częśt. z Imitacji

następne modlitwy (collecta) odmaw. przez kapł.:

„O najwyżs. Potęgo, któraś dot. pod inn. nazw. prowadzi. Swoje dzieci, ale która w tem pokoleniu ~~objawiłaś~~ ukazałaś się we właśn. swej osobie, ~~która~~ otoczonej wszystkim wielkom przymiotom, przez

sługi Twego Kaznodz. Con. cześć [illegible] itd.

Po tej Kolekcie następ. wspól. recytacje:

Kapłan: Łączymy się z Tob. w nowej wiedzy.

Lud: Jako dzieci Twoi. przez to.

Kapłan: Cześć Ci oddajemy w nadziei.

Lud: Jako sługi Twoi i dziatki ~~w~~ dla pogody.

Kapłan: Chcielibyś. pokornie komunikować z Tob. w modlit.

Kapłan: Jako sługi Twoi w teraźniejsze.

Wszyscy raz: Oby kult nasz jak i życ. nasze. mógły wznosić się

coraz godziej Twej wielk. uczcić.

Pot. kazan. i nowe modlit.:

Żegnamy się nabożeńst. ~~łaskawą~~ pogod. następuj.:

„Oby wiara ludzka, nadziej. ludzka i miłość ludzka przynios.

wam ~~pokoj~~ od czynnik obu, nowy sympat. i zadziwien pokoj ~~[illegible]~~ w was sam:

jak i pokój z innymi, dzisiaj i na zawsze. Amen.

Z modlitewnika p. Congreve – warto przytocz.

Kolekta na dzień Św. Franc. z Assyżu (20 Karol. W = 7 lip.)

21.5.

W imię wsz. i ze imię wiary, my, którz. w dniu dzis. łączymy z weneracyą pamię. tego szlach. święt. starego kultu, św. Franc. z Asyżu, prosimy, aby przykł. jego nie był dla nas stracon. lecz aby miło. jego serafick. dla przedmio. swoj. dewocyi nauczyła nas podobn. miło. dla wszys. ludzko. i ziemi, którz. my oporucz. i której służymy. Oby siła tej miło. udzieliła nam części pokory tego wielk. święt.; części bogactw jego ducha zbieg.; jego afektów prost. i nieograniczo. Dla wszyst. ludzi, dla wszyst. jest. żyw.; dla wszystk. przedmio. zewnętrz.; naresz.: części jego współczuc. i sympaty. rozległa. i t. d.

Hist. Ety

Miał rację Huxley, gdy raz powied. o tej now. religii: że to katolicyzm minus chrześcijaństwo =

Ale nowa to relig: bez Boga = bo miejs. jego zaj: ludzko:

Goblet d'Alviella 166

Ale po za tem jest wszyst: nabożeń., sakrame: obrzędy i uroczys.

167

Kult jest trojaki, praktyczn: naprz. bo. w długi. przeb. jego życ.

a) osobis: intime, odnos. osob. z nami lub wśród. potrzeb. lub afekt. rodzinn.: trzy razy na dzień = rano i w południ. przed ośm. dnia: ~~trzec~~ wieczo: w ciszy: aby zaspok. modlit. na ust:

Te modlit. zwróc. za do najbliż. krew. lub przyjac.; żyjąc. czy umarł.
Mogą być wszystkie. artysty: czy żyje. czy dziel. zatu. —

b) Kult jest domowy, domestique i składa się z dziewięć. sakram. społecz.

1° prezenta. = nadaw. dzieck. imion, jedn. patron. teoretyk: drug. patro. praktyczn.; a późn. ono dobiera. sob. patron. artyst:

Goblet d'Alviella 160

2° inicyacya ze czternast. rok. skończo

3° admisya z dwudziest. pierw.

4° destynacya w 28 7^m ro: wybór powołan.

5° matrimonium gdy mężczyz. nie skończo. 29 lat a kob. 21 — drug. małżeńs. nie dozwolo.

6° maturitas z 42 rok.

7° la retraite emerytura 2 63 ro.

8° transformacya u kapłan, ~~mnożąc~~ dodawaj. żale społeczeńst. do ter rodziny, oraz godz. całą. egzyst. która odgory.

9° incorporatio siedem lat po śmier. odby. się sąd nad nieboszczyk., jak ongi w Egipc. Wedł. wyroku, który wkd. wypad. albo zwłok. będą wraco. w róg ment. gdz. leż. ciał. stracon= +

+ stoczyć. samobój. i poległ. w pojedyn. alb. też będą przeniesio. do święt. gaju, gdz. nad now. grob. biust alb. posąg będ. ustaw. wedł. wielko zasług, z stosow. napis.

21-5.

57

c) Kult publicz. w świątyn. się odby. ma, któr. stać będ. wśród grob. zasłużo. mężó. a zwróco. fasadą do metropoli, którą ~~w~~ tery ż porost. na drug. jak zadz. W świąty. będz. posąg trzydziestolet. niewiast: trzymaj. dzieć. na ręk. – symb. Ludzkości i t. d.

W ciąlki spos. kult odby. się, ustyczeli. poprzedz. ~~Natrwi~~ Porząd. świat. uporządkowa. w kalend: któr. liczy 13 miesię, każ. o 24 dn.; prócz tego. każ. rok ma jed. dzień dodany, a drugi dodaj. się w lat. przestęp:

Mies. podzielo. na 4 tygod. po 7 dni.

Trzynaś. miesię: Mojż. Hom. Arystot. Archim. Cezar, Św. Paw. Karol W. Dante, Guttenb. Shakespeare, Dekart, Fred. II Bichat – (dla ang. na Katarzy. II)

Dnie w tygod: Maridi, Patridi, Filidi, Fratridi, Domidi; Matridi, Humanidi

Każd. dzień pod inwokacj: zasłuż. bohater. lub bohaterek. Ducha, figurow. tam Herkul. św. Terese, Harun al Raszyd, Innocen III, Józef de Maistre i t. d.

Brakn. Chryst. i braku Bo,

Usunię: jedn. ustano: dwa święt. na dzień urodz. i śmierci w daw-

Hist. Socy.

Goblet 160

161

+ Miorek. jego – 10 Mons. le Prieur

Goblet 162

Dzień dodatko. w roku przyst. Pamięci niebonog = dzień zedawny. a dzień dodaw. w let. przeskp. jest dzieiem potępieńc. w któr. wyklin. ca trzej głów. zasofań: Julian Odstęp. - Filip II i Bonapart =

Nazwiera pozytk. grzeny. się od wzięci: Bastylli w 1789 - a kalend. podzy. kult kontret. przyn tego moż. być ustanowiony: kult oderw: pod ne cześ róż. form społecz. rozwoj: jako są n. p. małżeńst. ojcost. fetyszyzm i polityczn. monotypie kobiety, kupiecstwa

Kult ten pod straż. i opiek. kapłanstw. Żad. towarz. mówi Co. nie moż. się rozdow. ani rozwoj. bez jakieś. kapłanst.

Co. zarz. podziel. na trzy stopn: jed. funkcjonarjusz duchow. przypa. na 6000 mieszkań; na czele stoi wiel. kapł. ludzko: rezydu. w Paryż. - Kapłanst. zadan: nauczyć. młodzi. uprzw. nauk. najwyż. teoretyc; hodow. poezj. i wykony. medycy: nawoł. inspirow. (być drog. duchow.) rządu Arcypap. zachod. pozaustaj. w ręku treść bankier.

Sąd o tem wszyst. u n. Gobl. d'Alv. p. 162-163 =

W Angl: przyj. się relig. pozyt. powoli, ale znalaz: coraz więcej zwolenn.: wśród ludz. bogat. i [illegible] literac. i nauk. Harrison, Beesly, James Cotter Morison, Brompton w sen.-Lond. pojawił. Congreve'a – a także Dublin, Newcastle, Birmingham, Liverpool nie pozost. w tyle — Hist. Sty

W r. 78 powst. schizm. która trwa dot: Gdy Congreve zerw. z Lafitt'em, przekon. o znaczen. ze potrzebniejsza apostolsk. i kazania, ten zaś większ. wagę kład. na system. uczczen. – wielu pozytyw. opuści. Congreve'a, pod wodzą Harrisona założ. nowy świątyn. która uzna. Lafitte przywódc. 87 r. Ale różni. nie wielk. w kul. Ta nowa gmina pozyt. w Newton Hall rozgałęzio. [illegible] wychow. w duchu Com. a w 1892 r. zmieni zostaj. Tow. pozytywis. londyn. pod wodzą Harrisona, które zabrało propag. polityc. moral. i społ. uwadz. meetyn. przeciw wojn. afgańsk.; przeciw demoraliz. aneksji Transwalu, która się nie udała, przeciw opres. Irlandii, zaborowi Egipt. więc . itd. — Goblet d'Alv. 168

Usposob: pozytywist. angiel: zob. Gobl. d'Alv. 169 –
Ale musieli się spotk. z ewolucyonizm. Spen: a c 170

31. 5. 59 a

§ 11. Krytyk. religii pozytyw. nie potrzebuj. zapuszcz. się w szczegó. Hist. Ety

Wystarcz. zwróc. uwag. na funda: który dźwig. ma budow. fantasty.
Oczywiś. funda. tyl. zakład. ten, który chce budow. a budyn. tentyl.
który budo. musi. ze potrzeb. Co. być przeklor: że zaspo. równ. jednost.
i społeczeńst. ~~tego tyl. może~~ równ. się odbyw.: w podziej. u. kierun.: w podbijan.: poped.
wiecz. pod rozum, a równość. egoiz. pod altruiz. Tego nie potraf.
sam rozum, potrzeb. wszystk. władz umysło: ~~Uwag.~~ Pozytyw. za wiele. zestu.
Katolicyzm. że on cały życi. ludz. tak z jednostki jak rodzi. i społe
podd. pod ogól. prawo i uczyni. to prawo na wszyst. warst. społec.
że to Com. zawsz. nieposłuch. wypacz. się o ety: protest. i
o dal. zwro. etyc. metafizy.

Ponieważ jed. katoli. należy. do przeszł. tak samo jak metafi:
a od pozytyw. zaczyna się nowa era także w ety. przy. ora
nowa relig. bez który. utrzym. nie jest komple. a nie może być podd.
pod jed. władz. ducho: - w porząd. zasz. polityki pozyty. przez
że zawsz. uniwe. zakład. now. władz. ducho: a ten ostatecz. jes
ustanow. = zał. relig. now: musi uwzgl. wszelk. potrz. odczuw.
w porząd. intelek. i serc. - jak to przepisy. filo. pozyty.

a musi zem. tego oprzeć się na rozczynisko: wszystkich: Ta jest ludzkość. Wszyst. rzeczy stwarz. były, i będzie jest lub będą: jest nim przez ludzkość. Ta ludzkość. był przez dziewiętn. relig. zwana przez katolicy: wszyst. za katolik. ale moralnie: i obowiąz. względ. drug: mamy zasm. w celu zbawie: jedności; mamy zat. podstaw. czynności: Co: że to na pierwsz. miejsc. stawia. wielko. do Wielk. Bytu czyli do Ludzkość: - która ma wielk. prawa: nad nami. a z tych praw wypływa. obowiąz. który mamy względ. wszyst. i względ. Ludzkość:

Menschheitsdienst
Versuch einer
Zukunftsreligion
von James Cotter
Morison - Leipz. 90
z polecenia: przedmo.
Büchnera.

Die Religion
der Moral
von Salter -
übers. v. Gyzycki
Leipz. 85

Ta myśl wyd. się nie tyl. wiernym. Comtystom, lecz i róż. różnym: na wyznawaj. relig. czł. Com: że dobry surogat dotych. religii - a służb. ludzkość: - u Mill'a, Salter'a i t. d. także Todt - Goblet d'Alviella =

Co więc: Co przez relig? pozost. że to niezależ. utworzo. z ludzk. wyp:

„Jedność duchowa wszystkich: ze zdążenia wszystk. nasz. myśli i wszystk. nasz. czyn: ku służb. ludzkość" = Catechis.

31.5. 60 6

Przez relig. rozum. dot. zew. tzy rzeczy — Hist. Ety.

1° cześć oddaw. bóstwu zapomo. naboż. czyli Kult:

Jest to znacze: uczdew. wyra:

Cic. de natu. Deo. II. 28: Qui autem omnia quae ad cultum deorum pertinerent, diligenter retractarent et tamquam relegerent, sunt dicti religiosi a relegendo, ut elegans ex eligendo, itemque ex diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes etc.

2° cnota pobożno. czyli Trwałe usposob. oddawa. czci bóstwu

3° sumę prawd objawion. lub rozum. odkryt. — odnoszac. się do isto. boga, do wielk. stosun. jak. zachodz. międ. Bóst. a świat. zwła. rodz. ludzk.

Relig. chrz. bd. ułoż. wedł. odpowiedn. tym trzem wzna:

1° ustan. Kult

2° żąd. cnoty pobożno.

3° Dogm: filozo. — ~~i relig.~~ — pozytyw.

Goblet 158

Cô. wag. przypomi: że relig. musi zawier. trzy części nieodzow.: dogmat, który zwra. się do rozu.; Kult, który przemaw. do woli;

regiment. (etyka) sposób życ. który porządku. organiz. każd. jedn.
organ. jest przeciw-postęp: źle jest badan. praw przyro. jedynie
bez przyczyn. ciemn. i celów ostatn: Kult porządku.
Nowsza etyka praktyk: składa się z nowocz. przepis. higieni.
moral. społecz. i t. d. z każdym. i jego obowiąz.

Jednakże kult musi być oddan. bóstwu. bez mocy może
być ludzkość? Ta uważa się pewną trudn.

Ta ludzkość. czem ona właściwie?

Flint p. 199:

Bo: odpow: syntetycz. idealizacja wszel. egzystencji -
lub: ten stan doskonał. jedno. która jest cechą
charakteryst. ludzk. egzysten. tak jednostkow. jak
społecz. gdy wszystk. składn. jej: jego natur
tak moral. jak fizycz. skłonn. są do zdążania ku
wspólne. jedno.

Zob. Flint 199

jest to znowu rodz. etyki —
Bo - nie odróżni etyki od relig

31.5.

Ale 1° nie wiemy ostatec. co jest ta ludzkość: – ten mniej zaś
2° nie wiemy, jak. zaj. miejs. względ niej – ten bezdz. że wchodzą do niej les auxiliaires – a nie wchodz. wszyst. ludz. jednost. = n.p. les parasites, les esclaves de Dieu i t.d.

Hist. Ety. n.p. wielcy zbrodniarze

3° przypuści. nawet że wszędzie się ona ze sam. świat. – będą: mieli obowiązek. świat. w którym chcieli. To nie jest. określ. zresztą. W pozytywiz. niema tego obow. bo nie zna nieśmiertelnos.
4° czy ludzkość: bez Boga może być przedmio. uwag. adoracji?
5° Co: dod. do Grand-être pozn. le grand fetiche i le grand milieu – alb. l'humanité, le terre, l'espace =
6° Dla czego nie dod. słońce! wszystko inne wszyst. wszech.: =

Religia pozyty. nie doszła do żadn. sankcyi moraln: chociaż zost. utworzo. własn. dla niej przepisów.

Fouillée, le mouvement positiviste (26) p. 329 29/

„Moralność w pozytywiz. może tylk. być nauką: konstato. praw i stosun. etycznych: n.p. że ta rzecz jest taka – lub taki fenomen pociąg. za sobą taki drugi =

n. p. Tygr: karmi się mięs.

pojaki konsumu. dziw alkoho:

zbrodnie: na wóz niewoli: (wedł. pens. hipo: letters.)

6 Fouillée p. 330

Ale ludz. umysłów. dowiedz. się, czy coś jest dobr. lub zła, dozwolo. lub zakaz.: 2

Wiedz. pozyty. zachow. się obojęt. wobec cech moral. czyn. one obserwu. porówny. experymentu. na to żeby wydz. rot. żeb. używ.

a To używ. odno. się do czegoś dobr. ale na stano. pozyty. — dobr. jest to, co jest pożyteczn.

Fouillée p. 330:

„Ety. pozyty. nie sądzi fakt. ani czy. wedł. ideału, ponieważ jest obowiąz. siły się ponad fakt., one mają tyl. oświad.:

kto pragn. jakiegoś przedmio. powin. używ. tak, a nie ina. środko: aby go posiąść"

n. p. chory, który chce spać powin. używać opium

ale czy ma obowiąz. spania? Zapew. jeśli chce odzys. zdrowie. +

+ ale czy należ. odzys. zdrowie? Niezupeł. jeśli chcesz być użyte. ludzko! Ale czy jest obowiąz. być użyte. ludzko? Ludzko. tego pragnie wod. A gdy ja nie pragn.! To społeczeń. zmusi — a gdy zbuntuj. i jedno. się

Z uwag powyż. widocz. jest że relig. pozyty. nie moż. spełn. zadan. dla któr. Hist. Ety. a
zost. utworzo. Pozost. tyl. ważn. świadect. że ety. naw. najbard. naukow.
nie wystar. do okiełzn. namiętno. Ety. moż. tyl: wskaz. zasa: wedł. a
któr. człow. ma postępo; może podsuw. pobud. mając nas ~~pcha~~ skłan. do
czyn. lub od nich wstrzym. Ale tego nie dozwą. Powinnoś. nas poczuw. b
do obowiąz. robien. tego co Ety. ~~tak~~ mieni być ~~nie robien~~ jako dobr; unik. tego co ~~ono~~ c
wskaz. być złem. Kto włoż. na nas ten obowiąz; kto zapeł. w nas
miło. do niego. ta wznie. wstręt do ~~przeciwd.~~ się jemu. Nauka tego d
nie potr; Ety. zaś tyl. jest nau; prawda, że nieodzow. przewodni.
i tem się różn. od inn. nauk. Ale zło. jej stąd: że trzeba przewodnicy,
któr. byśmy usłu: a gdyb. naw. ktoś przypuszcz. że nie ma przewodn.
w dosłow. znacze; że każd. moż. wszystk. praw: rozum. odkry. i wypok. wyzna.
sumień. zatwierd. i być niejako swoim własn. przewodn; że moż.
dekreto. sob. że zaw. będz. postępo: rozum. że zawsz. będz. przestr.
zawsz. będz. dobr. dla wszystk. i t. d. to naw. tak głębo. rozumn.
oparty na badan. nauko. nie wystar: bo żad. człow. zaled. (człow.
nigd. nią być nie przestan.) nie moż. bezwzględ. sobą rozporządz.

Wprawdz. „nauka" pozytyw. utrzymu. że nie moż. nic wiedz. o przyczy. bezwzględ. do któr. należy każd. jednost. ale także nie zmie twierd. że jej nie ma, ani też, że jednost. nie jest niezależ. od czeg: Otóż ta zależno. od czegoś nieznan. będz. potęż. czynni.; ciąż. nad człow. jak zmora; moż. zegtur "(rob. do ocz. k pracow. ale będz. ona zawsz silą się odczyw. i wywoła alb. czczoś mito. alb. niewoli. Na to nau. nic nie poradz. choćb. nam tysiąc razy twier. że nie moż. nic wiedz. o tajemni. wieczna: grozi, któr. zawsz natarczyw: nam będ. się zjaw. z pretens: że wszyst. co mamy, od niej. pocho. a wszyst. co robi. od niej. zależ.

Ta myśl, którą Pitag: wypow: w pięk. zdaniu że człow. na ziemi ~~stoi~~ jak żoł. na posterun. któr. porz. nie moż. dopó. bóg go nie odwo: któr. w inn: form. św. Paw. przypomi. quid hab. quod no accepisti – któr. w drzew. porzaliz. każde. bogact. czy ubog: robi ~~[illegible]~~ włodarz: tego co ma a kied. włoda: tyl. będz. musia: zdaw. spraw. panu swemu z włodarst. swego=

Hist. Ety

Ta myśl dokł. przyjmie. Com. gdy porzu: agnosty: zupeł. co do przycz. pierwsz. a celu ostatn. bezwzgl. istni. i świa. wogól. do filozo: postanow. odd. relig: Chodzi. o wynalez. oręż: niezbędn. potrzebnej: od ostow: od który. ostow. ... się jakakolwiek bezw. zależ. a sob. jedn. były. jak uzupeł. podob. do Bog. Dawniej. now. nie było żadn. Bog. jesie. relig. ta nowa miała mieć jak. oręż. do swoj. uznania:

Wiemy, że nie wszy. pozytywi. przyjęł. now. relig. ale ci, którzy ją ślepo przyjęł: musie: oryginał. wykaz. że relig. jest potrzeb. i że relig. Co. ma wszyst. cechy prawdz: relig. Harrison, uczeń wiern. pozytywi. zwol. jedna i drug. w różn. kieru. i krytyk. ogłosz. w międzynaro. dzienni. Ety. – International Journal of Ethics XV. 92

Wszystk. relig. (mówi on) wspól. jest, że wierz. w jak. potę. większa od ostow. jedn. a now. od wsz. społeczno: która potra: poprowadz. tryumf sprawiedliwo. Wyni. z tego. w jedność. wierz. mam. oręż i potrze: zaprzeczenie. kultu zewn. Ta relig. jest konieczn. bo sama kultu. tyl. moral: (o który. mówiliśmy), może doprowadzi. do najwyż. doskonało. nie dostar. żadn. jasn. ani pewn. zasad. postępo. Moralno. now. najwyższość. (mówi dalej) pozostan. zewn. instynk i prozaicz. bodźc. wobec wszystk namiętno. albo ~~w...~~ wobec

Fouillée, le mouv. posit. 334

The philosophy of common sense London 907

delikat. podmuchu osobist. intere. Popęd. życzli. w człow. nie rozpal. się nigd. w tym stopn. co pożądliwo. lub nienawi. Jedna tyl. rzecz, jak świad. histo. mogłaby walcz. rzeczyw. przeciw zachcian. popęd. egoiz. Ta potęg. jest relig. pod jakąkol. formą (bo ona jest namiętn. podd. ludzk. ja pod jak. wiedz. lub ideę wszechświat. Entuz. religijn. okaz. się zaw. silniejsz. od namiętno. intere.

Fouillée p. 335

Cywiliz. (przec. Harrison) nie moż. zastąp. religii, tem mniej, im więc. cywiliz. ogranicz. się do kultu. moral. Cywiliz. moż. zmniejsz. przemoc. gwałt, choć równocześ. woli morderst. diabelniej premedytow. Ale ona z drug. stro. jest grunt. na któr. zdrada natychmiast pleśni śmiertel. się rozrasta

Dla pozytyw. (przez Harr.) postęp. ludzk. jest wynik. ideału, któr. oczyszcz., z dodan. prawdy, któr. uważ. za wyższą. Gdy wznieśliś. ideał, aby był przedmiot. uczuć. miło. i pewnoś.: gdy z drug. stro: określiliś. najwyższ. granic. wiedz. ludzk., wted. dopie. moż. zatoż. kultu. moral. w zgodz. z uczuc. emocyjn. relig. i z nową wiarą filozo. Wogól. dla Harri. proble. filozofi. i religii przechodz. na pierw. miejsce bo rządz. i określ. probl. moral: gdy przeciw. wyznaw. etycznego kultu. rozkazuj. każd. do woli rozstrzyg. owych proble: a zaprzecz.: że ety. prakty. rob. wysiłek.

Hist. Ety.

Że jedn. „ludzko" jak ją pojmuj. pozytyw. i tyl. inn. szkół lub sekt, nie potrz: być tą potęgą, do któr. mamy się modl. nie wyma. dług. wywo. Ludzko. jak wspom. alb. jest poję. zoologi. a wted. nie nadaj. się ona pośrednio. kultu, alb. też jest ideałem, jak więc. bo. przypomi. a wted. tyl. wart, ile warta wszystko: która za nim się ukry: Ideał jest utwor. subjekty. nie tylko. ceni. i uczuć: dopó. wierzy. w jeg. istno. objekty. Z chwila gdy się wierz ustaj. ideał zamie. się w bańkę mydl: mieni. z świetn. kolorowo, ale bez treści.

Owa ludzko. ideał: składa się z pewn. liczb. doboro. jednost. któr. były lub są lub będą. Adora. Konstyst. wszystk. zawa. się do tych, któr. były. Dwie są tyl. hipot. możeb. Alb. dawne pokoleni. ucz. żyj. w lepsz. świe. a wted. każ. z nich, który przej. zwól. nawet adora: do dawny życia i tak. wszystkich, które jednem. oczu się należ: każ. powie: nihil sum, omnie creapi i t.d. Alb. też ludz. ow. byli a już nie są. wted. modlit. ucz. marze są, bo skierow. do nicości.

A naw. jest to coś gorsze od nicości: to były illuzye, jako i naw. istnie. któr. bez nieśmiert. jest pozbawio. tych wiesz. przymio: któr. stanow. o jeg. wartości: Z nieśmiert. bow. osobis. znika

to wszyst: co ~~stałw~~ człow. – jest. etyczn. Kto bow. pracy nieśmiert.
zagrobo. moż. tylk. być materyalis. lub panteis. lub monist. lub
czemś podob. a w tych syst. jednost. nie ma żad. warto. osobis.
bo nie pozia. woln. woli, nie pozia. nieśmier. a po śmier. znik. na
zawsz. co do jej zado. osobis: Jest obojęt: co robi w tem życi. byleb.
nie cierp. a dosiwzd ~~uzqu~~. jak najw. dost przyjem. lub lepiej mów:
byleb. jemu się zdawa: że dużo ~~mało~~ się śmiej. a mało płacz. A
wted. dziw. jest zdarz: takich istot: któr. jak trawa dziś zj
są, a jutr. będą zjada: przez inn. równ. krótko trwa: egzemplarze
jakiegoś ogól. subst: któr. z tych. bo wyłania. zapracuj. ale
ciąg. się niszcz: każd. szczeg.

Ludzko. bow. się przedstaw. się teraźniej. tyle war. ile
wart. jednost. każ. a stworz. ludzko. na ośta. jest urzecz.
ubóstw. każd. człowie: z osob: by był jednost. która ma wyjś. lub
mnie praw do nie. zdarz: któż o tem rozstrz. będz.? by
gmina wiern. któr. ja/przeciw. a po śmier. osadz.

To wszystko. ani zwiębowny ~~spręż~~. ani nie zgubi.

4.6.

Hist.-Ety

§ 12. Etyka ewolucyjnizmu. Przez ewolucyon. zwykl. rozum. teor: jakąś rozwoj. czy postęp. ale w tak. szeroko brzm. znacze: wyr. te nie ma dla nas żadn. warto. To samo stało się z Darwinizm. gdy go przeniesio. do nauk, dla któr. nie był przeznaczo:

Jeśli zaś każ. rozwój lub postęp uważ. za jed. z ewolucyonizm. każd. ety. będz. miała ten charakt: w miar. jak. one rozwijał. się i przeksz. życ. ludz. Coni. uważ. swoj. ety: za doskonal. form: od dawniej.; a protesta: sob. przypisu. wyż. rozum. ety. niż katoli. i t.d. Naresz. wszyscy moraliści: z wyj. swoj. przeciwn. utylita: wyglad. zapewne. na każ. (no: szczytowość: a Nietz. przeciwn.: czy przetopieniu wszyst. dawn. poglad. ety. w wyż. poj: niemoralno: (immoralität) także uważ. swoj. syst. lub swoj. aforyz. za wieniec i szczyt dotych. rozwoj.

My przez ewolucyonizm rozum. głów. syst: Spen: nie dlatego że sam tak naz. sob. wybr: niektórzy ich. przez postęp: (progress), było powod. wyda. humanizm - postów. Dla tego że syst. Spence. stad się wzbudz: nowa religią, do czeg. aut. mianow. się przyczyn. ogłosił. swoj. filoz: syntet: w któr. mog. znal. pozostał. swoj. wiedzy. szczera -

†

†

a †

b

O syst. Spen:
w ogól. nie znaleźć
jen. streszcze. w
Hist. Filo. Ueberw.
Heinze Tom III. 2.
Zob. tabl.
Carrau, La philos.
religieuse en Angle-
terre etc. Par. 88
Alex. –
i cytow. już dzieła
Goblet d'Alviella,
Guyau, La morale
anglaise –
Fouillée, Le morve.
positiviste etc.;
Warto także. bezzgl.
ustęp. do poetki. franc:
les premiers principes
Alex.
par Cazelles.

Grupuj. się twórcy. etycz. wedł: bliż. lub dalsz. związ. z probl. relig.
Krótk. streszcz: główn. zasad syst.: czyli takż. rozw. filozof. syntet.
zob: Łitopr: Hist. Pozytyw. p. 304 etc.

Ueberw. III. 2. 409 sq.

Wytężywszy. się po krót. syst. Kosmogon. Spen: przystępuj.
do syst. czy w nim może być mowa. jak. ety: innemi słowy: czy
zasad. pierw. Kosmicz. do których. Spen. się przyzna: prowad. do
jakichkol. wniosk. etycz.?

1º Przedewszyst. uderza, że brak wszelk: odpowiedzial: w tym
poglądzie na świat, zatem nie ma powo: odróżn. czyn. dobr. od złych.
Jakikol. absolut stwór. za pordku. przez który jednost. może wydost.
się myślą po za granic. czasu i przestrz. jest nie mniej wodocz.
że absolut nie odgryw. żad. roli w nauce, zat. ani w ety. Dla
naukow. pomoc. dzisiejsz. syst. zjawis. determiniz.: po sob.
następ: a zjawis. te składa. się z dwóch czynni. materyi i ruchu
maj. zaś dwie scenę, na któr. występ. czas i przestrz. Wśród tych
zjawisk nie ma miejs. ani dla woli. woli ani dla niezmienn. dzany
a bez tych dwóch pojęć ustaj. także odpowiedzialno.

Hist-Ety.

Nie uleg. wątpliwo. że w tak. ewolu. jedn. zjawis. jest koniecz. uwagu.
czy pchem. czy wywoł. przez drug. któr. takż. bez żad. uczynn. woli
wsam: zjawiło się w następst. zjawis. dawniejsz. trzy wstli. za odpowied.
za to, że zjaw. się zmieni. po nich. Więc, że cztr. rodz. ludz. spadł.
na te gatun. małp, któr. nie dały przyst. a w histo. rodu ludz. takż.
każ. jednost. koniecz. następu. koniecz. poprzedz. a wszyst. swoj.
czyny koniecz. spełn. Wszyst. uczon. ewolucyjni. żeb. wreszcie. jakk.
kol. odpowiedział. nie udały się. –

2° Nic nie różni. międ. bezwzgl. instynk: a wolą wybor. Spencer. mówi ciąg. o instynkt. moral. któr. wyrob. się przez wiekowe. transfor.
mózg: i nerwo. w któr. zostawi. ślad wszystk. poprzedz. gener: Spencer.
dalsz. rozwoj. moraln. będz. się popędy altruisty. dot. nie wyrobio.
należy. będą kied. również nam miłe, jako. dziś. dla nas: jak
poped. egoisty. Jest oczywist. że kied. to nastąpi – tak. Sp. zaręcza.
choćb. nas. dziś. wiel. jednost. opier. się poped. altruisty: tocze
wygr. a tyl. altruisty. wyrob. zostaw. ślad swoj w dalsz. ukonstytu.
two. mózg. Jednakż. obowiąz. nikt nie nie potrzeba się do teg:

Wundt mówi przeciw

3° Nawet pojęć. instynkt. wykl. obowiąz. Ten zaw. odnosi się do jak. isto. nr potrz. wyższ. któr. odd. się obow: Ale w rzeczywistości: któr. zamor. otacz. a któr. on uszczęś. jest bowiem zarazem. moż. tyl. rzeczpospolitej. utylitarystyczn. powodu się, wszk: wzajemnej. a zmk. przyjem. To jedn. nie wystarcz. do utworzen. jakiejkol. zasady. moraln: Jeżeli. otocz. ma wrodz. instynkt: egoist. i altruisty. to wedł. swoich. potrzeb. i usposob. ores. ze jed. porządk. ores. ze drug: ale obowiąz. wymaga: wyrzec. ich. ores. zwł. jed. na korzyść. drug.

Guyau 491

4° Sp: znosi się, jak stoją. nad pięknem. prawd: i odkrywa. obowiązek szczerości. Stąd: pot. bezwzgl. Ale niestety ze względu. i przyjemno. trudn. odkryć jakiś motyw w tym syste. któr. by kaz. nam oddaw. się szukan. prawdy i udzielan. innym tego, co znaleźli. w naszych. badan. Gdyb. jedn. to szukan. i propagow. prawdy było połącz. z niebezpieczeń. i z ofiar. osobis. t.j. trud. znalezi. w syst: Spen: jakiekol. obowiązki. któr. b. nas do tego zniewal. Nawet. [illegible]. dla prawd. o któr. dziś wspomniałem w obec. ewolucjonist. powst. frazes: bo jednost. gdy nie dochod. do świadomości: pod. impetus. ogól. biega przez nie ma żad. zasad. [illegible]

i Monizmu - Naturalizmu

§. 13. Ety. Kosmizmu. Usiłow. względn. i niepewn. zasad etyc. które wedł. trafn. uwagi James Sully wiodłącz. za od ewolucyoniz. usun. przez silniej afirm: tego, co w syste. Spen: najmniej jest określon. owego absol. któr. stano. mieją: transcend. przyczy. zjawisk. w czas. i przestr: któr. jedn. są przedmio: badań naukow.

Hist. Ety.

Teraz. Jam. Sully, zwolenn. ewolucyoniz. w artyku. Encyklop. Britt. twierd. że ewolucyoniz. będ. tyl. generaliza. zjawis. doczes: i przez wedł. któr. rozwij. się, nie może nauko. wytłum. ani pierwot. przyczy. ani celu ostat. przyro. ani uzas. substanc: dostarcz: zjawisk doczesn. ani uzas. ~~zja~~ rozwoju. Jak już gdzieś zauważ. Fouillée, dołącz. zwraca uwagę. że ewolucyoniz. w ścisłym. ich nie tłum: a w Ety. dozwol. jedn. wytłum. dla nas. mamy poszczeg. tak, a nie inaczej.

Goblet 58 7/1

To też Sully przypomi. że teor. ewolu. ~~się~~ daje się pogodz. z najrozmait. syste. ~~dającej pogodz.~~ z byleb. przyjmow. że formy wyższ. pochod. od niższ. i że świat jest wynik: stopniow. od nieokreślo. rzeczy do określo. od jednostajn. do rozmaito. i że przyczyny tego rozwoju tkwią wewn. wiekui. doskonało. przeby. w świe. tem.

Według (mówi Jam. Sully) ewolu: przyjmu. tyl. ruch i siły jako rzeczywisto. objekty. Ale wedł. prawa zachow. energ: pod zmie. zjawisk trwa zawsz. jakaś rzeczywisto. Tę nieznan. rzeczywistość może

Goblet 59

Der Monismus Bd I mit ~~ja takie wcale paralel~~
dargestellt in Beiträgen
seiner Monismus
Jena 908 Eug. Diederichs
herausg. von Arth. Drews
Jego artyk. wstęp. powie
nas: d. verschieden Arten d. Monismus
a) d. qualitat: Mon
α 1) Materiel
2) Spiritual
3) Hylozois.
4) Dynamis
5) Monadolo:
6) Kosmonomi - Mon
7) Transcend - Individ. uelis
b) d. ontolog. Monism.
1) d. naturalist. ontolo. Monis.
α) d. Energet.

Goblet 62

β) d. synthetistische ontolog. Monis.
2) d. idealist. Monis.
α) d. Bewusstseinsmonis.
β) d. metaphy. Bewusstseinsmonis
αα) d. inconsey. metaph. Bewusstseinsmo

w różny spos. być tworzono:

a) przez hipote. dualisty: wedł. któr. ewolucyj w rzecz. i przestrzenmateryal.
towarzy. druga duch: niezytwarzaog. spos. zem. w zgod. z tam tym.

b) przez hipo d. monisty. które może być znowu

α) materyalisty: wszy. zjawisk. ducho. ze pozymio. lub wynob zjawisk materyalnych.

β) ducho: które przeciw. materyal. zjawis. uw. ze produkt zjawisk ducho.

γ) monizm paralelisty: wedł. któr. jedn. zjawis. i drug. są dwiema twarzami tej sam. rzeczywisto.

Te hipote. są jenne urozmaico. w niektórych. przez modyfike. wygląd. na powst. św. i jego kos.

Zob. Gobl. d'Alviella 60 sq.

James Sully, jak wspom: sądzi że dobr. wrzecz. jest zawsze, jeko ety. ewolu: ue fowie. i ed. sankcyi

Nauka ta wedł. niej, jest nowa forma determi. i ogłaszy. wszyst. idee moral. ze względ. bo zależ. od rozmait. stan. rozwoj. społeczn.

7.6.

a Sidgwick dowiódł, że teor. ewolu. nie moż. dostar. żad. kryter. ani celu dla ludzk. postępo. chyb. dla tych, którzy z góry przyjm. jako zasad. sequi naturā = [Tak robi. Stoicy n. p.]

Na pyt. zaś, czy teor. ewolu. zburzy. wiar. w Stwór. i w nieśmiert. duszy, odpow. Sully, że bynajmn. Wprawd. Spen. mówi. że nie daj. się pogodz. dziś idea Ducha preexystuj. i ewolu. istot. ale inni co prawda: że teor: ta nie znosi idei Stwór. tyl. ją oddala

Co do nieśmiert. duszy, robi Jam. Sully takie uwag: że w pierw. spojrzen. ewolucy. znosi wiele zasadn. podobieńst. duszą zwierz. a ludzk. zat. i nadzie. życ. pozgr. Jedn. mimo to cała kwest. właściw. zost. tam gdz. była dawniej. Moż. co najwyż. twierd. że one sprzyj. nieśmiert. tylko ow. uwzgl. wiar. zasad. od któr. nikt poch. uwzgl. ludz. jednakoż nie ma w ten wiekowisku: twierd. że pew. rozwój, choć. dług. i powoln. potrzeb. jest, aby duch mógł dorosnąć do nieśmiert. A jeśli ewolucyo: zgad. się z hipot. Leib. o dusz: różnorodn. stopni - niekonie. teor: ta musi być w sprzeczn. z ideą nieśmiert.

Stąd sąd. Jam. Sully że teor. ewolu. zgadz. się prze. z wszyst. system: filozo. a jeśli dod. „z wyjąt. gnosty: i generacy - nalez.

Hist. Sty.

Bd. I d. consequ. meta Bewusstseins-monis.

Bd. II d. Konkre. Monis. d. Unbewusstsei.

Zobl. 63

Inny krytyk. Otton Braun - Monism. w Ethik.

Bd. II Historisches

Zob. jego krytyk: „Evolutionique" w Encyclo. Britt. vol. 8 p. 744 79 najpi. do spół. z Huxleyem.

Wycho. 2 razy na mies. D. Monist = a raz na mies: Blätter d. deutsch. Monistenbundes ale od 1 kwiet. - nazyw. się: D. Monismus: prócz tego wiele broszur a w ogóle z Keplerbund =

przypomn. że bardz. mało znani teolog: bynajm. stworzen. w Gene: uważ. za nagłe i dowolne =

Bo o stwor: róż. wśród Katoli. uczonych zdań.

Zob. arty. w Dublin Rewiew April 81

The Days of the Week and the Works of Creation

By the Bishop of Clifton (Clifford)

Cosmogonie utopiej. Stoppani, Cosmogonie naturale comparate col Genesi =

—

Ciemne Tatwiej i wybiorą od Katolików odwróci się mogą teiści angielscy z teor. ewolu: identyfikuj. mniej lub więc: angstiw. ~~absolut spr~~ treść ukrytą świata: z bóst. chrześcijańsk.

O immanencji Boskiej

Tem. św. na Areopagu = Act. Ap. 17, 28: In ipso enim vivimus et movemur et sumus, sicut et quidam vestrorum poetarum dixerunt: Ipsius enim et genus sumus.

ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν· τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.

Zob. tegd. i przesad. dedukt. Martineau u Gobl. 64

Hist. Ety.

Najczes. postę. zwol. ewolucyjo. w onych sekt. Któr. wyszł z Unitar: a zowią się wolnoś relig. anorzaczyn. Ten abolut Spen: zmien. się w rodz. monizm. i relig. komplet. aby stwi. ze podst: ety:

Prof. John Fiske przyjm. Herb. Spencera nad. ma nacw. Kosmizmu, wychodz. z tego przypuszcz. że moż. istn: kombin. mater. i siły, o tyle wyż. od ludzk.o ile ta wyż. jest od kryszt: lub zi tow. morsk. Istniej. Potęgi. nie daj. się określ. więcej. i powrat. objawiaj. się w świe. Nazwi. się podob: Wyznaw. Floren: (Messachusetts - wygłosz. przez Pottera, minist. w New Bedford i przyd. Wol. religijn. Anozyc:

Goblet 265

jak i przez Minod Savage, najbard. staraj. predykant. unitaryst. w Bost.

Potter: religia jest przedewszystkiem: wyraz naszych stosun. z wszechświat. — Gobl. 266 -

Potter: dla wszys. relig. przedsta. się jako idee stosunk. nas. z wszechśw. i jego siłami żywot; jako wyr. jest ona poszu. dowiąz. któr. wyni. z onych stosun; jako praktyk. bądź to ucisku sił. wszys. zedou nasz. obowiąz. t. j. zastoso. się do jego wymag. ocz stosun. z wszechśw... i dowod. pot. że to formid. najbar. uważko.

Tard. własne odpowi. nie mają nic wspól. z ety.

Gobl. 267

Kosmos tak. pos.: nie być przedmio. kultu

„Wiara i zaufan. w Wszechświat. Oto tem. wągieł. naszego credo. A jest. potrzeb. nowej wiary dla now. religji. Dla wszy. nie ma to być Kosmizm — Index 30 czer. 81

Minot J. Savage, i predyk. w Bost. jest i na ambo. i w pism. wymo. wyzn. kosmiz.

Gobl.: 268 — Odrzu. on wszelk. ideę etyki bezwzgl. i transcend. etc. mimo to zachow. więzi międz. dobr. a stan. i pow. obowiąz. mor.

Np. Relig. ewolucyi — The religion of evolution — Bost. 76

Zadziwiaj. hipote. Herb. Spen. wyst. tam.

„Jest to najwyż. dzieło dokon. przez umysł ludz."

Cóż pozost. wted. z relig?

zob. Gobl. 269 =

Cóż będ. z chrześcijańst.? — Gobl. 270 —

trzy rodz.: kultu: manifes. czcia; idealn. kult — cał. wsz. kosmiz.

Bard. wielu anglikanów w Ameryc. przyjęł. teor. ewolu.: 271

List Herb. Spen.: do Minota Savage = 273 +

+ O przyszło. religji amerykań. zob. Gobl. 275 =

29 lis. 83

18.6.

Hist. Ety

§ 14. Stosun. etyki do religii w nowsz. czas: przedmio. jest gwałtow. spor: a jedn. ludz. religij. ursz: potępi. etykę bez religii, a now. za nie możeb. uważ. to za odwro: wielu filoz: uważ. relig. za niepotrzeb; now. za szkodli. dla ety. Wąsowo tak zw: ludzi postęp: uprzeg. półw...: odrzu. relig. jako dobr. noż. w nasz. mniej oświec. ale wskaz. na zniknięcie w promien. oświe. Rozlicz. szkoły ~~prądy~~ pozytywiz. agnostycyz. ewolucjo: monizmu? ~~kultu.~~ etycz. przeszkod: ogół. upatruj. swoj. rację bytu w walce z relig: i usamowolnie. ludzkości od jej wpływu. Zamierza ją w zupełn. zastąp. ety. naukow.

Najnow. broszur. Leo. Tolst. Der Sinn des Lebens – übers. von Wladim. Czumikow – Münch. Gebr. Langen = w dod. üb. die relig. Erziehg (pp. 85 sq) uważ. relig. za kłamst. a wpajan. jej w umysł dziec. za okrop. zbrodn. (86); powia. nawet że mnóz. mordow. lub gwałcen. dzieci jest niewin. w porów. z tą zbrod. (89). Cała zaś nau. relig. wedł. hrab. sprowadz. się do tej krótk. prawdy: że na świat nie przychodz. ani w nim nie żyj. z własn. woli, lecz z woli tego, co lub którego nazyw. Bog; zat. będz. nam się tylk. wtedy dobr. działo, gdy będz. pełn. tę wolę. Ta wola zaś w tem się streszcz. że mamy być wszys. szczęśli. Do tego stwa. tylk. jed. środ: aby każd. ina. to czyni. co chce, aby jemu czynio = Oto wszyst:

4/ 61

A dwa pyt: jak świat powst. i co nas czeka po śmier? Na pierw. odpow. hr. że nic o tem nie wie i że pyt. to bezdz. postaw. bo ~~cały świat~~ religia ups buddysty. tego pyt. nie zna. Na drug. pyt: daje tak. odpow: że wola tego, który dla dobr. nasze. post. nas w tem życia. przez śmier. nas doprowadzi zawiedz. prawdopo. do tego sam. celu.

V

Wiemy podob. się spowied. zmarłych ich dusz. w brzozo. wspom. N. p. w im. dod: üb. den Selbstmord (pr. 80 str.) twierdz: że pyt: czy człow. ma prawo zabić się, jest źle posta: O praw. nie może być mowy (dyskus.), bo jeśli może to wszys. ma takie prawo to zwb. Można zabić sieb. jest klapa bezpieczeńs. Przy tej możno. nie ma człow. prawa powied. że życ. jest nieznoś. Jeś. życ. jest nieznoś. zabijamy się a w ten spos. nikt nie może narzek. że życ. jest nieznoś. Człowiekow. dana jest możno. zabij. sieb. i dla tego może czy. ma prawo sieb zab. i t. d. (80)

2)

Następ. jedn. Tołst. dowod. że ~~zabić~~ to nierozum. jak nierozu. jest obcin.: gałąz. gdy się chce zniszcz. roślin. Rośli. nie zginie. tylk. będzi rosła nieregularnie. Życ. jest niezniszczal. bo leży poza czas. i przestrze. i dla teg. śmier. może tylk. zmien. form. życ.: może zniszcz. jej objaw w tym świe. Ale niszcz. objaw życ. mego w tym świe. nie wiem 1° czy obj. jeg. w drugim świe. będz. dla mnie przyjemniejsz. a 2° czy wolno. dziedzicz. i nabyw. dla moj. jaźni tego wszyst. +

3)

F

+ czy nie życ. w tym świe. wszyd. jenn.-doktor

11

18.6.

Uniw. Sty.

Pierw. tez. i przedewszyst. samobójs. Dla tez. uczucia. że niewol. moje życi. poniew. wydaj. mi się niepotrz. przez to powziął, że wiem o przezna. mego życi. faktycz. wyobraż. i organi. przyjm. że przeznacze. mego życi. jest zabez. moje, gdy przeniosł. jeg. przeznacze. z jedn. stro. wolej. na osobist. doskonal. się moj. z drug. stro. na starzen. Temu dziełu, nad którem ~~...~~ życi. całe. tracę. przeczyt. Z tez dal. konklu. że samobójs. nie był. bezrozum. lecz zniewol. = (81)

Mówi. Dost. o rozdzielik. dodatko. Ale w korzy. swej pra. wykł. naut. nie mniej zadziw. rzeczy. Napis. jak trzeb odpowie. na pyt.: jaki jest cel życi.? poco właś. żyj.? Na to był. relig. według Tolst. moż. odpow. A relig. chrześcij. prawdz. jak ją Tolst. sob. utwo. daje odpow. bard. prost. ale zamien. wyr. cel na sens. Nie mówi. się pyt.: jaki jest cel życi. lecz jak. jest sens jego? Dla tego. ta zmia.: z cel życi. w świe. wieczn. określo. ograniczo. nie przystęp. Ale sens życi. t. j. poco właś. żyj. i co mam czyn. to bard. jasn. jest. robota w duch. faktycz. wszy., co mam czyn. Sensem życi. ma być zalożen. królest. boż. na ziemi i t. d. (5)

B

a)

Jedn. o Bog. nic nie wiemy ani o celach tego królest. i t. d. Tolst. moż. zdaw. przeddz. się jakimiś ideał. wschod., stoic. buddyst. O kosch. Boż. ...

nem ογnio. Widzi w tem treść No. Test. i główn. wew. Zako. i Proro.
Jedz. Chryst: mówi wyraź: Matth. 22, 37: Diliges D. D. tuu ex toto corde tuo ē in tota anima tua ē in tota mente tua. 38. H. ē ~~mandat~~ maximu ē prima mandatu. 39. Secundu aute simile ē huic: Diliges proximu tuu sicut teipsu. 40. In his duobus mandatis universa lex pendet ē prophetae. —

Dwa to prz. jak się drzew. raz: że Drug. bez pierw. nie moż. tyć wal. prem: a pierw. bez drug: nie otwier. b. Do ortow. welczy. pole dzistu.

W tej. raz. relig. ~~nie~~ jest tyl. wiedza, że nie mamy ~~tesno~~ drugi. tej. ~~tu~~ ogyz. oczy. wedle. zob. wem ογnio. lub że mamy ozyz. drug. co tyj. chcel. aby ozew ογnio. Lecz relig. przedewszyst. musi wytwor. stron. d Bog. Nie wej. tej. stron. nie moż. się zol. stano. o zedan. nasz, życie. d. d.

W ten moze. stanowi relig. jak mówi James Lindsay, wyższ. uzupełnić. moralno. i wszystk. źródł. etycz. uczłowie.

Zob. p. 192 w Ztschr. f. Phil. etc. Tom 117 — predell. Busse'go — die Entwicklung der Ethik

Temi. mówi Lindsay p. 209: Moralność w wyższ. swym Vertalcie dla nas możeb. jest ~~przez~~ za pomocą religji. Która jest jej niewzruszon. alianten. niewzruszo. podporą w walce przeciw pokus. dziedzin. i temperam. Hic labor, hoc opus est etc.

Linds: uważ. to wsz. że jedn. z zdoby. ~~Hand.~~ etycz: rozwoju.

#

18.6.

Hist. Ety.

Ogól. jedn. u nowsz. monist. i panteist. (o materyalis. new. nie ma co wspom.) relig. usuwa. tywa od wielk. wpły. na ety. a ta uwal. nie tyl. za doskonalsz. ten i zuped. sob. wystarcz. Dla Höffding'a c.p. (Eth. p. 346 sq) Ety. jest wprawd. blisko spowin.: z relig. pozytyw. bo te takie tyły potrzeb. etycz. mi. jedn. wyrob. sob. niezależ. od relig. Kosmicz. uczu: (podob. do uczu. życia — Lebensgefühl — Kosmisch. Gefühl), a wted. wystar sob. i mo. zupeł. zastąp. relig. (350) stowarz.: nie potrzeb. być organiz. w w kształt. kościo. — ani nie wykony. żad. kul.. (353); z drug. stron. relig. pozyty. oprócz wynik. etycz. rozwoj. w jeho. narod. wiel. w nieb. wzrost. dobyt. ducho. życ. i jest na począt. jedyn. form. ideal. Kultu. (358) Z postęp. jed. Kultu. — rozwiń. zaczy. się podzie. pracy. Wydzie. się z niej cała dziedzi. nauk. ścisłej i pot. sztu. pięk. wreszcie etyk. taki. jako samodziel. organiz. oper. na włas. podsta. a niezależ. od dogm. religijn. Wted. zaczy. się wal. międ. wiarą a wiedz.; kościo. a państ. bo a relig. coraz mniej stabil. staje się now. czemś w sob. sprzecz. bo gdy przedt. była wyraz. i zakon. całe życi. ducho. w narod. teraz zamien. się w wąskiej. obręb. życi. narod; jed. obok wiela, t.j. obok wiedzy, sztu. życ. etycz. i pracy Kultu. (359). Mimo to w obecn. faz. rozwoj. narod. relig. i jej wyrazi. Kościół zos. potrzeb. bo gdyb.

naw. siły, któr. wiecz. potęgą: przez relig. raz zaś stworz. pewn. kult mógłb. spełn. każd. dla sieb. to samo zadan. pozost. b. ta niedogod. że ~~...~~ produkt. tych sił ludz. odciągn. od relig. zbyw. b. na jedno które natur. ludz. stal. się domaga (360–361). Todz. przez sprowad. rozdz. i dyskermo. a dot. nie wiemy, w jakich. spos. kult. ludz. da się położ. w całości. bez pomocy dogm. i bez ceremo. relig.: Moż. tego kied. dokaż. przyszł.; dziś. żyj. w epo. kryty. i anali. a te odbij. się na życ. uczuc. dusz. (r. Przez tez. relig. zwiazan.- dusze. jest uniw. stowarzysz. mniej. znoś. wied. dogmaty. Jako także będz. one w wal. z tymi którz. nie wier. a wśród tej walki. będz. ety. coraz więc. dobij. się samodziel.-zwan. w obsz. niedowiar. (367) Kon. kon. Höffd. nie przewid. jeno. zaniku. relig. pozytyw.: ale uważ. ety. za wystar. do urząd. życ. ludz. jeś. się zaś potęg. wspom. uczu. kosmicz. (367 – zob. p. 348 sq.)

Wundt (Ethik) przywie. [?] która się zajmuj. w obec. §§-

kilkadziesiąt ~~...~~ cieka... stron ~~...~~: wstęp. pod tyt. wspól. Die Religion u. die Sittlichkeit p. 33 sq. Dla niej. pierw. religii. zachod. się jui w każd. mitolo. jest to zawsze pewn. wyobraż. i uczuć, odnosz. się do idealn. bytu, odpowiad. życzen. i zadan. ~~...~~ ludz. ~~...~~ Ten ideał zmien. się i dosko. się, ale w wszyst. relig. wiel. się zew. p. 41

tu właśnie. rozt. o wielk. etycz. potęd. (67) które staj. się pot. pośredn. międ. bóst. a ludźmi (69–70)

§. 15. Poglądy prof. Paulsena na stosun. wzajem. Ety. i Relig. znajdu. się w pierw. tom. jego Ety. Ks. II rozd. 8. str. 383 sq. (4e wyd.)

Jest niewątpli. fakt. że na pierw. stop. życ. narodó. relig. i moralno. są najściśl. połącz. Obyczaj. zostaj. pod sank. bog; przykazan. religi. i moralno. tworz. zakon jednoli; pobożn. i moralno. są uważ. za to samo. Lud. przypo. się w zakon. Mojż. obowią. moral. i praw.: wschodz. z równouprawn. tego sam. przw. boż. Wszyst. wypływ. z tej sam. woli boż ~~przekaz~~. i l są kaza. przez lud, któr. to ma sob. za obowią. relig. Tak jeszc. dziś jest po części w chrześcij. i mahomet. a było u Grek. Rzym. Egip. i t.d.

„Całe życ. jednost. i społeczn. poleg. na podst. relig." i t.d. (383) Aut. cytu. Waitza, nazw. antropo. któr. dowo. że u wyż. rozw. lud. amerykań. w Mexy. i Peru było tak samo. Są zasady ~~mexy~~. etycz. dawn. Meksykan. któr. wedł. niego mogły by się znaleź. u żydowsk. lub chrześc. moralis. i nie ma, mówi Waitz, pewn.: cechy i miary na wysoko. cywiliz. jakiegoś narod. jak. stop. siły (z niej) pojęć. przez relig. ~~i~~ przejęć. moralno. i t.d.

Pauls. pyt.: jak wytłu. tak. połącz. relig. i moralno.? Bo że nie było pierw. połącz., jasno przeciw temu świad. u lud. mało roz-winięt.: ograniq. relig. do funk. czarnoksięz. nie zostaj. w bezpośre. związ.

† z moralno. Fetyszyzm obojęt. na zachow. się ludzi. dop. ich nie doty. Götzendienst u. Sittlichkeit hab. nichts mit ein. and. zu thun. – 384 –

Mor. daw. 1° ogran. powierzchn. Kult jed. przedmio. wiedz; często i dotkad. jest w jeg. funk. bezwzględ. potrzeb.; najmniej. brak mor. cała treść zeszt. Porów. przepisy ofiar. tak drobiazgo. u Hindu. i Żyd. [Ale u Grek. i Rzym. nie było inacz.] Każda reprezentu. najdosk. wiedz. Oni wyrabia. i przekaz. nas. prawdło. nabożeń. Zat. idą przepisy i ustan. wyklucz. wszelk. dowol. Do nich przybyw. żąda. obycz. i prawa i raz. z niemi zostają się w jednoli. zak. obejmu. wszyst. jednost. naro. Sank. nadzien. war. wszystk. obowiązkom relig. były rozwoz. do wymag. obyczaj. i prawa – 384 –

Za tem zdaj. się przenaw. pomnow. obowiąz. relig. z moral. Przepi. relig. żądaj. ofiar, oczyszcz. abstyn. wstrzym. chuci. Wszyst. funkc. kultu wypow. podkr. własn. woli pod wolę potężniejsz. i mocniejsz. potęg. bogom się podo. zachwalo. pobudz. ich do gnie. 385

Podobn. obycz. ograni. i wstrzym. samow. i hedo. poddaw. się porząd. Tam sama zachowało. porząd. do przekroczen. obycz. i do wystąp. przeciw bog. Jako niepozyj. zachowało. bogo. brzn. obycz. Nie bez powo. ludz. stali i nie pociąg. żadn. ~~wypr. z pod prawa~~, cudzoł. i chol.

† się w szczegól. spos. Vera. przez bog. (385)

ludzi zost. pod opie. specyal. bog. Wykrocz. przeciw gościom, starc. dzie.†

Ale Pantser zdoby. sis 2° na odpow. gruntowniejsze. Kai. relig. jest wie w csi nadziemne. Wyn. one z poczu. iż doczesno. jest niewystarcz. Już fetyszyzm i szamaniz. wtedy. że pomoc. gusieł dział. na jak. siły nadprzyr. i odwrót obrzym. nie. ałow. niepotr. zwob. o siły włas. – Z pocz. czuli. wolę ludz. od pragn. czyst. cieles. i zmysł. wnosi się cor. bardz. do pragn. wyższ. i doskonaly. ideału ludzko. (383). Wyr. tych prag. wyż.: (pożąd. [zwan.] życ. doskonały. jest polit. Mię. potęg. gwiazd. zapom. posta. osobis. pet. życ. i świato. W tych bog. widzi ałow. urzeczywist. swoj. ideału. Kai. bóg grec. przedst. jako zrealizo. ideał ludzk. natu: Pew. praktycz. magiczn. pozost. ku wpływa. na wolę tych bog. ale teurg. ustępu. wobec ~~[illegible]~~ idei, że bog. sa wzor. i przodowni. w życ. – 386 –

Najczys. w monoteizm. najsil. występu. stro. ideal.: relig. Chrześcijań. zupełn. porzuc. magię a uczcion. swoim Chrys. Kai. się modl.: bądź wola Twoja. Modlit. chrześ. polega. na przeświadcz. że wszyst. co od Bog. pocho. – dobr. jest – Wola zaś boż. jest sama święto. sama sprawiedliwo. sama Teska. Najzupeł. to objaw woli w czyst. ałow. Mów. to ludz. wola nieja. upośredniotw. się w świę. woli boż. i nieb. – pojmu. jako objawia. Boga. (386)

Zał. każ. Pesl.: relig. Kai. nas. – jest wiecz. jego wola, odzwiercial. w świe. nadziems. gdy jego wszystkie pragni. stają się rzeczywisto. Wiara

w ten świa. jest właści. i prawdzi. rzeczywisto. wobec któr. świat zjawisk wyd. się bez warto. i bez realno. Moż. jed. przy dobr. usil. woli wydost. się z świa. zmysło. do świa nadziemsk. i dosko.

Pauls. zgadz. się, że w ten spos. wyjaśni stosun. moral. do relig. Obie z teg. sam. źród. płyną: z tęskno. woli wew. za doskonało. (387) Co w moralno. jest żądan. to w relig. spełnie. Moralno. określ. doskonało. w ideow. formułk.; wiara relig. ogląd. ją in concreto jako życ. bosk. istot. bogość. A w życ. osobist. moralno. i relig. są to dwie stro. teg. sam. rzeczy i jednost. jest moral. gdy wola jej i organ. zdąż. do dosko.; jest poboż. gdy jej. wew. usz. nadziej. wypełnio. są obra. Najwyż. (387)

Skut. zaś teg. połącz. relig. z moralno. jest niewątpli. dobroczy. bo sank. relig.: nadana obyczaj. i przykazan. moral. dyscyplina jednost. Cześć religii. któr. wstrzymu. od przekrocz. przykaz. relig. przenies. do dziedzi. moral. otrzymuj. ten sam skut. Do teg. przyby. wiara w życ. pośmierć. któr. ukazuj. tam sąd, nagro. i kary, obroz. z bósk. i t. d. Ta wiar. w chrześcijań. kościel. połącz. z ideą sądu ostateczn. któr. zamknie dziej. ziemsk. i rozstrzyg. los ludzko. jedn. ukaza. na wiecz. potęp. inn. na zbawie. jest potęż. działan. w wyrabi. świado. moralno.

20. 6.

Hist. Ety

Tak dzi. zarów. bojarzn. jak nadzieję życ. pozycyj. zas potrz. ochro. obycz: Wedł. usposob. zaś osobist. te oba. uczuć. przybier. form. grubsz. lub delikat. Bóg nie był. jest sędz. suro. lecz i ojc. pełn. miłosierd. - Będz. zat. pobożn. człow. dbać o to, żeb nie stać się czegoś miło. najlepsz. ojca żeb. go nie rozgniew. a żeb. nie wyklucz. przypad. z obowiąz. uświęto. przez dzieci. owemu. Grub. zaś natu. będ. spekulo. na dostęp. niego a uniknię. który przez ścisł. wypełn. obowiąz. Kościel. i t. d. (388)

Każd. systemat. kult. prowad. we wszystk. kości. do tej przesąd: Tak Chryst. żyd. wszystk. faryzeiz; Luter katoli. dobr. uczynki; tak znow. Spener Luteranom „prawowierno. wiar.“ a Kant tę wiar. nazy. fides mercenaria; błęd. służ. Bogu w relig. statuto. „Afterdienst Gottes in der statutarischen Religion“ - Teolo. uważ. to za zgub. dla życ. relig. kościel. Bo z tej. rodzi się fanatyz. religijn., skąpie. miło. prawdy i poczu. moralno. (388)

Ostatecz. z relig. wted. nie wiel. zostaj: bo relig. bez kult. i jakieg. określ. dogm: w który. się wierzy, nie jest żad. relig:

Ta uwag. potrzeb. żeb. oceni: zarzu. wnios. który Teolog. w swoich wspomn. teor: wyprowad: z uwag. podwójn. stosun: relig. do moral. a tej do relig.

Prawa moral. za dla Pauls. Naturgesetz

a) pyt. czy związ. międzycy moral. a relig. jest nierozerwal. czy tyl. czaso. wymag. przez warun. specyal. pewn. epo. kultur.? czy być. kied. dosko. moral. bez relig.?

Zob. I. 389.

b) czy moralno. i relig.; sposób życ. i pogląd na świat ze wzgled. źródło wpred. obojęt. sprzecz.?

ib. I. 390 –

jaka ma być wiara, w Boga jedn.! 396

c) czy postęp wiedzy uczeńko. okaz. marno. i bezpodst. wiary?

ib. I. 393.

d) dla czeg. wielu uczon. powi. że lub. moralno. nie maj. żad. relig. ani jej nie potrzeba?

ib. 400 sq.

e) czy kościół może zacho. urzęd., droga odzysk. zauf. myśl. ludzi.?

ib. 402 sq.

f) co sądz. o stosun. moralno. do wiary w nieśmiert. duszy?

ib. 406

Hist. Sty.

Teor. Paulsa. jest poetycz. moniz. niestety: pozbaw: żyw. Bo. mog. ten
porząd. się na co. To co mówi o pozn. Bo. ~~nieśw.~~ nie zost. pod tym
względ. żadn. wątpliwo. Bóg czy bogo: z któr. mieli dot. ludz. do czyn.
za przez nich wymarzo: arcyb. w ideal. jak. świe. ukaz: natur. ludz.
tako, jaka być powinna. Maj. ten wzór przed ocz. do nieg. stosuj. się,
jest ołów. doskon. To mniej więc. wykład. już Feuerb.

Ale Paul. chciałb. nad. bóst. jakaś istno. więc. rzeczywisto. Ale
tej. walcz. przeciw ~~M~~Materyalist. i Gizyck.: Ale któr. wszyst. jest nat.
i ruch. a duch. ludzk. tylko. dusza mecha. funkc.: owe. składni.
kosmicz. Paulsa (wa) nie pozn. swój monizm. Powie nam że jest coś nieskoń.
któr. nas przepełn. czcią wzgląd.: mistyka pokoj. i ufno. Pobudz.
nas do pokoj. bo okaz. nam. drobno. i niedostatecz. (399) - a także
także. koleb. i mieszka własn. nasz. egzyst. To jest prawdz. istota
relig. Formuł. filozo. i teol. są przypadko. i zmien. obja. relig.
Ona żyj. w społeczno. i przez nią, jak mowa, ustal. praw. i obycz.
Ta treść ~~mierniko.~~ relig. pięto. przez narod. pozost. nie zam.
Relig. nigd. nie zamrze (choć Guyau - l'irréligion de l'avenir
i inn. im. radz. przeciw.) bo ona odpow. potrzeb. wzgląd. zew. ludz.

Una potrzeb. w wszys. żeb. nie pop. w zachwa. i zeilep. potrzeb. w wienny. żeb. zdol. się w verzy. i oświa. się zmysl. że wszys. jest znikom. Stąd najlepsi był. zaw. nie. wow. relig. (399-400)

Ale nieśmiertelnoś (406) Według Paul. ta wiar. nie potrzeb. dla moralno. Ani był. wcz. dla nadan. tonu całe. życia. Jest przekon: że wiar. będz. ciąg. słabnęła. Ale zost. Kant! (408)

Życ. docz. jest formą, w któr. zjaw. się życ. wszy. Das zeitl. Leb. ist d. Erscheinungsform eines an sich ewigen Lebens –

[Ten fraz. mógłb. podpis. każ. materyalis.]

Ale Pauls. nadaj. mu taki zwrot. czas nie jest form. istnien. rzeczywisto. bo ta nigd. nie jest w obecno: Obecno. nie ma żad. rozciągło. ona jest punkt. nieuchwyt. Być w przeszłości nie jest warunk. rzeczywisto. bo wted. ona ciąg. by powinij. Dla tego trzeb. z Kant. powiedz. że czas jest formą subjektyw. nasz: oglądania. Co dla świadom. naszej zmysłło. wydaj. się zapisane w czas. jest w sob. czemś istnieg: po za czas. wyżs. wszyst. Każ. ~~skoń~~ organiz. rzeczywis. zatem i życ. ludzk. jest czemś co istn. bezwzględ. w sob. i ~~nieprzemijające~~ wszystkie. Pessymiz. jest twierdz. że wszyst. z śmierć. się kon. jakob. po skończ. się życ: nic b. nie zostało.

Hist. Ety.

Życ: nie moż. zost. zniwecz. przez śmierć; to, co żyło, jest wiecz. i nie daje. się zamar. składn: wszystko; nigd. nie da się zniwecz. ani zmien. i t. d. (408)

~~Rzecz~~ Śmierć: przeci. kontynu. życ. doczes. ziemsk. do tego życ. nie przez śmierć. nie moż. być ani zmienio. ani zniwecz. Wszystko. z natu. swoj. jest wiecz; żad. wszystko. jak mówi Angelus Silesius nie moż. nigd. ~~przest~~ rozpaść się ani żyć.

Weil die Geschöpfe gar in Gottes Wort bestehn
Wie können sie denn je zerwerden u. vergehn

[Jedn. słow. tego i podob. mistyc. mają zupeł. inn. znacz. bo jakkol. zewnętrz. wied. samodziel. stworzeń, wynosz. ich życ. w Bogu - uważ. to za Jest. Najwyż. który je powoł. do życ. a pod. przez cał. wieczno. po nad ~~tym~~ niem. konserw. Nie mów. jed. o uniezal. jednost. i zanikn. ich zaród. osobist. 17.7.]

I zdaj. się Paulo: że jeż. każ. ostat. przyj: by obraz jego posta: przedstaw. się najskorzyst. w wyobraź. i pamię. i. tych, z który się spotyk. a wielu uczn. pragn: aby obraz ich wyrzy. się w pamię. nie tyl. najbliż. przyjaciół. lecz i oddalon. po przez wie: całe (409)

[Horacy! non omnis moriar etc.]

Dla oczyw. nie możeb. wypisa. obrazu nasz. na tle rzeczywisto. po prostu wiecznotrwałej? Możebyś. ugon. się były za wizyw. chwili obecn. a być obojętn. na to czy istn. nasze przedsta. się jako marne, próżne, odrazające - lub też jako piękn. i dobr. na zaw. w rzeczywisto. wszystk.? (409)

[Byłob. to jedn. dziw. zarozumie: jeśli owa rzeczywisto. jest naszą rodz. ród. i wiecz. i wzgl. od nas mieć. nie potrzeba.]

Ale czy owa rzeczywisto. ma własn. świado.? a je z pewno. będ. tej potrzeba. Cóż zat. obcho. mnie istnie, gdy nie będ. miał żad. o niem świado. ani wiedzy. Kto drugi?

Odpo: Pozn: pyt: czy to dań. pew. że rzeczywist. jest bez świado? Czyż wszechrzeczywisto. (das Allwirkliche) nie moż. mieć bezwzgl. świado. siebi. i swoj. istn.? Nie będ. wszyst. świadoma. któr. tylk. głębo. wszystk. wszystk. czas. uważ. za konieczn. Świado. boż. będ. inną, niż ziemsk. doczes. świado. ludzk. a nie moż. oczyw. świado. wyobrazi. ani przedsta. sob. ani opis. Ale kto śmiał. twierdz. że to być nie moż. oczyw. nie potraf. sob. wyobr.? A co do jest. osobników, któr. tak. mają doczes. świado. - któż śmiał. twierdz. że nie mog. uczestni. w świado. wszyst.[+]

+ Dla oczyw. jest ten. któr. tak. świado. jest swego życ. wewnęt. jako proces rozwijającej się w czasie, nie mogłob. stać się jego świado. sub specie aeternitatis? Czyż wiemy, jak doczes. świado. pozostaj. lub moż. się utrzym.? (409) Zob. także. T. 410 o przyszłem trwaniu.

w ludzką wolę

§ 16. Religia, Etyka, ludzka osobistość. Przegl. różnorod. syst. etycz. Hist-Ety. a
przekon. nas, że z wyjątk. czysto materyalist. poglad. na świa. wszyst.
były zmuszo: alb. utworzy. now. relig. jak relig. ludzko. kosmicz.
i t. p. alb. użniej relig. chrześć. jak widzieliś. u Pauls: przerob.
w jakaś mglis. pozbawio. wszelk. treśc. dogmatycz. postać. byleb.
zakryć swoj. nagość. Ze wszystk. tych wisto. przebij. jakieś mniej
lub więc. wyraz. poczu. że mimo to. życ. ludzk. bez relig. nie jest komplet.
lecz sama Ety. niby to usamowol. z wzg. relig. jest pozbawio.
najsil. podpor; wiary w niezależ. od ludzk. rozwoj. porząd. moral.
wiary w jakąś potęg. nakazuj. człowiekow. niepośrednio. nie-
zmien. obowiąz.

Jesie. wszelk. etyk. podziel. moż. na intuicyj. i ewolucyj:
za przykł. Angli; drug. naw. w tej poprzeczn. form. jakoś nada. jej
Spencer, Wundt, Pauls. i wiele inn: nie odpowiedz. oczekiw. i nie
rozwiąz. probl. etyczn.: W piękn. wywo. swoj. Die Entwickelg der
Ethik = (przekł. niem. Lud. Busse - w Ztschr. f. Philo. u. phil. Kritik
117 Bd. Hft 1 u. 2 = 901 = pp. 110 sq 190 sq = James Lindsay = oddaj.
wszelk. pochwa. Ewolucyoniz: twierdz. że poni. niezadowal. swoit wszystk.
udoskonal. metod. etycz. i oczyw. na swoj inne. Die Ety = (191)

Z drug. stro. uważ. przyczo. Ety: w udoskonal. intuicyoniz. któr. nad ewolucyoniz. posiad. tę wyższo. że broni stałej i bezwzględ. prawideł, opieraj. się zaś na psycho: zdarz. tem samo zachow. sob. podsta. metafizy. (196). Ewolucyoniz. zniweczy. znacz. sumien. (196) a tyl. z punkt. widzen. teisty. moż. wytłum. i sumien. i poczucie obowiąz. i t.d. (116 sq.)

lub pominęli +

Nareszcie ze jedn. z tych. zdoby. najnowsz. ety. uważ. Linds. że utylitaryzm i naturalizm okaz. się zup. niedostate. (209) – że Ety. choć nie powst. z opier. się na podsta. wyłącz. religii. i pod pewn. względ. jest dawniejsz. od relig. to jedn. relig. Bóg jest źródł. moral. ideału w nas (118) – a relig. jest najwyż. usprawiedli. moralno. i wszystk. źródł. ety. natchn. (192) Moralno. tłum. nam i dla czeg. jesteś obowiąz. do postawień relig. zaś wytłumacz. postawień i godzi nas z wszechw. los. któr. sumien. nie może. (192) i t.d.

Z różn. zaś syste. intuicyonist. moż. tyl. brać pod rozwa. syst. Martin. Bo wszystk. intuicyon. Kan: nam. przez jego wielbi. uważ. jest za chybio. i zostaj. w zaniedb. zupełno. z jego syste. Wyj. uzyst. szyn. –

Chrześcij. zaś intuicyo. poleg. na tej wszystk. postęp. przed.
że przez rozwój. świat. zewn: może. wrócić się do jego niewidz. Stwór.
a przez anioli: wtedy. ducha odwiecz. pewn. nigd. nie przedsta: ogóln.
prawa moraln. postępow. To mogli sob. i robi. pogan: przed. Chr.
św. ale chrześcijan. przez Objaw: posiad. relig. przekazy. w Kościele:
a tak. każ. relig. składaj. się z pewn. przed dogm: pewn. przepis.
rytualn: i pewn. praw pozytyw. oznacz. dobr. a zasad. etyc.
Rozprawiaj. o stosun. ety. do relig. chrześcij. jest oczywi. że
ety: jako nau: jest dawniej. od relig. objawio. ale jako prakty.
musi być przez nią uświęco. i uzupełnio.

Otóż nie uważ. chrześcij. zwano. jest utwor. sob. wzorz
relig. ponieważ. ety. sama, jako nauk: wprawdz: pouczy. nas, że mamy
obowiąz. ale tylk. relig. może. nas upewn: że pozna. te obowiąz.
spełn. W obręb. zaś chrześcijań. wkrótce. spór się toczy międ. katoli.
a niereligijn. sekt. protest. Któr. im wszy: pozbyw. się treś. dogmaty.
ten sporny. można obstaw. za jak. ety. bezwzględ. obowiązu.
Ponieważ. zaś uważ. dobr: od oras. Lut. nie mają. żad. prawo wartoś.
Dla nauk. wzr. zmysłowo. wyni. z tej. że morał. jest czyst. doczes.

a dla życ. niezgr. tyl. nie warto. wiara - bez to logicz. się potrzeb. do rozbior. To pewn. że w ewencie. Chrys. ciąg. mówi o dobr. uczyn: i zapomina. że wedł. nich bed. niczemi żadze:

Chod. więc o dobr. uczyn: Jeśl. je wymaż. z relig: to będą wszyst. przeniesio. do ety. dozres:

Robi. to niezd. protest: przeklon: że ktem uczyli. będ. siłen: że nie będ. ogląd. się za nagro. w nieb. ani miska. stąd postęp. z obaw. niewoli: wszęd -

A pot. utw. się róż. międ. ety. autono. i heteronomi. Ponieważ międ. nie wol. oglad. się za ... ani za Bog. ... - przydział. dobr: relig. wymago. z ...; zostaj. co wszyst. wiara i modlit: ale wym. obj. miło. Bog. być nie mo.

Jedn. przykład. do wiel. kwest. osobisto. ludzk. i jej stos. do Boga Ctwo. musi być ulany z jedn. kruszc - a poezja: uczd. duny i czł. respol. w jed. stosy. harmo: dla bog. będ. ostateczn. jeśli nie dla Wszyzgz: =

Dawniej wyd: Psycholo. des Willens. Zur Grundleg. der Eth. Leip. 900 Zugeln.

Herm. Schwarz, prof. w Hali = der sittl. Leben - Eine Ethik auf psychol. Grundla (Mit einem Anhang: Nietzsche's Zarathustra-Lehre - Berlin. 901 - Reuther-Reichard -

Hist. Ety.

Warto przeczyt. na str. 331 nast. Das Probl. der selbstlos sittl. Gesinnung in der Religion –

Ostatn. ustęp. z Glossy św. Teressy:

Albo Ty myślisz, o Ty wiecznie żywy,
Że Cieb. Kocham za przyrzeczone nagrody
Za obiecane w królestw. Twem gody
Za palmy, harfy i cuda i dziwy
Za jakąkolwiekbądź w nieb. zapłatę
Któraby spłaciła mi dni mych utratę?
Ja kocham Cieb. żeś był nieużyczliwy
Żeś przebolał to wszyst. co boli, i t. d.

=

Przed chwilą byłem w wieczności rozlana
Nikt nie rozeznałb. sługi od pana
Ty Bóg, Ty dla mnie stworzyłeś się małym
A ze mnie małej wyrastał Bóg cały
Tyś się zamykał w mem sercu, jak w grobie

Jam się jak. bezmiar zerwała ku Tobie
Przez nieskończonej Tęskn. zezwolenie.
Stwórca przechodził na chwilę w stworzenie
Stworzenie w Stwór. przez jed. westch.

Nicht Hoffnung auf des Himmels sel'ge Freuden
Hat dir mein Gott zum Dienste mich verbunden,
Nicht Furcht, die ich vor ew'gem Graus empfunden
Hat mich bewegt, der Sünder Pfad zu meiden

Du Herr bewegst mich, mich bewegt dein Leiden
Dein Anblick in den letzten bangen Stunden
Der Geisseln Wut, dein Haupt von Dorn umwunden
Dein schweres Kreuz u. ach dein bittres Scheiden

Herr du bewegest mich mit solchem Triebe
Dass ich dich liebte, wär kein Himmel offen
Und fürchtete, wenn auch kein Abgrund schreckte

Nichts kannst du geben, was mir Liebe weckte
Denn würd' ich auch nicht wie ich hoffe hoffen
Ich würde dennoch lieben wie ich liebe =

25.6. 81

Hist. Fil.

(p. 345)

Wedł. prof. Schwarz'a trzy drogi prowadz. do Boga: 1° uczucie 2° myśle. 3° wola – którym odpowiad.: jako trzy działy: 1° wiara religijn. w Boga, 2° wiara logicz. w Boga; 3° wiar. moral. w Boga – Wszystk. trzy drogi wychodz. z celowej metafiz. że Bóg jest nieskończ. przyczyn. wszelk. bytu doczesn.: a my jesteś skończo. byt. dozn. Ten stosun. metaf. jest niezależ. od uczuc. danych a wkażd. dziedzi. naszego życi. psychi. musi się objaw. W dziedzi. uczucia objaw. się on jako uczucie zależno. (Abhängigkeitsgefühl) – w myśle: jako pocz. przyczynowo. a w dziedzi. woli, że wszyst. może przyja. czegoś po za sob.: – Fremdwerte zu wollen – Z razu te trzy funk.: uczucie zależno., myśle. przyczynowe i pragn. czegoś po za sob. niebo. się poruszać (jak. dotyk.) zwrac. się do najbliższ. rzeczy doczesn. (p. 345) pot. w dalsz. rozwoj. zatrzy. się u Bo. jako ostatn. i najwyższ. objekt.

Uczu. zależno. osiąg. Boga w poglad. świato. religijn. – (religiöse Weltanschauung) – myślen. przyczynow. w pogl. naukow. (wissensch. Weltansch.) nieosobist. chcenie – unselbstische Wollen – w moral. pogla. (sittl. Weltansch.) Wierze: trzy te pogl.: zam. rozwij. się powoli, samodziel. i po sob. ciąg. w końcu. się mieszaj.: a tak logicz. myśle. i moral. chcen.: zam. wyrob. sob. swoj. credo w Boga – Gotteserkenntniss,

zost. zaprzag: w służb. uczuć od. ogr. religii. poglądu. który miało jednostkę. dźwignąć. a oraz tych potrzeb. osobn. kul. bożeg. (be-sonde. Gottesdienst)

Zob. str. 346

Uczu. religijne. bezpośred. człow. do Boga prow. w oczach. kied. wysta-nawi. lub refle. moral. Nim jeszcze nie zapom. się. Wyrodz. się z tej. postępo. uczucie. ow. woń. Stwo. się owo. Bog. którego nam odsłoni. uczu. religijne. czyli mamy relig. czuć, okazuj. nam znak. ludzkiemi nam. obrazki ówczesnymi. miło. nam. poddać i nam. ufno. W nabożeńst. u jedn. wszc. bojaźń. się objaw: u inn. wszc. miło. Ale zawsz. wyobr. sob. Boga. jako istot. której wola stoi nieprzen. nad. woli nie daje się przeciw (wymierz. ani zmus. porów. (incommensu-rabel) – czy mamy tę wol. że daje się pozn. czy nie daje; że żyjąc. dla nas lub nierządni; czy daje się nakło. przez modli. ofiar. i t.d. czy nie daje. Jest to rzecz. moral. lub egoist. obow. wiele inn. n. p. obow. postęp. obyw., obowiąz. rodzinn.; wszc. nauk i sztu. pięk. i t. Cała różni. w tem, że w jakiś spos. wybit. wprowa. nowe stosun. osobis. do wyż. Istot. wskazan. nam przez uczu. religi. Urządzen. zaś tej. nabożeń. i oddan. czci odby. się przez omawi. przez badan. wspólny. tradyc. i t. d.

Hist. Ety.

Druga drog. ogr. myślen. prowad. nas dalej. pochod. do Bog. W norm. zależno. bezpośred. odnosi. się do Bo.; w myślen. zaś musi. wob. mytkam. że Kar. był nast. jakoś przyczy. naczyni. i ostat. Ta droga normal. a że norm. zależno. dale. prąd. nas zawiod. do Bo. jestesi. ustanowi. najogólnejszych. norm. myśle: na rzecz ow. norm. Każdy myśl: zbył prąd. zobły. się na dowo: za ostat. Bog. Obj. wząd. Opatrzno. Nauk. nast. dowódz., co już naucz. za wier. na podsta. wszy. — credo ut intelligam.

To była jedn. typ. wiedza porz: który. od Bo. nie prowad. skoro podlegw. wsz. pod norm: znajdzi. jeś do jej. potrzeb A jed. Bog chce, żeby. go oznak. myśleń: nie oglądz. się na dziwzd. norm. i t.d. (348).

Nowoż. w woli norm. (p. 348) odkryw. now. drog. do Bóst. My jesteś. mię. zat. musi który im. być wszystko. Odkry. wted. że Isto. o woli nieskończo. urządz. naczna wolę skończo. w ten spos. aby normę moralno. odczuwa: jej świętą. (349). Wted. poznać. Bóst. dale. lepiej i jaśniej ujmie: niż za pomo. norm. zależno. lub myślen. przyczyno:

Ant. gradło. potępi. tych, którzy dowodz. prawdzi. morału ugruntowa. w woli tej istnien. od Bog. naczna prawdzi. etyczn. dedukcyj. z norm. zależno. — p. 349 —

W nau. Chry. zasad. kato. i protest: za połączo: (ustęp. co ani kato. ani prot. dot. tego nie wiedz!!) z jed. stro. tenden. ich. jedności. moral. relig: przekon. wytwo. (to podob. zob. katolicy) z drug. stro. zacho. dział. moral. wol. wyzt. i wrzechstro. a nie przepęd. go w pobojno!! (wib. protest!!) - p. 349 -

Ewaniel. synoptyk: wedł. auto. wyst. tę przypor. w dwóch zdan:

a/ że ist. natural. moralno. jest przedsi. niebozcz. (Gottesdienst)

b/ zat. pozosz. kasi. niebozcz. specjal. znika z dzied. moral.

Auto. się zdaje: że wszak. probl. etycz: jaką ma być nie egoist. moral. usposob. (selbstlos-sittl. Gesinnung) na gru. relig: - 349 -

Ponosi. przyto. auto. bardz. łato: twier. wyst. odpowi. ustępowanie na korzy. swoj. hipot: (350)

Łuk. 17,21: albow. oto królest. Boż. w was jest -

Mat. 25,40: pókiście uczyni. jednemu z tych braci moich najmniejszych, mnieście uczynili. -

Co do niebozcz. aut. wyłącz. b) wszyst. ceremo: - bo są niereligijnemi: na wspól. wyrażan. wzaj. względ. Bog. bo raz. przecho. to łato. i jest to rzecz. potrz.

c/ uwa. za godzi. ustęp. miłoś. braters. któr. narodzieg: wyśród tu

tworz. który tęż potrzeb. bo wszak i każd. wysiłek się podo. w duchu - p. 350 =

Chryst. Tej. uznaw. gdy moralno. (ucze. żydow. był ~~zamar~~ zeszytywan. w ~~niewol~~ warstw. postu. niewolni. wzgl. Bog. – p. 357

On pierw. oznt i uznaw. dziecięct. boż. ludzi.

On wykład. wart. moral. w Bog: ale nieste: (tak aut.) znał tyl. jed. gałęź moralno. Mówi o moralno. altruisty. ale nie wspomi. o dwóch inn. rodz. moralno. nieosobis: (imperso. Sittl.) t. j. o oddani się ideal. wartościom (Hingebe für ideale Werthe) u. für rotziale Gesez – dla całd. woteg:

Ale najsiln: podno: że isto. moralno. nie jest w dział. byst lecz w woln. wnętrz. usposob: – im freien Innerst. der Gesinnung –

Odtąd Bóg nie jest już gwiazdą: isto: po za ludź. w której mora wew. niewolni. lecz w sob. ocenj. jego głos święty; słuch. go, kochaj. dla sieb. sam. – 357 –

Aut. ciemny się (353), że znał. prawdz. zacho. się wzgled. Bog. – ono jest moral. dział. i poleg. na moral. nawróć. się człow. musi obud. się do mło: ku prawd. moral. Na niej poleg. duch etycz. duch wewn. prawdy.

To usposob. etycz. stojącego jest religii. rech. Tęsknty. wled. prawdz. pokor. i ocen. dla Bo. wynikaj. z wewn. bezwdaczno. wobec

Stwór. Ale to pokt. wolechetnio. pod względ. dzisiejsz. moral.
Zamien. się z ducha niewoli. bojąc. się w Ducha woln. ufnej. Wsze
jakiś. pewni sito. boi; jakiś. goto. dać życi. i śmierć; jest.
przedewszyst. goto. do pośw. i ofiar. moralno. To jest niewoli. oddan.
się w (wszystk. dzied. życi. Ona powodu. do służb. altruist. dla
bliź. do służb. społecz. na drodz. społecz; oraz żąd. kodow.
~~…~~ prawdy logicz. we wiedzy a sztuk: ~~…~~ powag. pośw. w życi. każd.
ona wola wedł. jej. zdolno. i tak, wszyst. zawo. w myśli służb.
pracy. Stowarzysz. – Gedanke des Wormdienstes – To jest, kat.
kośc. and. jedy. prawdy. i poza tą. żąd. nabożeń. (Gottesdienst
(służb. boża) –   )

Przeto: credo. auto. jest delikat. i dobr. inst. zrob. ale
niestet. mija się z celem: pod który. jest wystawio. Kiedyż się
nie zgod. na nią czy portes:

1° Wiary. nie jest uznanio: chodź za tem przemaw. powo:
One w dzieciństw. znany. od jakiego. credo, który. jest uznany:
a który. przepisu. takie. prawo postępo. dla woli. Także. obok
tego. jest także wspól. cza jako: tamt. uwzględ. jak bez nich może
być relig:

26-6.

Hist - Ety.

2° Kat. chrześb. tak zwan. moralno: zamien. w oczy religiia. Na to obrać jedn. drog. niewiecierw. Zamiest wykaz. że ono jest na kon. drug. rozwoj. historyj. któr. ona będ. będz. przedsta: być pozn. zjnk. w ewanie: co tam powiedz. o relig:

Jak. I. 27. Nabożeństw. czyste i niepokalane u Bog. i Ojca to jest: nawiedzać sieroty i wdowy w uciskn ich a siebie zachow. nie-zmazan. od tego świata =

To robi. chrześci. od sam. począt.

Św. Paw. do Kor. List XIII. 1: Gdyb. mówił język. ludzk. i aniels. a miłości. nie miał, stał się jako miedź brzmiąca. alb. cymb. brzmiąc:

2 I chociażb. miał proroc. i wiedział. wszyst. tajemn. i wszelk. nau. i miałb. wszyst. wiarę, tak iżb. góry przenosił a miłości. nie miał, niczem nie jest

3. I chociażbym wszystk. majętno. moje rozd. na żywno. ubog. i choćb. wyd. ciało moj. tak iżb. gorzało a miłości. nie miał, nic mi nie pomoże

i t.d.

Otóż miło. jest wyp. cud. osob. a tych. nie dostr. cut.
Mówi wyprawd. że moralno. mieści się w woli, ale wolę góruje w miło: =

Są to jakieś reminisc. Kantow: że dla miło. nie ma miej. w wyzn. ety.

Pot. ma się ety. zasad. na tem, że Bóg przest. być dla nas obca potęg. zewnęt: jako ma moralno. odpow. jęg. święto.
To będ. Trafi. wyrazi. św. Tere. w swoj. cudowno. głębi

Osobistość cała obecna w miło: Boż.
Ona będz. górow. w ośd. życ. osob.

Hist. Ety.

<u>§ 17. Etyka a Polityka</u> są tak zjednocz. w każd. syste. filozo:
że nie możn. przypuszcz. na serjo jakichkol. zasadni. antagoni. Syst.
których. go tolerow: lub uważ. ucz. ze potrzeb. wprowad. b. do swej.
łona kontradyk. a kontradyk. syst. skaza. na śmierć. Ale nie moż.
sprzeczno. międ. ety. a polity. przyjmo. u niefilozof: chyb. że to zos
natu: mało myśl. lub szczero. Jednost: dbała o to, żeb. w życi. trzyma-
nią zasad stał. etycz. - przeprowad. je zarów. we wszystk. dziedzi: i
będz. chrześ. zewn. i wewn. być moral: nie tylk. w funk. pryw. lecz
i publicz. ~~Głos~~ Opin. powszech. zwraca to samo utrzymu: a choć to
stal. argum. z któr. filozo. wyk. się nie liczą, bo opin. publi. jest
chwiejn. i ogól. że często. idz. pryw. niż za gło. reflex. jedn.
nie należ. jej lekceważ. jako objaw psychi. do któr. uważ.
moż. przy przewidyw. wypadk. społecz. czy usiłow. prowadz. jej w
należyt. kierun. Każ. narod. dopr. ma swój ideał etycz: któr. domag.
się urzeczywist. zarów. w życi. pryw. jak publicz a tem sam:
sztuka wzniosł. swej. w jak. ideal. polity. Oba ideały, etycz. i
polity. mog. być czas. mniej. fantasty. nie możeb. do spełni. w krain.
urzeczywist. ale istniej. zaw. raz; życ. lub śmierć jedn. pocią. ze
sob. rozkwit lub zagub. drug.

Zjednocz. obu ideał. bliźniąt uwydat. się w każd. wał. stronnictw
polity: jedn. drug: zaw. (stwierdz. lub zaprzecz.) wszys: jak. niemor-
zamia: etycz. krzyż. się ze jęg. dział. polity. Naw. gdy tej. dowieść
nie potra: posług. się sofizm: byleb. przeciwni. zarzuc. moral: a tem
sam. daj. świadect. wielk. prawd. że na sprz. ludzk. dział. krzyż.
się probl. etycz. zat. i w polity.

Starag. dać obraz z grubsz. naszkico. główn. teor. polity.
któr. panow: w XIX stul. Oczywi. nie wszystk. lecz jak. zrobi. przy teor.
etycz. uwzględ. te tyl. któr. dziś jeszcz. mniej lub więc. żyw. przenik.
jako spadek do wie. now. XX° i z któr. dziś jeszcz. licz. się wsp. Będz.
to bard. pożytec. bo powrót. do życ. publi: dobr. zrobi. gdy o wiel-
ciąż. ze sob. stronnict. wyrob. sob. sąd jasny, co do zjawisk. i przy-
losów przewidywan. któr. przedz. lub siedz. gdy spotk: Bo stronnic. życie
pow. jęg. idea: polity: odzwierciedl. jeśli nie w mas. ludz. to przy-
najmn. w tych warstw. któr. majątk. i wykształc: wywier. wpływ. prze-
waż. na organiz. państwo. i jego funk.

Ale i to tem. olbrzym. przew. nie wyczerp. gdyb. chcie. przedst. te
idea: wedł. krańc., będz. nadto. potrz: o systę. lub wykł. teore.
tych idei, a głów. brać je jako potę: działaj. w życi narod.

27.6.

Moie: Kwest. któr. stoi. się zaj. nad. tak. form: Jak. wyobra. sob. ludz. myśl. najlepsz. form. rządu i stosun. obywat. do nieg. w ciąg. XIX stul. i któr. z tych pomysł. i pragn. dosta. się nam w spad. na począ. now. XX° stul.? Tyl. to, co do najlepsz. form. rząd. zadaw. sob. zaw- gdziekolw. ludz. mię. sposob. urządz. sob. samodziel. życi. państwo. Od naj. zaś Sokr. Xenof. Plat. Arystot. aż do naj. najtęż. myśl. i najszlachet. patryo. pisa. i działa. na ten temat: tej spra: Powied. tyl. wiełow. na ten pole, któr. podjęs. w ciąg. XIX stul. nas obdar. byśmi. podwój. drog. do zadośćuczyn. nasz. oczekiw. Alb. myślib. przecho. kraj. europej. po kol. któr. posiad. swobod. zagwarant. Konstytu- cjib. wład. którą. życi. parlamentar. w Euro. i Amery. Temat zbyt odległ. od bad. filozof.

Alb. moż. z życi. polityczn. parlam. Euro. (Amery. naj mniej obdo: bo dot. nas: idea: polity. nad wpływ. na Konstyt. nasz) wybr.: kul. idei wspól. wszystkim i przypatrz. się ich rozwoj. oraz skutk. w życi. społecz. na rozmait. narod. Ale i ta droga byłab. zbyt rozl. i nad praktyk. bo znacz. by nas do rozst. histor.: bad. i roztrząs. nad przedstawcz. ktore: a nad. zabier. czasu.

Jest inn. społ. praktyczniejsz. Idee polity. a pod niemi ukryt. aspir: etycz. są w Kraj. Europ: mniej więc: te same tzn. podleg. różn. modyf. spowodow. przez różn. antropolo. histor. geogr. i t. p. war. zaś maj. z niemi do czyn. w Austr. i mnoż. obok siebie rej. stronnic. wystarcz. b. je studyow. w ~~[illegible]~~ Kotelt. [illegible] ~~[illegible]~~: w życ. polity. Austr.
Ale w Austr: one ledwo maj. pół wiek. istnie. i rozwij. się w stronn. dość cnowa: co utrud. ich ocen: i stosowan. A przy tej. Austr. nie ma dot. należy. inicjaty. ani nie rozwij. się żadne ze własn. przez dziej. wkar. porząd. Przed r. 50 były zmuszo. zajmo. się Rzesz. niem. wszy. ich porząd. było dla się własn. kraj. a przez to odwraw. ze własn. organiz. wszyst. tam odbyw. się ewolu. i rewolu. A po r. 66 wykluczo. polity z Niem. przez ogół swich poddan: wskaz. tam ponow: i przez ~~[illegible]~~ dziś pamięt: nowe wystąpio. jest na siłę. odrzucon. teutońs. stronn. Alldeutsch. Bd. Evangel. Bd. Sozial. niem. demokr: wsz: swoj. zasad. u nas. swoje. stworz: a przy tej. całe życ. społec. intellekt. Germanii bezpośred. odrzuca. na niem. mieszkań. Austr. a przez nich, choć b. wyzbyw. od tej się broni. na plemio. stron: Przecie. zaś tego: zupeł. mniej wzięta od oryginału lep. przystoso. się oryg: a tam może. tamtejsz. zadz. się dalej leży +

+ od wszy. bezpośred. walk domow.

27.6. 87 c

§. 18. Jakie panow. idee etycz. polity. w Niem. na pocz. XIX stul.? Tak moż. dać odpow. bezw. dokład: bo zaszedł wypad. któr. dzieli wielk. rozłom. począt. tego stul: w przeds. Tym wypad. jest upad. dawn. cesar. rzesz. niemieck.: które rozł. nastąp. 6 sierp. 1806 i pogrom Prusk. mon. armii pod Jeną 14 paźd. z Rok 1806 jest zakończe. epo: starożytn. a klęs: pod Jeną pierw. począt: odrodze: się Prus, które w ciągu sześciu lat, mimo utracon. poło. swoich krajów: przekształc. się w now. państ. którego nowa genera: w niczem nie podob. do ludzi, którzy przypatrz. się upadk. św. cesar. i klęs. pod Jeną.

Wśród ow. ten pokol. wart. stanęli mężowie na tak. wysoko. któr. byli już dynast. mężami w ow. roku pamiętn. Pierwsz: wymie. jest Fichte, któr. w skut. ow. roku stał się now. człow. i pierwsz. rzecz. do odrodze. wezwał. W r. 1805 ogłos. on die Grundzüge des gegenwärtigen Zeitalters a w r. 1807 miewa swoj. mowy do niem. ludu, któr. jak iskry pada: w dusz. mieszk: stolicy wśród przemoc. dobor: wojsk. fran: bowiem był przez. garnizon franc. w Berlin. Nie moż. pominąć wszystk. cz. przeobrażeń. od których tych pism. W pierw. jest on kosmopolit: w duchu Lessinga, którem pod kon.

Hist. Ety.

Die geist. u. sozial. Strömung. des XIX. Jahrh. von Theob. Ziegler Berl. 99. Bondi. Jest to pierw. tom wiel. kolekcyi: das neunzehnte Jahrh. in Deutschl. Entwick.

18u stul. hołdow. wszkow: wiem. intelli. Zadaj. sob. pyt. w ow. dzieku:
Jaka jest ojczyz. prawdziw. wykształco. Europejczy? Odpow: Że w ogól. Europ. zostawa. to państ: każdorazo: europej. któr. stoi na szczy. kultu. To zaś państ. któr. grub. popeł. błędy i wyrodz. z czasem zgin. zatem przestan. być na szczy. kultu. Ale właś. dla tego, że ono giń. i zgin. musi, wznoszą się inne państ. w górę, zostawa. jedno znakomitsze a to teraz zajmuj. szczy. na któr. stało państ. upadłe. Niech zat. ~~[illegible]~~ syny ziemi który w swoj. glebie, rzece lub górze wygląd. ojczyz. swoją, i nadal pozost. obywat. upadł. państ. – oni zachowu. to czego chcieli i co ich uwięzili. t. j. swoj. glebę, rzekę, górę – ale duch słoneczny niepowstrzymany będz. poszuk. i zwró. się ~~tam~~, gdzie światło i prawo. A w ten sposobie. kosmopolity. może. zupeł. uspokoić się co do ojczy. i losów państw, tak dla nas i dla naszych potomk. aż do końca dni świat.

A jak mówi w r. 1807 zob. Ziegl. p. 94:
Ale przed r. 1806 nie jed. Ficht. tak. myśl. Cała intellig. i to najlepsza zapał. się do ideał. kosmopolity:
Hegel, Göthe, Joh. von Müller, Hebel i tyle inn.

Hegel dwa dni przed bitwą pod Jeną – nosił wkład. więcej. manuskr-ryp. Fenomenolo. do księg.: – pisze wtedy do przyj.: że widział cesarza tę duszę świata, jak wyjeżdż. przez miast. na rekognoskow.: Jest to dopraw. dziw. wrażen. gdy się widzi tak. indywidu. które tut. na jedn. punk. skupio., siedzące na koniu, sięg. po nad świat i nad nim panu." | Gdy się zważ.: osobistość. książ. i wsz. które ukaz. się po Jenie o Tesk. wielkość. Napol. bez przedewszyst. Talleyranda i stynn. więzy. Goethego z Napol.: i wiel. innych = pojmu. się że owa gener. miał. zgoła inn. idee. od nast. Oni byli ludzi. oświec., der Aufklärg.

Te gęst. zapożycz. od Fran.: [illegible] z pism Rouss. i Woltera Voltairow. po kol. [illegible] mieszcz. i wyż. urzędn. przeszł. nad emancyp. jednost.(!) od intell. więz. relig. trady. i t.d. Wszyst. pow. mają ustać a być zastąp.: przez racyonalizm. – Te prawod. Lessing = a rezult. był ten, że i państw. środko. Euro: zwłasz. Prusy musia. się podd. temu prądowi – nie chodzi. przy tem o wyzwolenie. przez polityc. w nowoż. wol. – lud w Prus.: pozost. i nadal w poddańst. szlachty – rząd o despotyczne idei – wszystko dla ludu, ale nic przez lud

28.6. 89 a

Hist.-Sty.

międ. bitw. pod Jeną a wypraw. Napol. do Moskw. dokon. się przebudow. Prus w państ. ~~jednoli~~ nowoczesn. Monarch. Fryd.: była potęż. machi. w ręku oświeco. despo: ale gdy go zabra: na tron, gdy mało oświeco. lub mało energi. król ~~słab~~ miasto. ~~wol.~~ wręcz że państ. okaz. się słab. bo wszelk. pozbawio. inicjaty. i energ: ze stro: poddan. a takż. nie cieszy. się ich sympat. Wiadó. że król. zachowi. wszy. stano — Stein, Harden- berg — Wilhel. Humb. : d. r. uspiew. opin. publicz. rozbudza. przez Fichtego, Kleista, Schleiermachera dokon.: tego przeobraż. Zastali organiz. państwo. który ~~wedł.~~ ~~słow~~ jak mówi Steina, owrekiwł impul. zewn. z góry — Oświeco. despotyzm wedł. owczes. formuł. ~~ufał~~ brzd: wprawdz. robił lub przynajmn. chciał rob. dla ludu, ale nie przez lud — ten miał pozost. bierny. Zapew. myśl. o jak. oświec. ludu (~~aż poddan~~ nie chłop.) ale nie przypuszcz. że oświec. nada. takż. praw. polity. O polity. wolno. nie myśla: w epo. oświecen.

Twór. Steina obejmo. te głów. punkt: wydob. wszyst. siły tkwią. się w łon. społeczeńs.; dać ludn. samodziel.: przyzwycz. go do samopomo. a nie oglad. się zawsz. ze rząd; opier. się na społecz. woln. zarządzaj. swe. intere: Uwolni. chłop. od poddany. i wyznaczono do wielk. własn.: autono. miast; zastąpie. wojska zaciężn. przez

wojsk.-narod.- Volk in Waffen = narzę. założ.-wielk.-nowoczesn. uniwersyt. w Berl.

Te refor.: zost.: po wszk. ogół. przeprowad. po za plecz. król. a w każd. raz. bez jeg. wielk. udzia. z jego stro. Gdy Napol.-pobi.: uchodz. z Mosk.: Prusy były już goto. do walki, bo miał. odrodz. biurokr.: i duch służ. armi. z landwerą - Równ. zaś była reorganiz. wychow. publicz. nie tylk. w zakr. ludo. lecz i gimnaz. znacz. przyczy. się do rozwoju. a zapan.: na przód - Prus. dominacj. stanowi. s. w Niemcz.; w każ. raz. wcześn. stwarz. do niej. przesła.

Trzeb. jedn. zapamięt. że Prus.: ducho.-i administr.-odrodz. nie miały w r. 13 gdy podnios. oręż. przeciw Nap.: żadn. polity.-w nowo. dzisiej. pojmow.: Król pozost. samowładn. i rządz. bez parlam.; jedn. machi. rządo. funkcjo. znakomi.: to dla teg. że rząd wodz. now. zasad zostaw. podan. pem. całość. w interes. lokal.: o wspól. inter. państ. decydo. ministr.: tyl. króla. odpowiedz.

Kaznodz. dworek: się now.: biuro.-na wzór fran.: a jest. tam. urządz. było wieniec. do Fran. i Napol. z różn. przed. były jedn. postęp materyal. i państwo: Król.-potem pod ogól. impuls. nastroju. zwróci. się uważnie Fran.

W tym sam. czas. reszta Niem. przekształc. się także w nowocz. państ. i państew. Król. prust. po rzesz. i w. imper., zwłaszcz., Westfal. Bawar.-Bad.- Würtemb.- po więks. części. now. kreacj. na mi. niezliczo. Księstw. i hrab. mediatyzo. i sekularyz. państew.

28-6. 90

§ 14. Ideały polity. Niem. i filo. Hegl. aż do r. 30. Powrat. życ. polity. w poję. dziejczn. nie są dawniejsz. od ~~konstytu~~ konstytu. rzeczy niem. Prokla. Fryd. Wilh. III datow. z Kaliszu: 25 mar. 13 a podpis. takż. przez Alex. I przyrzek. Niem: konstytu. któr. miał. być wydob: z ducha narod. Niem. – aus dem eigenen Geiste des deutsch. Volkes.

Spodziew. się świetn. przyszłoś. Czy król prus. był narod. nie wiado. – pewn. że Pomniejsz. wiele: do wszy. pant. narod. nowy przyrzek. a później nie dotrzym.

Ale młod. stron. który z bron. w ręku opierał. pod Lipsk. a później za Ren, nie poprzestawał. o nowe. obliczu. królestw. Ale wiado. także że wszęd. nie doczu. wybór narod. boleśniej zaś zaw: ~~Ko~~ Kongres wiedeń. reorganiz. Europ. środko: w sposób dziwaczn. z lekcew. wszelk. praw dziejo: części księst. warszaw. przyzna. Prus: co było zbrodn. na któr. Alex. I z wielk. zezwol. a zaraz znów: wobec a przy tym. Prus: przyznano. obszary. przez licz. pant. ~~kości~~ więcej. liczn. z wszelk. Kongres. Katoli. ~~Wszystk~~ Wszystko ~~to~~ nowe. formie: polity. Napoleo. w państwie Niem. – a wszyst. to rozpoczo. w wszelk. Krzyw. niem. Która pod polity. współ. hegemo. Prus. i Austr. było prawdzi. monstrum

hist. narod. pod któr. walczy. Niem.

Hist. Ety.

Ale nadzieje polity. wolno. nie ziściły się. Pomimo 13 praw fundam-
Rzeszy niem. – Bundesakte – opiew. wyraźnie że w każd. państ. związku
będą. ustaw. nada. konsty. krajo. ale tyl. połud. państ. niem. i niekt.
drob. w środku. Niem. doczek. się pełnie. urzeczyst. obietnicy. Ks. wejmar.
Król Aug. zaraz ją nadał – a od 1818–19 doczek. się Bawar.
Wirt. Bad. Hessi. swoich konsty: Ale tam, np. w Wirtemb.
dawn. stany opier. się now. konsty. i wiod. się walk. spory o
dawn. praw. history. stare – co ~~bard.~~ gniew. Hegl. – który ~~bronił~~
król. wirtemb. – Zacz. się jedn. w ow. państw. prze. życie. polity.
W Austr. i Prus. koron. nie mogła się do to zdecydo. bo potęż.
Metternich tam się sprzeciw. w Austr. i w Prus: do tego
przył. się z jego wpływ. tam. był wielki – Urządzo. tyl. stany
prowincjon: w Prus. i Austr:

Rzesza niem. – Bundesversamml. w Frankf. była bezsil. reprezen-
tat. partykul. wielk. ~~Niem~~ państ. niem. a zatem nie ber. wyraż.
wyraż. now. zarob. polity –

Zacz. się walk. niemiecko... Już w poł. 18 – zat. 3 lata
po bitw. pod Lips. było wrzenie. komplet. Mówio. publicz.
że księg. Niem. i jedno. organ. i wolno: ekwemotow. wydt.

Hist. St.

28.6.

Pierwsz. ces: Wilh. gdy był młod. i liberal. pis. w r. 24 – że gdyb.
się mocn. był podźwig. takie. zmarnow. [illegible]. wszystk.: nikt nie
był. w r. 13 chciał. za broń przeciw Franc.–

Gotow. się w tot. chwil: zatarcz. wielk. Burschenschaft
któr. miał. ozn. nad spełnie: ideał. polity. Obchodo uroczy.
48 rocz. 17 – pamięt. bitw. pod Lipsk. na Wartburgu = przyp.
dnió także. 300 – Lutra – młodz. ta była pręczej. protest.
wiary. religii – niemniej wkład. żąd. rewolucyj. zatkas.
ale gorąc rap. Sand zamord. Kotzebue'a w Mannh. 23 mar.
19 i zacz. się wielk. reak. policyj: = prześladow. młodz. pot.
i profesor. i wielk. patryo – Goerres n.p. nie miał gdzie
być nawet bezpiecznym. nie podob. prześladow. poli. rosyjs.

Wobec tej reak: formuj. się <u>liberalizm</u> niem = zarys. którego
organiz. tyl. tam się odezw. gdy. była jakaś konsty: – w Baw.
Wirt. Bad. Mowy uczoln. parlam. opozy: – Rotteck i t. d.
arzy. w częś. Niemcy ile się dostaw. do szk. publicz. bo zaw.
cenzu. – a dzienni. były wielkie. zwyk. prześlad.

Ten liberalizm potem niem. żąd. dla wszyst. Niem. swobód

Konstyt: a rozwerz. ich w rząd. kat. kraj. godz. ichnie.

Ten liberalizm. był bard. więcej: krótko romantyz. bo wskrzes. sporu: dawn. historyi i sympatyi z odrodz. katolicyz. a jedn. a równocześ: zachowan. daw. kraty. z ośw. ośmiesz. Ale takie wygląd. się we Fran. co w południo. Niemcz. były bard. ważne. Fran. miał. wład. konsty: wypracow. pod Burbo: która uznaw: wiel. idei zasadn. franc. rewol. – ale były razem bard. liberal: w porówn. z rząd: prusk. lub austr. któr. wcal. nie miał. konstyt.

Stąd. dla liberal. opozy: w połud. Niemcz. z któr. ważne więc. sympatyi. w połud: choć po ucha – wydaw. się najpraktycz. cel: wyzwoleń. rob. i mieszczańst. Ta pozycy: prow. któr. przed. wszys. prz. [illegible] a zwłasz. wszyst. różni. stan. przywil. kasto. któr. uwarz: Bresnen – zał. przywil. kiąż. i szlach. mediatyzo. – przywil. szlacht. – poprzez. dol. chłop. która powin. uwolnić. od pańszczy. i przywilej. szlach. były wielkie. powin. rzec. prusk. bard. zmniej. i t.d.

Ale reak. Metter. – nac. w rząd. pierwsz. zamyk. wszys. ustaw – opozy: w ich. niekonstytucyj. nadzo. państ. była zmuszona +

+ zwrócić się ku: w powst. Grek. które przypomina ono dawny dodaw. wolnoś. zapał)

1.7.901

92

Hist. Ety.

Dziadek. Hegl. w Berl. od r. 18 jest święt. a jeżeli dużo było ferment. w Niemcz. do ~~szukan.~~ nowych form polity. dla ~~przygot. form~~ potrzeb ducho. cor. silu. odczuwaj. się po wojn. napoleoń. wykład. Heg. był jedn. z najpotężn. tem bardz. że w Berli. nie było życ. polity. jak my je dzisiaj rozum: były tylk. dyskus: ludzi bard. wykształco. i wpływo: a te dyskus: takż. wzięły się w koł. biurokraty. A wykł. te i wynik. z nich dyskus. podob. się tem bardz. im wyż. cenił H. paust. wogó. a paust. prus. w szczególno.

Dla nieg. ~~prawdo~~ objektyw: ile zdoby. się na oręż, któr. sprzyj. jest wolno: urzeczywist. wolę swoj. w praw. i moralno. a doched. do pełn. świado. swoj. w rodzi. społeczeńst. obyw. i paust.

Paust. jest urzeczywistn. idei moralno. przeto że duch nadaj. sob. organiz. rzeczywist.: jest to duch stoj. w świe.; wola boż. jako duch obecn. rozwijaj. się w rzeczywist. post. i organiz. świata. W monarch. konsty: duch ten najdoskon. się rozwij: wszyst. inn. formy paustwo. jak monarch. autokraty.; republi. ~~rzeczpo~~ arysto. lub demokr. i t.p. należ. do przeszło. jako form. niższe

W osob. monarch. personifik: paust. jest rzeczywis.: przy nim jest rozst formal. decyz; w wykonyw. rząd: pewne ciało: pełnomo.

z nim się łączy a wiele uow. w wład. prawdziw: jest. stany jej rozkład. Potrzeb. są stany, aby wolno. formal. doszła do swej. praw., ząd. H. tak. rząd. przyjęgt. aby środ. subjekty - doszł. do swej. praw. Najważ. dla H. nie subjekty. postano: i determino. sieb. a pojedyn. lecz budo. państ. jego architekt. pełne rozu. - W tej archit. Bóg jest a jest. Niem. wogół. są ostat. wszystko. urzeczywist. się duch. boż. w drugiej. ludzko. to państ. państ. wszystk. docho. do idea: ow. prawno polity. architekt. bez któr. nie ma porząd. państ.

Filoz. państwo. Heg. była zaraz uow. w drodz: kiern: w Prus: nie mogł: jeno. konsty: były one zachg. do niej, ponieważ monarch. chodz: należ. do naiej wykonaj. form polity: a było także zapo: dla jek.: niepoprzo, wszystk.: republik. lub anarchisty: bo monarch. konsty. jest wszystko: form. urzeczywistn. się rozsądo. twórcz. a także osłabi. architekt. państ. ma nowe subjektywizm. lub przytyka jest osłab. rozumnie. w niej można. zat. zaraz wierzyć.

Vernünftig und wirkl. ist dasselb.

Haym, Hegel u. seine Zt = W uwadze. do filo: praw: was vernünft. ist, das ist wirkl. u. was wirkl. ist, das ist vernünft.

Stąd powszechn. o reakcj.

2.7. 93 a

Hist. Sty.

§ 20 Rozwój idei polity. w Niemcz. od r. 1830–48. Silu. oddział. na wszyst.
rewolu. lipco. w Pary: Göthe wział się mało nią interes; Hey: był przygasł:
bo nią zdew. się zmien. dwor: w rozwoj. duch. objekty. ~~[illegible]~~ w państ. prus:
Bo ruch był za radykaln: W Niemcz. był mniej się objawy rewolucyjne –
Zjazd w zamku Hambach w Palatynacie 27 maj. 32 = gdz. powrz
pieśni użwa się trykolore niem. czarne. czerw. złote – noszone
przyw: one niem. studen. w Heidelb. r. 1817 – do owej chwili był
kol. czarno-żółt. kolor. imper: niem. = Zebr. się w Hambachu 30000
koresp: i wszystkie już nowy gazdtów:
1832 28 czerw. uchwała niem. związk. wszystk. Konstyt. uchwał. w kraj. jej
podległ. zwierzchn. istn:

5 lip. zebra. wszystk. zwiaz. polity. nowy polity. na wszystk.:
noszen. chorąg. oznak i kokard itd. zniesi. wolno. słowa i zebr.
w uniwers; skąd. profes. patryot.

26 lip. stany w Kurhessen i Würtemb. rozwiaz. ... niem. i despot.

1833 3 kwie: napad zbroj: we Frank. na rząd miejs. i na
Bundestag – roz. spis. niemc. w Würt.

Liczn. areszt. w rząd. Niemcz. – około 1800 osób.

Św. Alians złącz. się na nowo ku zwalczan. rewolu.

1834 17 stycz – 11 czerw. konfer. ministr. we Wied. przeciw rewolu.

1834 – 2-ej. now. rew. w Frankf.

1837 – 21 luto. uwięz. arcyb. Koloń.

38 – 30 stycz. " " gnieźn. poz.

47 – 20 lut. powoł. jen. Radowitze – do kró. Fryd. Wil. IV

48 – 23 lut. powst. w Pary.

ś mar. " w Berlinie

10 " w Wiedniu

13 " " "

15 " prokla. ces. Ferdy. I z obiet. Konsty.

3 mar. rewo. w Kolo. żąd. od sesy. deput. w Berli.

a) zwoł. landtagu

b) zniesie. cenzury

c) zmie. Konsty. dla wszys. niem.

równocześ. robotni. żądaj:

a) prawodawst. i administr. wykony. przez lud – pośred. głoso. ogól. i bież.

b) nieogr. wolno. mowy i prasy

c) zniesie. stał. wojs.: ogól. uzbrojenie pod wybier. oficer.

d) wolno. stowarzysz.

e) opiek. nad pracą i zabezpiecz. potrzeb ludz. dla wszyst.

f) wychow. wszyst. dzie. na koszt publi.

2-7.

94 b

Hist. Ety.

Rok 48 był z niem. punkt. widzen. najważ: bo chociaż mało zyżył a wcale: najbliż. dziesięciole: niew. w więjed. kraj. naw. to mało zmowy: i pesymi. biał. że wiąd. rok. zed. nie zaczą się szybciej a nie zakończ. wonot. to jedn: dzisiej, w dalsz. widzi. perspekty. nie przest. być chorag. na któr. patrz. pokole: następ.

Zobacz. co on dał lub dać chciał i co to wcz. w świet. ety: postępo: Przegląd. rozn. żądan. które uchwal. praw. we wszyst. ważniejsz. miejsc. niem. i aust. gdziekol. ruch się wzwyża.

Dla Niem. żąd. współ. parlam: czyli przekształ: ~~konfed~~ ~~przez~~ wszystko skonfede: państ. w państ. związko: z dziedzicz. cesar. współ. parl. wspól. i t.d. tak jak mniej więc. dziś. utwó. się imper. germań.

Ale ta jedno. Gwy. jak mówi: i któr. stanę. żąd: była tyl: jed. z dwóch proble; drug. również waż. - może ważniejsz. był probl. wolno. obyw. t. j. stosun. obywat. do swoj. bezpośred. państ: Ta wolno: nie zdaw. się możeb: bez przeprowadz. zasadn: refor: mianow. się w Konsty: powszechn. Dają się żądan. sprowad. do następ. głów:

1) wolno. prasy i mowy;

2) wolno. zgroma. i nauczan.

3) " stowarzysz.

4) sądownict. uprawnia. i przystęp. z sąd. przysięgł.

5) stawia. opodatkow: zast. podat. dochodo. progresyw.

6

6) uprzystępnia. dobroby. oświ. i udział dla wszyst.

7) opieka nad pracą i dostarcz. jej w raz. potrze.

8) wyrównan. sprzecz. inter. międ. kapit. a pracą

9) administr. mało kosztown. a ludow: i autonomi.

10) odpowiedz. ministr. i wszystk. urzędni. państwo.

11) zniesie. wszyst. przywilej.

12) uzbrojen. powszech. z wybieral. oficer: po zmniejsz. lub zniesie.
new. wojsk. stał: dawn: autora:

Oprócz tej. żąda.

13) powszech. głoso: prawo. organ. i bierne. wybo. tak do parla.
wspól. jak do parlam. poszczegól. kraj. wchodz. w skład. państ. niem.

Tego żąd. w ogóle: brown: piśmienn. ulotn. i na zebr. ludo.
w marc. 48 więcej więc. urzęd. w Niemcz. i Austr.

Jest obok tej. że rozw. organ. na takiej głos. rozwija. komunis.
anarchist. a progr: wszy kunszt: jedn. państ. i ta organiz: społecz.
który. istnie. podów. w Euro.

Niektó. z tych punkt. wiąz: się ściśle z przypusz. reorganiz.
państ. niem. i z przekształc. jego aus einem Staatenbunde in einen
Bundesstaat wyraż. w takiej. w postul: Zgrom. Wolk. IV z 2.18. marc:

zwłasz: przew. parla. punkt. do Berl. na 27. 2 kw. 48.

Podob. choć mniej wygórow. ale nie mniej stanow: ogłosz. życie w konstr. gdy 13. mar. 48 pierw. ruch się manifest. żąd. zebrani: wolno. prasy, wolno: wyzn. się i nauce; odpowiedz. minist. wraz z Konsty. nazw: it d. Już 15 mar. ówczes. ces. Ferdy. przyrz. dać ją i zwoł. parla: a 25 Kwiecień ogłoszo. Nazyw. się zwyk. Konsty. Pillersdorfer'i-ni. który ją opraco. Była pierwszą. dla kraj. który. skład. dzisiejsz. Cislita.

§4 - równouprawn. narodowo. i języ.

§8. ces: nieodpowiedz. ale jeg. ministr. odpowied.; który podpisu. ~~dekr. musza być podpis. przez odpow.~~ ministr. jego dekr.

§12 parla: musi potwier. wszyst. ugod. traktaty międzynaro.

§16. ces. zwołuj. roczn. parla, może go odrocz. lub rozwiąz. ale now. parl. (reichstag) musi być zwoł. w ciąg. 90 dni.

§17 gwarant. się wszyst. obyw: peł. swobo. wiary, sumien. i osoby

§19. To mieści cenzu. gwaran. się zupeł. swobo. mowy i prasy

§20. Tajemnic listów. nienaruszal.

§25. Wszys. obyw. są równi wobec pra: podleg. tym sam. obowiąz. służb. wojsko. i podatko; i mog. równ. być rad. oraz swoich rzecz. przynależ.

§.26. Wszys. w monarch. uzna. konfesj. chrześc. i żydow. woln. wykonyw. swój kult relig.

§ 33. Ministro. są odpow. za wszyst. swoj. czyny urzęd.

§ 34 Parlam. raz. z cesa. wykony. władz. prawod. i rozpa-
da się na dwie izb: za senat i na izb. deputo: Kamer der Abgeord.

§ 35 określ. skład senatu — pers. dło. miano. ces. a 150 człon.
wybier. własno. wyższ.

§ 36 izb. deputo. skła. się z 383 deput. wybier. wedł liczb.
ludno. i w celu reprezen. wszyst. interes. obyw.

§ 38 ~~[illegible]~~ Definit. prawo wybor. zost. określo. przez parl. itd.

§ 39 ust. sprawd. narod. i wszys. urzędn. składa. przysię.
na Konsty. Armia ją skł. raz. z przysię. pod chorąg.

Tej konsty. nie przyjęł: Niemcy wiedeńs. którzy ówczes. rej wodzi. w Austr:

Zob. Rauter, Gesch. Oester. von 48–90 Wien 91 Perles

Liber. wiedeńs. wyobraż. sob. wolno. tak, że niem. burżoaz. (stan śred.) będz. mieć. rozstrz. w prowad. spraw publicz. tak zewn. jak wewn. od Kleru i szlach: czyli że in allen staatlichen Angelegenheiten die deutsche Mittelclasse ausschlaggebend sein soll —

Więc to przepow: pragnęło mieć reprezenta. w którejś. deputo. niem. stanu średniego. niż lib. zaś większo. zapewnią.

Hist. Sty

Zad. zat. jako niedzo. aby ~~...~~ porząd. wyborcz. Tak. był ułoż. śdb. ze każd. raz. reprezenta. parlam. wyb. parl. skład. się z jedn. izby oraz z dwóch, zam. ~~skład. się~~ miała wszystko. wybr. przez niem. stan mieszczań. Każdorazo. minist. miało być tyl. komit. wykonaw. niem. wszystko parlam. W główn. zys. przesz. Renter sel też i dziś jeszcze jest niezaś. ideał. państwo. obywateli austr.

Rauter p. 9

Tem ideałom Konstytz. Pillersdorfera wprost się sprzeciw. Wedł. niej miały być dwie izb. a tyl. druga przez wybór ludu. Izba pierw. składa się z członków. 150 wielk. właści: i przez dziedz. utw.

Środ. klas: wśdz. zat. że nigd. z tą konsty. nie będz. miała wszystko. Tak nie wyobraż. sob. wolno. Demokr. żąd. tyl. jedn. izby

Ale był i drugi powód. że Gali: zat. wciągn. do tej konsty. będz. mieć w izb. drug. mo(c)i wszystko. słow.

A trzeci powód ostatecz. robotni. że będą: żyjąc z pracy dzien. lub tygodni. nie posiad. prawa wyborcz.

Stąd nowe zamachy 15 maj. i wywoło. minist. Pillersdorffera. Pot. nowe minist. Dåhlhoff (sprawy wewn. i zagra.) bard. lubi. i o niej. prz. demokr: przez tyl. zasiad. w ministerium Bach, nienaw. Latour i ...

Konstytu: P. Kersdorffera zmienio: zmian wcielo w życie i
~~Tymcz: wszt. nadar. Konsty. odby. się wybo. do parl. który mend~~
~~być konstytuanta~~ nowa: przedstaw. parlam. na podstaw. powszech.
~~wybor~~ prawa głosow. Ale nie wyłączno. Gali: do rzy. nie było zmiany
rząd. pozost. Wybo: odby. się i 383 deputo. zebr: się 22 lip.
48 w Wied. Arcyks. Jan otwier. posied. Okaz. się że wszystko.
była słow; wszystko deputo. nie miał. żad. poj. o parlamentaryz.
i rozpad. się na grupy narodo. z któr. niem. porozu. się z czeska
Wybra. Komisy. ~~przeważ~~ [Kroinamiasta] wypraco. konstytu. ale już 22 paźd
zost. parl. przeniesio do Kromieryż – Wied. 26 paźd. odby.
pod Wied. cał. gwałty i t. d. =

4. 7. 901

Hist. Ety.

§ 21. Nowożyt. ideał. polity. etycz. daj. się sprow. d. do dwóch typ. indywidualiz. i uniwersalizmu.

Znacze. tych pojęć należy określ. w ten spos: a) że nie są to samo, co egoiz. i altruiz. bo dwa te poję. mog. i muszą być zaró. w indu. jak uniwers.

b) przez uniwer. rozu. (kieru.) etycz. a wzo. polity. maj. za przedmio. jedn. społeczno. n. p. naród, państ. i t. d = Külpe, Einleitg. in d. Phil. p. 113. Taka jest n. p. ety. Wundta =

c) przez indywidual. nalez. wte. rozum: (kieru. ety.) zdąż. przewaz. do doskonal. najpierw. jedn. a pot. in. jedn. ku rozwoj. wszystk. ich władz dcho. i fizy: a pomocy. im do wydaw. najobfitsz. i najdojrzal. owoc: Będ. to perfekcyonizm indywiduel. (pojęc. róż. od perfektybilizmu, a także od personalizmu)

d) jest oczywis. że nie moż. być czy czyst. indywid. czy uniwersaliz. bo w pierwsz. rzę. nie zdoł. by istn. ogół, potrzebuj: do życ. swe: przez: ofiarno. indyw.: i przez nią stoj. i wzmagaj. – ani też w drug. rzę: nie byłob. jednost: potrzeb. od koleb. do grob: opie. i pomo: ogół społecz. do któr. należ. Antagoniz. a przezwyc. sposob: i potrzeb. syntezy 1°

dopie. wted. powst. gdy jednost. przy. dow. że mało ogół. lub też odwrot. zdaj. się rząd. za wiele od jedn.:

2° e) Polityczn. antagonizm. ten rozgryw. się międ. sferą wolno: obywatel. a sferą potęg. państwa. Zupeł. żadna sfer. przez drug. nie może być pochłon. bez opowół. zgub. ale może. jedn. mniej lub więc. wdzierać się w drug: Zupeł. takż. rozgranicz. ich nie możn.

3° f.) Ideał wolno. obywat. będz. polega na tem, żeb. jedno. mogł. jak. największ. rozwinąć. swoj. sfer. dział. nie przeszkadz. podob. dział. inn. jednost. w tem sensie. pojęte.—

4° g) Wolno. państ. na wewn: jest tyl. możeb. jeśl. jednos: w niem przebyw. nie przeszkadz. mu w pełnie. swoich funk; wolno. zaś na zewn: gdy inn. obce organiz. państwo. nie hamuj. jego funk. tak wewn. jak. zewn.—

5° h) Najlepsz. form. rządu ta będz. któr. zapew. jednost. największ. niezależ. a państ. największ. jedno. a przez jedno. potęgę. Oczywiś. będz. ta najlep. forma rząd. różni. się wed. warunk. geografi: etnogr. religijn. i t. p. a będz. w różn. czas. różn. Z tego już wynik. że tak. pytanie. jak najlepsz. jest rzeczpospol. lub najlepsz. jest monar. są pozbaw. naukow. wartości.—

i) Poniew. obie szko: tak. jednost. skład. państ. jak. rząd niem władz. 6d
wedł. kresko. ucta. ledwie. są skło. do wchod. się do sfery obc. interes:
a nie mają nad sob. wyższ. arbitr. któryb. rozsadz.
do uwagowe: funkcj. któr. do nich nie należ. przeto wielo. filoz. zawsz.
do tych. zmier.: aby obu stron: dać pew. gwaran.: zabezpiecz.
wykonyw. ich swob. Teor. te daj. się podziel. na dwie kl.: z któr.
jedn. może. naz. teor. ugodn. drug.: imperyalisty.: Pierw. w nowsz.
czas. najczęściej. i najpełn. została wyłoż. przez Rousseau i nie dot.
nieśmiertelno. zwolenni; drug.: najświet. urzeczenie. przez Hegl. Wedł.
pierwsz. państ. posiad. tyl. władz. ile nadały mu jednost. a rząd
sped. tyl. naczel. upoważ. zob. przez jedn.; wedł. drug.: państ.
jako idea jest dawniej. od jednost. i w ich interes: i ich wspólnot.
rozwij. się, ale rząd nie ma władz. od jednost. lecz jest wyrazem
ogół. ducha czy boż. czy pogań.: któr. w jednost. doch. do świado.:
ale im narz.: form. istnie.:
k.) Bylob. jedn. wyłac. przypuszcz. że w praktyc. jedna lub druga teor. urze-
czywistn. wolno. osobist: bo w obu system. zależ. wszyst. od wykonyw.
rząd. a ten może. wedł. jedn. i drug. teor.: alb. uszanować. wolno.
jednost. alb. ją zniweczy. Histo. parlamentaryz. jest tego wymow. dowod.

Parlam. angiel. a Irland.
Parlam. Stan. Zjedn. a murzyni
Uwolnie. chłop. w Prus: despoty. nadzor: – w Rossyi
Parlam. prus: i jego polity. antypolska
" niem. i jego polity. antykościel. i antysocyalisty.

=

L'idée moderne du droit en Allemagne, en Angleterre et en France. Paris 78 –

Charles Benoist, Sophismes politiques de ce temps. Paris 93 – Perrin –

—

Theob. Ziegler, die geist. u. sozialen Strömungen des XIX Jahrh. Berlin 99

(Das XIX Jahrh. in deutschl. Entwick

(1712-78)

Idee swoj. o państ. wyło. Rousseau w następ. ~~wydaw.~~ pism. 1° Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes 1755

2° pot. w najdoskonal. i usystem.: Du contrat social ou principes du droit politique (1762) któr. jest tyl. rozwin. większ. dzie.: nigd. nie wykon. R. z tym zamiar. się nosił –

3° Emile ou de l'éducation 1762

4° Lettres écrites de la Montagne 1763

5° Artykuł w Encyklop.: Économie politique

Hist. Etyk.

Ale w dawniejsz. jeszcze i przez Akad. w Dijon wniesiono. wypr.: Le progrès des sciences et des arts a-t-il contribué à corrompre ou à épurer les moeurs? wypow.: pierw.: stan ... się ... kultu. Upra.: sztuk i nauk nie: w towarz. swoj. zaw. zepsu. gdy pierw. stan szczę: był pot. możliwo.

Akad.: pyt.: si le rétablissement des sciences et des arts a contribué à épurer les moeurs?

Pierw. źródł. wszelk. zła. były nierów. matka bogactw. Póki ludz. byli rów. nie był. ani biedn. ani bog. Bog. rod. zbyt. i próżność; z pierw. wynik. szt. pięk., z drug. nau.

Gdy zaś w r. 1753 ta sam. Akad. post. pyt. Quelle est l'origine de l'inégalité parmi les hommes et si elle est autorisée par la loi naturelle? odpow. R. swoj. discours sur l'inég.: (ob. wyż. 1)

Zob. artyk. Rousseau w Handwörterb. der Staatswissensch. von Conrad etc. 2e Aufl. V. 467 sq.

Przyjm. dwa rodz. nierów.: a/ przyrodz. (siły, zdrow. wieku)

b/ moral. czy polityczn. zaprowadz. przez ustaw. lub za cich. zgod.

(bogact. potęg. hono – przywil.)

O społ.: zaś w pierw. cz. rozpraw.: że ludz. w stan. pierw. żyli zupeł. szczęśl. bez jakichkol. potrzeb a moral. stali takż. wyż. bo byli przyst. delikatniejsz. uczu.: więc ludz. w częstsz. – nie znali samobój. i t.d.

W drug. cz.: wykaz., jak sposob. stało się że ludz. ten błogi stan porzu.: i przeszli do stanu społecz. Na pierw. miej. wymien.: majątk. Pierw. który ogrodz. kaw. ziemi i powiedz. „to moje" a znal. ludz. dość prost. którz. w to uwierzy. był założy. ~~[illegible]~~ społeczeńs. obywat. (la société civile). Wynika: ustęp: że owoce należ. do wszyst. a ziemia do nikogo.

Postęp. cywiliz.: jak zaprowadz. majątk. przyw. i t.d. były ofiar. się, bo człow. w stan. dzik. był wolny, [illegible], szczęśli. Z czas. zaczęły się wytwa. potrzeb; gromadz. zasoby, równo. zniszcz. przez majątk. nierów. i t.d.

§ Jedn. R. przeczy, jakob. chciał uczonem: do nierówności i żył. według stan. pierw. w dzikości. Tej konsekw. nie wyciąga!!

Prawo własno. ziemi: gruntu: według Rou. sprzeczn. na pracy: Tyt. pra.: daje prawo do produkt. ziemi temu, który ją uprawia. w każd. razie ci do zbiór.: z roku na rok – a gdy się to powtarza ciąg. +

+ powst. własno. § a przez nią nierówn.

5-7 100 6

Hist. Ety.

<u>Le contrat social</u> (1762) jest ogn. wielk. dzieła, któr. R. zamie. napis. ale nie dokon: Institutions politiques

Czy w społecz. obyw: daj. się odnal. jakaś norma pewn. i bezpiecz. do administrow. spraw publ: jeś. się bierz. ludzi aktu. istniej. a praw. tak. jak. być powin.

Czło. urodz. się woln; a znajdu. się w więz. Stąd ta przemia. należ moc prawa? (I.1)

Rodzi. jest najstar. społeczno. ale rozwiązu. się, gdy dzie. podrastaj.

Przemoc (siła) taki. nie moż. być fund. społe. bo ona nie stwarz. prawa. Naw. najsil. nie ma dosyć siły, żeb. pano: jeśli siły nie zamie. w prawo, posłuszeńs. w obowiąz.

Społecz. przeto powst. przez ugod. za wspól. zgod. wszystk. i uprzedn. uprzez. zawar. ugod. mocą któr. lud. stali się narod. pot. zawar. drug. umo: ~~zob.~~ wybr. króla –

Gdy lud. wycho. ze stanu natu. muszą się połącz. ale to połącz. nie powin. zmniejsz. ich woln: Stąd probl. taki: znal. form. stowarzysz. któr. ub. broni. i opiekow. oso. siłą zbioro. społecz. takoroś. jak mają. każd. ze stowarzyszo. a przez któr. każd. łącz. się z wszystk. słuch. jedn. tyl. żeb. sam. i zost. równ. woln. jak przedt.

Liepmann, die Rechtsphilos. des J. J. R. Berl. 98

Haymann, J. J. R.' Sozialphilos. Leipz. 98.

Rousseau sam o sobie (według autogr. genewsk. i neuszadelsk.:

(Zob. J. J. Rousseau, du contrat social, édition etc. par Edm. Dreyfus-Brisac Paris 96 –

„Że jest tysiąc sposob. zbierać ludzi, ale jest tylko jeden aby ich zjednoczyć. Dla tego też w tem dziele daję tylko jedną metodę co do formacyi towarzyst. polityczn. chociaż w mnóst. agregacyj aktualnistnieje pod tem nazwisk. nie ma może dwóch, które zost. utworzona tem sam sposob a ani jednej, która powst. według sposobu przeze mnie podan. Ale szukam prawa i racyi, a nie dysput. o fakt.

Rouss. nie chce dowod. jak fakty. państw. powst. bez jakich. warunk. odpowi: jego można. prawa. w ogóle – Zob. Haymann p. 79 –

Warun: tego. aktu. są tak określ. przez sam. natur. aktu: że najmn. ich odmia. – uczyniły b. sam. umo. Są wszę tak zawsze. że umo. mogą b. ochr. zost. zawar: a przyjęte. jej jaw: zaw. wsz. stowarzyszo. dam. swobo. Umowa: da się tak sformuło: „Każdy z nas odd. na wspóln. swoj: osob. i potęg. pod najwyższ. dyrek. woli powszech. a przyjm. do tego ciała. każd. członka. jako część niepodziel. całości. Przez tę umo. zostaj. w miejsc. wielu jednos. powst. korporac. społeczn: zwana się państ. (état) w stan. bierny. a władzca (souverain) w stan. czynny, wzrasta. potęg. w porówn. z innym. (inn. państ.) I. 6. –

5.7 101 c

Przez ugod. społecz. wchod. jednost. w dwa roz. stosun.:
a/ raz jako człon. władzy (souverain) do jednost.
b/ drugi raz jako człon. państ. do władz:

Władza nie moż. sieb. zobowiąz. wzgląd. sieb. sam. bo jest przeciw natu. ciała polity. aby władzc. mógł na sieb. nałoż. praw. którego nie mógł przekroczyć.

Ponie. władz. powst. z zjednocze. wszyst. jednost. nie moż. mieć chęć, coby sprzeciw. się prawom jednost. ale jednost. moż. sprzeciw. się władzy = stąd ugod. społecz. orzeka, że kto ogól. woli nie jest posłu.: moż. do teg. być zmusz. – co znacz. że zmusz. go być woln. I. 7 =

Skutk. ugo. społe. przejścia. człow. ze sta. natur. do stan. społe.: zamiast dzieś wolno. przyrod. ale zyski. obyw. a gdy pierw. był tyl. ograniczo. przez jeg. sił. przyrod. druga nie zna inn. gran. prócz woli powszech.

Ten moralność. człow. trzeba. to przejś. do now. stan., przez co z człow. zwierz. stał się człow. rozum. gdyby nie wyprod. now. stan. obniż. go pod stan pierw. I. 8. =

W stan. obyw. tak. ustal. się majątk. pryw. – ale posiada. ograniczony tyl. w teo. prawo do zabier. grunt.: jeż. 1° ten jeszcze nie zamieszk., 2° jeż. tyl. zabie. ile potrzeb. do jeg. utrzym.; 3° jeż. go bierz. w posiad. nie przez ceremo. lecz przez pracę i uprawę. jedyn. ozna. własnoś. który w braku

Hist. Ety

Conrad. Handb. d. Staatswiss. art. Rouss. 470

Prawo

majątek

innych powin. być przez wszyst. uznaw.

W miejs. natur. pierw. równo. ugoda społ. zapew. równo. moral. i prawn. – wszyst. ludz. robi ona równ. Ta równo. pod złym rząd. jest illuz. i służ. tyl. do tego, żeb. biedn. utrzym. w nędz. a bogat. w ich bogact. Bo prawa zawsz. są pożyt. tym, któr. coś mają, a szkodl. dla tych, któr. nic nie mają. I.9.

W drug. ks. określ. ist. władzy (souveraineté) która jest nieprzedawnialna inaliénable – Władza jest tyl. wykon. ogól. woli, może więc tyl. być reprezento. przez sieb. sam. – gdy naród poddaje się obcej władz. przest. być narod. II.1.

Władz. powin. być niepodziel. indivisible – bo jest alb. wolą powszech. alb. jednost.; w drug. razie przest. być władz. II.2.

Odróżn. R. wolę powszech. (volonté générale) od woli wszyst. volonté de tous – drug. zmierz. do tyl. dobr. prywat., pierw. publicz. –

Więc wszystko: coś postan. na korz. inter. prywat. nie jest to koniecz. wyr. woli powszech. i t.d. –

Prawo (loi) jest zawsze publicz. uroczyst. woli powszech. co do przedmiot. mającego inter. powszech. –

W III ks. określ. R. istot. rząd. Każd. czyn wol. ma dwie przyczy.: a) moral. t.j. wolę, któr. postan. b) fizycz. t.j. siłę, któr. wykonuje.

Także w państw. są dwie przycz.: a) wola postanaw.: t.j. władz. prawodaw. b) wola wykonaw.: t.j. władz. exekucyj.

5.7 102

Hist. Stz.

Wład. prawodaw. należ. wyłącz. do narodu – ale władz. wykonaw. nie moż. przysługi. woli powszech. bo wykonyw. jest zarząd. ogra. partykular. któr. nie są prawami, zat. nie są akt: władzy (souveraineté)

Państ. potrzeb. zat. agent. pośredni. któr. stosuw. w zob. siłę publiczną i stoso. do woli powszech. reprezen.

Niestety. rząd nazyw: władza (souveraineté) rząd jest tyl. sług. władzy –

Rząd jest ~~[illegible]~~ korporac. pośrednik. międ. władz. a jednostk. która ma wykonyw. praw i czuw. nad zachow. wolno. obywa. i polity.

Członko. tej korpor. nazyw. się magistr. lub królami – cała korpor. (gouvernement) nazyw. się księc: – prince –

Ci któr. twierd. że podd. się urzędni. nie jest umo: mają rację bo to tyl. pełnomocnic. któr. władz. moż. każ. chwil. odwo. lub ogran.

Według. tego. czy rząd przez wol. naro. zost. w ręk. cał. naro. lub jego większ. części – albo też w ręku nie wiel. lub jedn. będz. konsty. rządu a) demokr. lub b) arysto. lub c) monarchi –

Rous. nie przesąd. się stano. za jed. z tych form, lecz wedł. międ. róż. kraj. będą mia. róż. formy rząd.

Tyl. jaka form. rządu jest najlepsz. wydaje się jemu ~~[illegible]~~ niewczesne. bo tyl. będz. najlepsz. forma rządu – ile będz. można. kombin. najlepsz. warun: w któr. zost. powołany naród (III. 91)